

Kaupunkiluonto ja monikulttuurisuus – maahanmuuttajat luontoalueiden kokijoina ja käyttäjinä

RAKENNETTU
YMPÄRISTÖ

Maija Faehnle, Johanna Jokinen, Anni Karlin ja Jari Lyytimäki

Kaupunkiluonto ja
monikulttuurisuus
– maahanmuuttajat luontoalueiden
kokijoina ja käyttäjinä

Maija Faehnle, Johanna Jokinen, Anni Karlin ja Jari Lyytimäki

SUOMEN YMPÄRISTÖ 1 | 2010
Suomen ympäristökeskus

Taitto: Ritva Koskinen
Kansikuva: Maija Faehnle
Sisäsivujen valokuvat: Maija Faehnle

Julkaisu on saatavana ainoastaan internetistä:
www.ymparisto.fi/julkaisut

ISBN 978-952-11-3678-8 (PDF)

ISSN 1796-1637 (verkkokj.)

ESIPUHE

Tämä raportti on tehty osana Helsingin yliopiston ja Suomen ympäristökeskuksen "Monikulttuurinen kaupunkiluonto" -hanketta (HENVI 2008-2010). Hankkeen tavoitteena on edistää kaupunkiluonnon tietoista kehittämistä sosiaalisesti elinvoimaiseksi, viihtyisäksi ja terveelliseksi kulttuurisesti monimuotoistuvan yhteiskunnan tarpeet huomioiden. Hankkeessa selvitetään ensinnäkin sitä, mitä tietoa politiikkaa ja suunnittelua varten on saatavilla etnisten vähemmistöjen kaupunkiympäristöjä ja erityisesti luontoalueita koskevista arvoista ja tarpeista. Toiseksi tarkastellaan sitä, miten tämän tiedon hyödyntämistä politiikassa ja suunnittelussa voidaan edistää siten, että tieto tukee elinvoimaisten ja terveellisten kaupunkiympäristöjen kehittämistä ja etnisten vähemmistöjen ja muiden väestöryhmien myönteistä yhteiseloä. Työn perustaksi on tässä raportissa selvitetty, mitä eri kulttuurien luontosuhteesta ja luonnon merkityksestä maahanmuuttajien integroitumisessa tiedetään aiempien tutkimusten perusteella.

Maija Faehnle on vastannut raportin kokoamisesta. Johanna Jokinen on vastannut tilastotarkastelusta ja pääsääntöisesti kirjoittanut luvun Kaupunkiluonnon palvelut ja haitat maahanmuuttajille. Anni Karlin on pääsääntöisesti kirjoittanut luvun Kaupunkiluonnon merkitys maahanmuuttajien integroitumisessa. Jari Lyytimäki on osallistunut kokonaisuuden suunnitteluun ja muokkaamiseen ja tuonut työhön erityisesti luonnon ekosysteemipalvelujen ja -haittojen asiantuntemusta. Johdannon sekä johtopäätökset ja loppukeskustelun tekijät ovat kirjoittaneet yhdessä. Työhön ovat kommentoimalla osallistuneet myös Harry Schulman Helsingin yliopiston maantieteen laitokselta ja Tuula Joronen Helsingin kaupungin tietokeskuksesta. Kiitokset heille, kaikille sähköposti/puhelinkyselyyn vastanneille sekä kaikille muilla tavoin työssä auttaneille.

SISÄLLYS

I Johdanto	7
1.1 Maahanmuuttajat ja kaupunkiluonto	7
1.2 Raportissa käytetyt käsitteet	10
<i>Maahanmuuttaja</i>	10
<i>Valtaväestö</i>	11
<i>Monikulttuurisuus</i>	11
<i>Interkulttuurisuus</i>	11
<i>Integroituminen</i>	12
<i>Ekosysteemipalvelut</i>	12
<i>Ekosysteemihaitat</i>	12
<i>Luontoalue</i>	13
<i>Luontoalueita koskeva suunnittelu</i>	13
2 Maahanmuuttajat tilastoissa	14
2.1 Muuton syistä ja suunnasta	14
2.2 Tilastojen käyttökelpoisuus ja suunnittelun tietotarpeet	16
2.3 Tilastotiedon saatavuus	18
3 Kaupunkiluonnon palvelut ja haitat maahanmuuttajille	20
3.1 Luonnonympäristö luontosuhteen taustalla	22
3.2 Sosioekonomiset tekijät luonnon kokemisessa	24
3.3 Luontosuhde eri kulttuureissa	27
3.4 Luontosuhdetta koskevan tiedon saatavuudesta	36
4 Kaupunkiluonnon merkitys maahanmuuttajien integroitumisessa	38
4.1 Esimerkkitapauksia luonnon merkityksistä integroitumisessa	42
4.2 Luonto integroitumisen esteenä	44
4.3 Integroitumisen edistämisen mahdollisuuksia Helsingin seudulla	46
4.4 Maahanmuuttajien integroitumista koskevan tiedon saatavuudesta	50
5 Keskustelua	51
6 Johtopäätökset	54
Kirjallisuus	58
LIITE I. Pääkaupunkiseudun maahanmuuttajat tilastoissa	63
<i>Tilastojen saatavuus alueittain</i>	63
<i>Helsingin seutu</i>	64
<i>Pääkaupunkiseutu</i>	66
<i>Helsinki</i>	68
<i>Helsinki suurpiireittäin</i>	71
Kuvailulehdet	75

1 Johdanto

1.1

Maahanmuuttajat ja kaupunkiluonto

Maailman väestöstä noin puolet asuu kaupungeissa. Kaupunkiväestön osuus on suurin teollisuusmaissa, mutta nopeinta kaupungistuminen on kehitysmaissa. Väestön keskittyminen kasvaville kaupunkiseuduille lisää kaupunkiluonnon merkitystä ihmisten hyvinvoinnin lähteenä. Kaupunkien väkimäärän lisäksi myös kaupunkien kulttuurinen monimuotoisuus kasvaa. Varsinkin teollisuusmaiden suurissa kaupungeissa maahanmuuttajataustaisten asukkaiden määrä on kasvanut nopeasti. Yksi keskeisimmistä haasteista on se, miten maahanmuuttajat onnistuvat integroitumaan uuteen kotimaahansa. Kaupunkiluonnon merkitystä maahanmuuttajien integroitumisessa ei ole juurikaan tutkittu.

Kaupunkien metsät, puistot, niityt, pellot ja puutarhat tuottavat ihmisille monia hyötyjä eli niin sanottuja ekosysteemipalveluita. Luontoalueet muun muassa vaimentavat liikenteen melua, sitovat hiukkasia ja viilentävät ilmaa. Ne myös suojaavat asutusta tulvilta ja turvaavat osaltaan luonnon monimuotoisuutta. Varsinkin kehitysmaiden kaupungeissa luontoalueet ovat myös tärkeitä lisäravinnon tuottajia. Kaupunkilaisten hyvinvoinnin kannalta tärkeitä ovat luonnosta saatavat aineettomat, kulttuuriset ekosysteemipalvelut, kuten mahdollisuudet virkistymiseen ja kuntoiluun, myönteisiin luontokokemuksiin ja luonnosta oppimiseen. Luontoalueiden on todettu edistävän niillä ulkoilevien koettua terveyttä ja hyvinvointia, ja mitä ilmeisimmin luontoalueilla oleilu parantaa myös fyysisesti mitattavissa olevaa terveyttä (esimerkiksi verenpaineen aleneminen) (esim. Hartig 2007). Luontoalueet tarjoavat mahdollisuuksia sosiaaliseen kanssakäymiseen, kuten ihmisten kokoontumiseen, yhteiseen ajanviettoon ja erilaiseen vapaa-ajan toimintaan (Wong 2007: 47-48). Oleilu ja toiminta luonnossa voivat synnyttää myönteisiä muistoja, jotka tukevat myös tunnetta kuulumisesta paikkaan ja yhteisöön.

Luontoalueiden säilyttämisestä ja ylläpidosta kaupungissa on toisaalta myös haittaa (Lyytimäki & Sipilä 2009). Tilan varaaminen luonnolle hankaloittaa kaupunkirakenteen kehittämistä tiiviiksi, mikä esimerkiksi lisää tarvetta moottoriajoneuvojen käyttöön ja vaikeuttaa joukkoliikenteen ja muiden palvelujen järjestämistä. Luontoalueet myös tuottavat kielteisiä kokemuksia, esimerkiksi kun pimeät puistot koetaan pelottaviksi tai kun tiettyjen ihmisryhmien tapa käyttää luontoa onkin jonkin toisen ryhmän kannalta häiriö (ks. Koskela 2009). Uutisointi ja ihmisten väliset keskustelut voivat edelleen kärjistää kaupunkiluontoon liitettyjä pelkoja ja ennakkoluuloja.

Kaupunkiluontoon liitetty merkitykset voivat muuttua sekä ihmisten tietotason ja arvostusten muuttuessa että kaupunkiluonnon itsensä muuttuessa. Pääkaupunkiseudulla suhtautuminen niin sanottuihin citykaneihin on tästä hyvä esimerkki. Julkisessa keskustelussa kanit on viime aikoina tuotu esiin ongelmana, mutta kaikki eivät suinkaan koe pörröisiä ja hellyttävän näköisiä kaneja ongelmana. Kaupunkiluonnon vaikutukset ovat osin erilaisia eri ihmisille. Erot korostuvat, kun kaupungeissa elää

eri kulttuuritaustoista peräisin olevia ihmisiä. Kun kulttuuriset ryhmät ovat toisilleen vieraita, puistot, rannat ja muut kulttuurien kohtaamisia mahdollistavat vapaa-ajan viettopaikat voivat tukea tutustumista ja myönteistä vuorovaikutusta, mutta toisaalta myös vahvistaa ennakkoluuloja ja ryhmien eriytymistä. Kulttuurisissa palveluissa – ja haitoissa – korostuvat kaupunkilaisten erilaisiin elämäntyyliin liittyvät erilaiset kokemukset hyödyistä ja haitoista (Lyytimäki ym. 2008).

Kaupunkien luontoalueita koskevassa suunnittelussa, kuten maankäytön ja luonnonhoidon suunnittelussa, ihmisten hyvinvoinnin tukemista on punnittava myös suhteessa laajoihin ekologiisiin ja yhteiskunnallisiin muutoksiin. Ilmastomuutoksen hillitsemisen kannalta on perusteltua ottaa luontoalueita rakentamiskäyttöön yhdyskuntarakenteen tiivistämiseksi. Toisaalta tarve suojella biodiversiteettiä korostaa urbaanin luonnon säilyttämistä arvokkaiksi luokiteltujen lajien ehdoilla. Väestörakenteen muuttuminen esimerkiksi ikääntymisen ja maahanmuuton myötä vaikuttaa siihen, millaisia palveluja luonnosta halutaan ja siten siihen, miten kaupunkiympäristö kaikkiaan voi tarjota edellytyksiä asukkaidensa hyvinvoinnille.

Suomessa on kautta aikojen asunut eri kulttuuritaustojen edustajia, mutta maahanmuuttajien lukumäärä ylitti maasta pois muuttavien määrän vasta vuonna 1981 (Ahlgren-Leinvuo 2005: 25). Kulttuurinen monimuotoisuus on tullut laajemmin ajan-kohtaiseksi viime vuosikymmeneltä lähtien, kun maahanmuuttajaväestö on kasvanut nopeasti erityisesti pääkaupunkiseudulla. Pääkaupunkiseudun ennustetusta väestönkasvusta (130 000 uutta asukasta) vuoteen 2025 mennessä 75 % ennustetaan olevan maahanmuuttajia. Jotta maahanmuuttajat osaisivat ja pystyisivät käyttämään tarjolla olevia hyvinvointipalveluja, tarvitaan kaikkien keskeisten hyvinvointipalvelujen voimakasta kehittämistä ja sektorien hyvää yhteistoimintaa (Joronen 2005b: 80-81). Myös kaupunkiluonto voidaan ymmärtää palveluksi, joka ei monikulttuurisissa oloissa palvele erityyppisiä tarpeita ilman, että asiaan kiinnitetään erityistä huomiota. Luontoalueita koskevassa suunnittelussa kulttuurien moninaistuminen tarkoittaa

- Tarvetta päivittää ymmärrystä luonnon merkityksistä eri kulttuurisista taustoista tulkittuna
- Tarvetta kehittää keinoja, joiden avulla kaupunkiluonto voisi tukea maahanmuuttajien integroitumista uuteen elinympäristöön ja yhteisöön ja ehkäistä eri ryhmien eristymistä toisistaan.

Maahanmuuttajien integroitumiseen liittyvä tutkimus on keskittynyt sosiaalisiin ja taloudellisiin kysymyksiin, kuten rasismien ehkäisyyn, koulutukseen ja työllistymiseen (esim. Väänänen ym. 2009). Myös omilla ja muiden kokemuksilla fyysisestä ympäristöstä on integroitumisen kannalta merkitystä. Kaupunkien luontoalueet toimivat olennaisena osana arkielämän fyysisistä ympäristöä.

Maahanmuuttajien integroituminen edellyttää oikeudenmukaista kaupunkiympäristöä, jossa toteutuu muun muassa jokaisen oikeus luonnossa virkistymiseen ja rentoutumiseen (ks. Wong 2007: 41 & 43). Kuitenkin esimerkiksi englantilaisessa eri väestöryhmien luonnon käyttöä käsittelevässä tutkimuksessa (Bell ym. 2004: 25) on todettu, että etniset vähemmistöt ovat aliedustettuina erilaisten luontoalueiden käyttäjinä. Useiden yhdysvaltalaisen tutkimusten mukaan kansallispuistojen käyttäjät ovat suureksi osaksi valkoisia keskiluokan edustajia (Byrne ym. 2009; Washburne 1978; Woolf 1996). Woolf (1996) on todennut, että Yhdysvalloissa paikallisten kaupunkipuistojen käyttäjinä sen sijaan on myös mustia, aasialaisia, latinoita ja muita värillisiä ryhmiä¹ samassa suhteessa lähialueen väestöosuuksien kanssa.

¹ Tässä raportissa käytetään yleiskielisiä ilmauksia "valkoinen", "musta", "värillinen", "valtaväestö" yms. erottelemaan eri ryhmiä. Näiden termien käyttöä voidaan kritisoida rasistisia asenteita ylläpitävänä. Suomen kielessä näihin ei kuitenkaan liity voimakkaita rasistisia sivumerkityksiä, ja tässä niitä käytetään pelkästään eri ryhmien identifiointiin.

Pohjoisamerikkalaisissa tutkimuksissa on hahmotettu erilaisia teorioita, jotka selittävät valtaväestön ja vähemmistöjen eroja luontoalueiden käytössä. Eräs teoria painottaa sosioekonomisen aseman merkitystä. Tämän mukaan vähemmistöillä ei ole autoja tai mahdollisuutta päästä muulla keinoin kauempana sijaitseviin kohteisiin. Lisäksi he joutuvat ponnistelemaan perustarpeidenkin tyydyttämiseksi ja työskentelevät pidempää päivää kuin valkoiset (Washburne 1978; Hutchison 1987; Floyd ym. 1994). Toinen teoria painottaa etnisyyden merkitystä luonnon käyttämisessä. Tämän mukaan esimerkiksi mustilla on erilaiset kulttuuriset arvot luontoalueita kohtaan kuin valkoisilla. Washburnen (1978) tutkimuksessa mustat olivat yhtä kiinnostuneita esimerkiksi kalastamisesta ja metsästämisestä kuin valkoisetkin, mutta vähemmän kiinnostuneita kävelystä, patikoinnista ja kiipeilystä sekä vierailuista kaukana sijaitseville luontoalueille. Tämän katsottiin selittävän mustien vähäistä kansallispuistojen käyttöä (Washburne 1978). Toisaalta myös valtaväestön vihamielisyyden vähemmistöjä kohtaan on katsottu vaikuttavan siihen, mitä alueita vähemmistöt haluavat ja uskaltavat käyttää. Erään tutkimuksen mukaan mustat asukkaat käyttivät niiden kaupunkiosien puistoja, joiden asukkaat olivat monikulttuurisia, ja välttivät valkoisten asuinalueiden puistoja (West 1989). Yksi mahdollinen selitys käytön eriytymiselle on myös se, että alueiden suunnittelu ja toteutus heijastelee valtaväestön arvoja.

Englannissa yli kaksinkertainen osuus maahanmuuttajataustaisista kärsii stressistä, masennuksesta, ruokahaluttomuudesta, itsetunnon puutteesta ja lisääntyneestä alkoholin kulutuksesta valtaväestöön verrattuna (Wong 2007: 47). Suomessa maahanmuuttajat käyttävät alkoholia humalahakuisesti selvästi harvemmin kuin valtaväestö, mutta huolestuttavana voidaan pitää maahanmuuttajien masentuneisuutta ja unettomuutta. Maahanmuuttajat kärsivät kaksi kertaa enemmän masennuksesta ja puolitoista kertaa enemmän unettomuudesta kuin suomalaiset (Pohjanpää ym. 2003: 111, 115).

Kaupunkien luontoalueet voidaan nähdä yhteiskunnan aktiivisesti ylläpitämänä tai passiivisesti mahdollistamana palveluna, jossa mahdollisuudet erilaisiin myönteisiin kokemuksiin tukevat myös eri maahanmuuttajaryhmien hyvinvointia. Yleisesti tämä edellyttää ymmärrystä luonnon kokemiseen ja käyttöön liittyvistä kulttuurieroista. Käytännössä tarvitaan esimerkiksi toimivien viestinnän käytäntöjen kehittämistä, jotta maahanmuuttajat saavat tietoa. Esimerkiksi Ison-Britannian vähemmistöryhmät kokivat olennaiseksi ongelmaksi sen, että he saavat liian vähän tietoa luontoalueiden käyttömahdollisuuksista (Bell ym. 2004).

Suomen vähemmistöryhmät ovat koostumukseltaan ja kulttuuritaustaltaan erilaisia kuin vähemmistöryhmät muualla. Eri maiden erilainen poliittinen, sosiaalinen ja kulttuurinen konteksti ja historia vaikuttavat vähemmistöjen elämään ja myös vapaa-ajan käyttöön. Tämän takia yhdestä maasta saatuja kokemuksia ei voi mutkattomasti hyödyntää toisessa maassa. Ulkomaiden kokemuksista, niin myönteisistä kuin kielteisistäkin, on kuitenkin mahdollista ottaa oppia.

Tämän raportin tavoitteena on

- Kartoittaa, miten eri maahanmuuttajaryhmien määrä on kehittymässä Helsingin seudulla ja mitkä ovat suuria tai kasvavia ja siten erityisesti huomionarvoisia ryhmiä
- Selvittää, mitä tietoa on saatavilla ihmisten luontosuhteen vaihtelusta eri kulttuureissa
- Selvittää, millainen merkitys kaupunkiluonnolla on maahanmuuttajien integroitumisessa uuteen elinympäristöön ja yhteisöön
- Muodostaa käsitys keskeisistä tiedon puutteista ja tutkimustarpeista.

Raportti pyrkii kokoamaan yhteen tietoa, jonka avulla voidaan edistää eri ryhmien kannalta laadukkaan ja ekologisesti kestäväan kaupunkiluonnon kehittämistä, lisätä eri ryhmien myönteistä yhteiseloä sekä tehostaa kulttuurisen moninaisuuden hyödyntämistä sosio-kulttuurisen, ekologisen, taloudellisen ja institutionaalisen kestävyuden takaajana kaupungin suunnittelussa.

Raportti perustuu kirjallisuuskatsaukseen kotimaisesta ja kansainvälisestä kirjallisuudesta, jota on täydennetty sähköpostikyselyillä ja haastatteluilla Suomessa. Sähköpostikysely lähetettiin kaupunkisuunnittelusta ja viheralueiden hoidosta vastaaviin virastoihin Helsingissä, Espoossa ja Vantaalla. Raporttia varten haastateltiin yhtä maahanmuuttotutkimuksen, yhtä asunnonvälityksen ja yhtä palstaviljelyn asiantuntijaa.

Raportissa tarkastellaan ensin maahanmuuttajien tilastointia, maahanmuuton syitä ja suuntia sekä tilastotiedon käyttökelpoisuutta luontoalueita koskevan suunnittelun kannalta. Liitteeseen 1 on koottu tilastoihin perustuva tarkastelu maahanmuuttajaryhmien määrän kehityksestä Helsingin seudulla. Eri ryhmiin kuuluvien määrällä on merkitystä siinä, miten valtaväestö suhtautuu muualta muuttaneisiin ja miten helppoa tai vaikeaa tulijoiden on löytää ryhmä, johon voi jollakin tavalla kuulua (Abu-Hanna 2007: 50). Seuraava luku käsittelee ihmisten luontosuhteen vaihtelua eri kulttuureissa. Luvussa 4 jäsenetään luontoalueiden merkityksiä maahanmuuttajien integroitumisessa sekä tarkastellaan integroitumisen edellytyksiä ja mahdollisuuksia Helsingin seudulla. Loppuluvussa esitellään edellisten lukujen perusteella muodostettu näkemys tiedon puutteista ja tutkimustarpeista sekä analyysimalli kulttuuristen ekosysteemipalvelujen tarkasteluun monikulttuurisissa ympäristöissä.

Tarkastelu on rajattu varsinaisiin maahanmuuttajiin, ei heidän uudessa maassa syntyneisiin jälkeläisiinsä. Maahanmuuttajien integroitumisen kannalta huomio on luontoalueiden merkityksissä ja käytössä, ei niiden suunnitteluun osallistumisessa.

1.2

Raportissa käytetyt käsitteet

Alla on esitelty tässä raportissa käytettyjä keskeisiä käsitteitä. Maahanmuuttajien, kuten minkä tahansa ihmisryhmän luokittelussa on vaarana, että luokkiin liitetään kielteisiä arvoja ja sen seurauksena ihmisiä aletaan syrjiä. Käsitteet, kuten "valtaväestö", "värillinen" tai "etninen vähemmistö" saattavat luoda ja ylläpitää maahanmuuttajien ulkopuolisuutta ja näiden termien käyttöä voidaan kritisoida ennakkoluuloja ja jopa rasismia ylläpitävänä. Suomen kielessä esimerkiksi termiin "musta" ei kuitenkaan liity voimakkaita rasistisia sivumerkityksiä, joten tässä raportissa tämän kaltaisia yleiskielisiä termejä käytetään eri ryhmien identifiointiin. Niin tutkimuksessa, kaupunkisuunnittelussa kuin kansalaisten arjessakin ihmisten luokittelu on monin tavoin tarpeellista eikä itse luokittelua voidakaan pitää rasistisena. Sen sijaan kielteisten arvojen liittäminen yksittäisiin ihmisiin johonkin luokkaan kuulumisen vuoksi on rasistista (Kyntäjä 2005: 137).

Maahanmuuttaja

Henkilö, joka on muuttanut maasta toiseen.

Maahanmuuttaja-käsite on laajasti viranomaiskäytössä ja myös arkikielessä yleisesti käytetty. Esimerkiksi Maahanmuuttovirasto (2009) määrittelee maahanmuuttajan juuri maasta toiseen muuttavaksi henkilöksi.

Käsite kattaa muuttajat, mutta ei heidän uudessa maassa syntyneitä lapsiaan. Itse muuttaneet kokevat omakohtaisesti siirtymisen kulttuuriympäristöstä toiseen ja integroitumisen haaste on siten suuri juuri heillä. Muuttajien integroitumisen onnistuminen vaikuttaa edelleen heidän lasten-

sa tapaan kokea elinympäristö. Maahanmuuttajavanhempien lasten suhde luontoon todennäköisesti rakentuu osin eri tavoin kuin vanhempien suhde.

Tilastoissa ihmisiä luokitellaan kansalaisuuden, syntymämaan ja äidinkielen mukaan. Tässä käytetty maahanmuuttajan määritelmä ei ole sidoksissa kieleen tai kansalaisuuteen. Kun raportissa puhutaan esimerkiksi venäläisistä tai vietnamlaisista, tarkoitetaan henkilön syntymämaata. Pelkkään kansalaisuuteen perustuva tarkastelu jättäisi huomiotta maahanmuuttajat, jotka ovat saaneet uuden maan kansalaisuuden. On huomioitava, että nimitykset eivät välttämättä kohtaa henkilön identiteettiä. Esimerkiksi Irakissa syntynyt, mutta Italiassa kasvanut henkilö ei välttämättä koe itseään selkeästi irakilaiseksi.

Maahanmuuttaja-käsitettä voidaan kyseenalaistaa esimerkiksi siksi, että se kategorisoi hyvinkin erilaisia ihmisiä ryhmiin, joihin helposti liitetään tiettyjä ominaisuuksia (Anis 2008). Ryhmien nimeäminen voi helposti johtaa haitallisiin yleistyksiin ja käsitteet voivat olla muuttajille itselleen vastenmielisiä (esim. Abu-Hanna 2007; Leppänen 2009: 10). Maahanmuuttajakäsitteen vaihtoehtoihin, kuten uussuomalainen, siirtolainen tai ulkomaa-laistaustainen, liittyy kuitenkin vastaavia ongelmia.

Valtaväestö

Suomessa valtaväestöön kuuluva on henkilö, joka tuntee kuuluvansa suomalaiseen kulttuuriin, esimerkiksi siten että kokee luontoa tavoilla, joita suomalaiset pitävät suomalaisille tyypillisinä. Valtaväestöön kuuluva on syntynyt Suomessa ja puhuu äidinkielenään suomea.

Tässä raportissa valtaväestöön kuuluvia suomalaisia käsitellään yhtenä ryhmänä, vaikka tämä on kyseenalaista samoin kuten maahanmuuttajienkin ymmärtäminen yhtenä ryhmänä. Valtaväestön suomalaisten välillä on kulttuurisia eroja, mutta tästä huolimatta voidaan ajatella, että suomalaiset jakavat kulttuurisia merkityksiä ja käytäntöjä enemmän toisten valtaväestöön kuuluvien kuin maahanmuuttajien kanssa. Suomessa vallitsee useimpiin muihin maihin verrattuna suhteellisen yhtenäinen kulttuuri (esim. Kortteinen ym. 2005). Tässä raportissa valtaväestön käsitettä käytetään vertailukohtana maahanmuuttajille. Valtaväestön sisällä ilmenevät eroavaisuudet jätetään tässä pääosin huomiotta.

Monikulttuurisuus

Ilmiö, jossa merkittävä osa tietyn alueen väestöstä on syntyisin eri kulttuuri- ja taustasta kuin valtaväestö ja kokee kuuluvansa eri kulttuuriin. Monikulttuurisuus ilmenee eroina esimerkiksi arkipäivän käytännöissä, elämäntyyliä, kielessä ja uskonnossa.

Monikulttuurisuutta käytetään tässä kuvailevana, ei normatiivisena käsitteenä. Kulttuuriltaan yhtenäisiä ryhmiä voi muodostua paitsi koetun etnisyyden, myös esimerkiksi erilaisten harrastusten, tulotason, koulutuksen, seksuaalisen suuntautumisen tai elinkeinon perusteella. Tässä raportissa huomio on etnisissä ryhmissä, joihin kuulumisen määrittelyssä keskeistä on ajatus ryhmän (todellisesta tai kuvitellusta) yhteisestä taustasta, historiasta tai alkuperästä, joka erottaa ryhmän muista ryhmistä (Cupore 2009).

Interkulttuurisuus

Eri kulttuurien välinen aktiivinen, positiivinen vuorovaikutus ja tiedonvaihto.

Interkulttuurisuus on normatiivinen käsite, joka korostaa kulttuurien moninaisuuden tarjoamia mahdollisuuksia oppimiseen ja uuden luomiseen. Interkulttuurisuuteen kuuluu ajatus ihmisten taidosta olla hyvin toimivassa vuorovaikutuksessa muiden kanssa kulttuuri- ja taustasta riippumatta.

Interkulttuurisuuteen pyrkivässä kaupungin suunnittelussa on oleellista kyky hankkia, tulkita ja soveltaa tietoa eri kulttuureista. (Wood & Landry 2008). Luontoalueita koskevan suunnittelun ihanteena voi pitää pyrkimystä kohti interkulttuurista kaupunkiluontoa, eli luontoalueita, jotka tuottavat palveluita kulttuuritaustoiltaan erilaisille ihmisryhmille tukien samalla kulttuurien välistä aktiivista, positiivista vuorovaikutusta ja tiedonvaihtoa.

Monikulttuurisuuden käsite kiinnittää huomion ryhmien välisiin eroihin, kun taas interkulttuurisuus korostaa ryhmien välisiä suhteita. Esimerkiksi monissa Euroopan maissa monikulttuurisuus politiikkana on johtanut tilanteeseen, jossa ryhmät ovat kulttuurisesti ja alueellisesti eriytyneitä ja niiden status ja menestyminen perustuvat oleellisesti erojen ylläpitämiseen. Interkulttuurisuuden ideaa on kehitetty tuomaan tilanteeseen uutta ajattelua. (Wood & Landry 2008).

Integroituminen

Yksilötasolla integroituminen on prosessi, jossa ihminen sopeutuu uuteen yhteisöön ja ympäristöön omaksumalla niihin liittyvää kulttuuria, kuten tapoja ja perinteitä, luopumatta kuitenkaan omasta kulttuuristaan. Yhteiskunnassa integroituminen tarkoittaa ryhmien sopeutumista yhteisöön niin, että ryhmät omaksuvat kulttuuria toisiltaan samalla oman kulttuurinsa säilyttäen.

Integroitumisesta voi käyttää myös nimitystä kotoutuminen. Luontosuhteen kannalta integroitumisen voidaan nähdä onnistuneena silloin kun maahanmuuttaja on omaksunut uudelle kotimaalleen tyypillisiä tapoja käyttäen luontoalueita, kuitenkin omassa kulttuurissaan tärkeinä pidettyjä perinteitä unohtamatta. Integroitumisen minimitasona voidaan nähdä se, ettei luontoa nähdä negatiivisena tekijänä sopeutumisessa eikä se heikennä integroitumista. Ihannetasolla luonto edistää integroitumista ja parantaa elämänlaatua sekä tarjoaa positiivisia kokemuksia, jotka auttavat kiinnittymään uuteen asuinpaikkaan.

Ekosysteemipalvelut

Ihmisten luonnosta saamat aineelliset ja aineettomat hyödyt. Nämä hyödyt voidaan jakaa kolmeen luokkaan: tuotteet (kuten ravinto, vesi ja hengitysilma), säätelypalvelut (kuten kosteikot tulvaveden pidättäjinä ja ravinteiden kierto) ja kulttuuriset palvelut (kuten mahdollisuudet virkistymiseen ja oppimiseen luonnossa). Säätelypalvelujen sijaan voidaan puhua myös erikseen säätely- ja tukipalveluista. Nämä ovat ekosysteemin tuottamia ylläpitäviä palveluja, jotka ovat edellytys muille palveluille (MEA 2003). Tässä raportissa tarkastellaan erityisesti kaupunkiluonnon tarjoamia kulttuurisia ekosysteemipalveluita.

Ekosysteemihaitat

Ekosysteemeihin liittyvät ilmiöt tai prosessit, jotka koetaan haitallisiksi ihmisten hyvinvoinnille. Haitat voivat olla niin luonnonilmiöitä (kuten ukkosmyrsky) kuin myös suoraan ihmisten aiheuttamia (kuten jokeen päästettyjen jätteiden leviäminen veden mukana) (Lyytimäki & Sipilä 2009).

Tässä raportissa tarkastellaan kaupunkien luontoalueiden tarjoamia kulttuurisia ekosysteemipalveluita ja -haittoja. Näitä ei voi määrittellä objektiivisesti, vaan tietyn asian muodostuminen hyödyksi tai haitaksi riippuu hyödyn tai haitan kokemisesta. Suomalaisten miellyttävänä pitämä virkistymä voi jostakin toisesta kulttuurista tulevalle ollakin haitta, esimerkiksi turvaton ja pelottava paikka.

Luontoalue

Tässä raportissa luontoalueella tarkoitetaan kaupungissa tai sen reuna-alueella sijaitsevaa, yleensä ihmisen voimakkaasti muokkaamaa ekosysteemiä, jossa ihmisten on mahdollista oleilla ja kokea luontoa.

Luonnon kokemista voi olla esimerkiksi kevätmetsän tuoksun tunteminen, sorsien polskinnan kuuntelu tai vihreän näkymän katselu. Luonto ja rakennettu ympäristö ovat kietoutuneet toisiinsa: jo yksittäinen kallio, puuryhmä tai liikennealueen viherkaistale voivat luoda tiiviistikin rakennettuun ympäristöön luonnon tuntua (ks. Ross 2006). Tärkeä osa arjessa koettavaa kaupunkiluontoa voi olla vaikkapa rakentamaton viheriöivä tontti tai yksityiset pihat ja puutarhat. Maastossa luontoalueet saattavat vaikuttaa yhtenäisiltä kokonaisuuksilta, mutta hallinnollisesti ne ovat usein monimutkaisia kokolemia eri maanomistajien ja hallitsijatahojen vastuualueita. Tässä raportissa keskeisiä ovat kaupunkien omistamat ja asukkaiden vapaassa käytössä olevat alueet, kuten kaupunkimetsät, puistot ja rannat. Sisätilojen elollinen luonto on rajattu pois tästä raportista, vaikka jo yksittäisellä viherkasvilla voi olla suuri vaikutus ihmisen hyvinvointiin.

Luontoalueita koskeva suunnittelu

Kaikki suunnittelu- ja päätöksentekoprosessit, joilla pyritään tietoisesti vaikuttamaan luontoalueiden kehitykseen.

Keskeisiä luontoalueita koskevan suunnittelun prosesseja ovat maapolitiikka, eli periaatelinjaukset kaupungin maanhankinnasta ja luovuttamisesta eri käyttötarkoituksiin, maankäytön suunnittelu yleis- ja asemakaavojen kautta sekä pelkästään luontoalueita koskeva suunnittelu, kuten luontoalueiden strategiset hoito- ja kehittämissuunnitelmat. Kaupunkikohtaista suunnittelua ohjaavat puolestaan valtion, maakunnan ja mahdollisesti kaupunkiseudun tasolla asetetut tavoitteet. Näitä ovat esimerkiksi pääkaupunkiseudulla valtakunnalliset alueiden käyttötavoitteet, Uudenmaan maakuntakaava sekä hallitusohjelman metropolipolitiikka. Näillä kaikilla suunnittelun tasoilla määritellään mahdollisuuksia luonnon kokemiseen. Maankäytön suunnittelulla vaikutetaan esimerkiksi siihen, miten paljon, minkä tyyppisiä ja minkä kokoisia luontoalueita missäkin on ja miten ne ovat saavutettavissa. Luontoalueiden suunnittelu vaikuttaa puolestaan luonnonhoidon ja puistorakentamisen kautta tarkemmin luontoalueiden ilmiasuun, esimerkiksi siihen, millaisia tiloja, reittejä ja näkymiä metsiin ja puistoihin muodostuu (ks. myös Sipilä ym. 2009). Kaupunkiluontoon vaikuttaa oleellisesti myös muu kuin luontoalueita koskeva suunnittelu, esimerkiksi liikenne-, rakennus- ja asuntopolitiikka. Käsite kaupungin suunnittelu viittaa niin suoraan luontoalueita koskevaan kuin tällaiseen muuhunkin suunnitteluun, jolla voi olla vaikutusta luontoalueisiin.

2 Maahanmuuttajat tilastoissa

Maahanmuuttajista ylläpidettävät tilastot kertovat, minkälaista maahanmuuttajiin liittyvää tietoa on nähty tarpeelliseksi ja mahdolliseksi koota. Uudenlaiset tilastointitavat kertovat uudenlaisen tietotarpeen syntymisestä ja tietynlaisen tiedon puute voi myös kertoa vähemmistöjen tarpeiden laiminlyönnistä (Wong 2007: 46). Esimerkiksi romaniväestä koskevien tilastojen puute haittaa romanien olojen parantamista (RAXEN...2009: 24). Jotta ihmisten erilaiset luontoon liittyvät arvot ja tarpeet voitaisiin ottaa huomioon luontoalueita koskevassa suunnittelussa, tarvitaan riittävästi pohjatietoa kulloinkin suunnittelun kohteena olevan alueen käyttäjistä. Tilastot nykytilanteesta ja aiemmasta kehityksestä ovat tarpeen erityisesti tulevan kehityksen ennakkoinnissa. Oleellista on erityisesti tieto suunnittelukohteen lähiympäristön asukasryhmistä, koska luontoaluetta usein käytetään sitä todennäköisemmin, mitä lähempänä kotia se sijaitsee (Bell ym. 2004).

Maahanmuuttajien ja erityisesti eri kulttuuriryhmien tilastollisessa tarkastelussa on hyvä huomioida muutamia seikkoja. Maahanmuuttajia luokitellaan eri tavoin ja eri tarkoituksiin, joten useampien tilastointitapojen vertailu voi olla tarpeellista. Maahanmuuttajia voidaan luokitella esimerkiksi kansalaisuuden, lähtömaan tai kieliryhmien avulla (ks. liite 1). Tieto etnisestä alkuperästä on henkilötietolain (523/1999) tarkoittamaa arkaluontoista tietoa, jollaista ei ole sallittua käsitellä. Pelkän kansalaisuuden tarkastelu ei välttämättä riitä, sillä monet maahanmuuttajat ovat saaneet Suomen kansalaisuuden eivätkä siten erotu näistä tilastoista. Esimerkiksi Helsingin kaupungin tietokeskuksen Helsingin väestöä kuvaavassa tilastossa (Helsingin väestö... 2008) onkin käytetty luokitusta *ulkomaalaistaustainen*, jolla viitataan sekä Helsingissä asuviin ulkomaan kansalaisiin että ulkomailla syntyneisiin Suomen kansalaisiin. Näin saadaan parempi kuva eri kulttuuritaustaisten ihmisten todellisesta määrästä. Maahanmuuttajien Suomessa syntyneet lapset jäävät tämän tilastointitavan ulkopuolelle.

Kieliryhmät saattavat kertoa joissain tapauksissa kansalaisuutta tarkemmin siitä, mihin kulttuuritaustaan henkilö kuuluu. Kieliryhmät myös ottavat huomioon ne toisen sukupolven maahanmuuttajat, joiden äidinkieli on muu kuin suomi. Lisäksi kieliryhmät tarkentavat tilastoja, joissa ihmisiä on luokiteltu hyvin suurpiirteisesti *afrikkalaisiksi* tai *aasialaisiksi*. Kieliryhmät eivät silti kerro kaikkea, sillä samoja kieliä puhutaan monissa eri maissa. Tämän vuoksi on hyvä tarkastella eri luokittelutapoja yhdessä.

2.1

Muuton syistä ja suunnasta

Suomeen on saapunut maahanmuuttajia erilaisten syiden vuoksi. Osa maahanmuuttajista on saapunut pakolaisina, osa työn perässä, osa paluumuuttajina, osa avioliiton kautta. Suuri osa maahanmuuttajista on asettunut asumaan suuriin kaupunkeihin tai

niiden läheisyyteen, usein sosiaalisten verkostojen, parempien työmahdollisuuksien ja suvaitsevamman ilmapiirin vuoksi.

Suomeen on saapunut *venäläisiä* maahanmuuttajia eri aikoina ja eri syistä. Yleisimmät muuton syyt ovat olleet avioituminen Suomen kansalaisen kanssa ja inkerinsuomalaisten paluumuutto. Jopa 70 % kaikista entisen Neuvostoliiton alueelta tulleista on inkerinsuomalaisia. Inkerinsuomalaisten muuttoliike Suomeen voimistui presidentti Mauno Koiviston vuonna 1990 antaman lausunnon myötä, jonka mukaan inkerinsuomalaisia voidaan pitää paluumuuttajina, joilla on oikeus palata Suomeen (Virtanen 2008: 643). Työnantajat myös houkuttelivat inkeriläisiä Suomeen helpotamaan 1980–1990-lukujen taitteessa vallinnutta Helsingin seudun työvoimapulaa (Joronen 2005b: 55–56). Tänä päivänä noin 37 % Suomen venäjänkielisistä asuu joko Helsingissä, Vantaalla tai Espoossa (Virtanen 2008:643). Nykyään maahanmuuton syyt vaihtelevat enemmän kuin aiemmin, mutta tärkeimmät syyt liittyvät edelleen niin sanottuun paluumuuttoon sekä työntekoon ja perhesyihin (Alanen 2008).

Venäjänkieliset asuvat pääkaupunkiseudulla suhteellisen hajanaisesti. Tämä johtuu osin siitä, että he ovat pyrkinneet siirtymään vuokrasektorilta omistusasumiseen, jolloin esimerkiksi kaupungin vuokra-asuntojen sijoittuminen ei vaikuta asumisen sijaintiin erityisen voimakkaasti. Hakeutuminen muiden venäjänkielisten läheisyyteen ei ole myöskään perinteisesti ollut määräävä tekijä venäjänkielisten asunnon valinnassa. Vuoden 2000 jälkeen muuttaneiden inkerinsuomalaisten kohdalla sosiaalisten verkostojen merkitys on todennäköisesti kuitenkin kasvanut, sillä heillä asunnon on pitänyt olla hankittuna ennen Suomeen tuloa. Asunnon hankinnassa on turvauduttu tuttujen apuun ja tämän vuoksi ensiasunto on usein löytynyt samalta alueelta jo aikaisemmin saapuneen venäjänkielisen väestön kanssa (Virtanen 2008: 644–646).

Virolaisia on saapunut Suomeen runsaasti jo pidemmän aikaa. Heille Suomeen muutto on helppoa kielen kannalta (Alanen 2008). Myös heistä osa on inkeriläisiä paluumuuttajia, jotka ovat saapuneet Suomeen jo 1990-luvulla, mutta joukossa on myös avioliittomuuttajia sekä jonkin verran työluvalla tai opiskelemaan tulleita (Joronen 2005a: 8).

Somalialaisia saapui Suomeen ensimmäisen kerran turvapaikanhakijoina vuonna 1990. Myös myöhemmin saapuneet somalialaiset ovat saapuneet turvapaikanhakijoina tai perheiden yhdistämisen kautta (Joronen 2005a: 8). Heidät sijoitettiin vastaanotokeskuksista eri puolille Suomea alkusijoituskuntiin, mutta monet ovat muuttaneet myöhemmin pääkaupunkiseudulle. Tällä hetkellä jopa yli 80 % somalia äidinkielenään puhuvista asuu pääkaupunkiseudulla ja 52 % Helsingissä (Virtanen 2008: 642).

Somalien asumiseen on vaikuttanut kaupunkien vuokra-asuntojen sijainti ja saatavuus sekä somalien heikot taloudelliset resurssit. Myös suuri perhekoko vaikuttaa sijoittumiseen, sillä kaupungeilla on suuria perheasuntoja vain niukasti tarjolla. Somalialaisessa kulttuurissa perhe ja suku ovat tärkeässä asemassa ja tämä näkyy myös somalien asuinpaikan valinnassa (Virtanen 2008: 643–644). Virtasen tutkimuksen (2008: 645) mukaan sosiaaliset verkostot ovatkin olleet yksi merkittävä syy somalien muuttoon alkusijoituskunnista pääkaupunkiseudulle. Somalien asumisvalintoihin vaikuttaa myös pelko tai kokemukset rasistisesta häirinnästä tai syrjinnästä, jolloin turvaa haetaan maahanmuuttajakeskittymistä (Virtanen 2008: 648–649).

EU-maista Suomeen on tullut eniten *ruotsalaistaustaisia*. Tämä selittyy pitkälti suomalaisilla Ruotsin siirtolaisilla, jotka palaavat entiseen kotimaahansa (Munter 2005: 17).

Kiinalaiset ovat tulleet Suomeen perinteisesti opiskelemaan ja tutkimusprojekteihin ja jääneet sitten tänne asumaan. Tämän vuoksi heitä asuu paljon korkeakoulupaikkakunnilla (Alanen 2008). Esimerkiksi vuonna 2007 kiinankielisiä oli Helsingissä noin 1600, Espoossa hieman yli 1000 ja Vantaalla vain noin 300 (Jaakkola 2009: 18). Kiinaa äidinkielenään puhuvista 60 % asuu Uudellamaalla. Kiinankieliset ovat todennäköisesti tulevaisuudessa Suomen suurin yksittäinen nouseva kieliryhmä (Alanen 2008).

Irakilaisia on saapunut Suomeen eniten vuosina 1996 ja 1997, jolloin Suomi otti yhteensä noin 1000 irakilaista pakolaista (Maahanmuuttovirasto 2004; Työministeriö 2006). Suurin osa heistä sijoitettiin pieniin ja keskisuuriin kuntiin, mutta monet ovat heikkojen tulevaisuudennäkymien takia hakeutuneet myöhemmin etelän kasvukeskuksiin (Juntunen 2009).

Vietnamilaisia on saapunut Suomeen vuodesta 1979 alkaen. Suurin osa heistä on tullut pakolaisina, mutta osa myös perheen yhdistämishojelman puitteissa. Suomeen saapuneet vietnamilaiset ovat pohjois-, etelä- ja kiinalaisvietnamilaisia eli muodostavat etnisesti moninaisen ryhmän. Vietnamilaiset asuvat melko hajanaisesti eri puolilla Suomea (Liebkind 1994).

Maahanmuuttajat ovat yhä tietoisempia esimerkiksi alueiden imagosta ja koulujen maineesta, jolloin parempiosaiset pystyvät huomioimaan nämä tekijät asumisvalinnoissaan. Tällöin asumisvalintoihin vaikuttavat etnistä taustaa tai maahanmuuttajuutta enemmän henkilön koulutus ja sosioekonominen asema (Virtanen 2008: 648).

2.2

Tilastojen käyttökelpoisuus ja suunnittelun tietotarpeet

Pääkaupunkiseudulla on useita maahanmuuttoon liittyviä strategioita, ohjelmia ja hankkeita, joista maankäytön ja viheralueiden suunnitteluun liittyvät muun muassa monikulttuurisuusohjelmat.

Helsingin strategiaohjelmaan 2009-2012 kuuluvassa maahanmuuttajiin ja etniseen monimuotoisuuteen liittyvässä toimeenpanosuunnitelmassa (Monimuotoisuus ja...2009) maankäytön suunnittelua koskee muun muassa tavoite laatia toimenpideohjelma muunkielisen väestön tasaisemmasta sijoittumisesta eri kaupunginosiin ja hallintamuodoiltaan erilaisiin asuntoihin. Väestön sijoittumisen seurannan tapaa ei ole toimeenpanosuunnitelmassa nimetty erikseen. Espoossa maahanmuuttajien huomioon ottamista maankäytön suunnittelussa ohjaa muun muassa Espoon monikulttuurisuusohjelman 2009-2012 tavoite asuinalueiden tasapainoisesta kehityksestä ja segregaaation ehkäisemisestä. Maahanmuuttajien määrän alueellista kehitystä on ohjelmassa esitetty seurattavan tarkastelemalla ruuduittain vieraskielisen väestön osuutta kaikista Espoon vieraskielisistä. Vantaan monikulttuurisuusohjelmassa 2009-2012 (Vantaa – kokonainen maailma 2009) tavoitellaan asuinympäristöjen sosiaalista eheyttä varmistamalla, että alueet tarjoavat monipuolisesti erilaisia asumisvaihtoehtoja, talotyyppejä ja asunnon hallintamuotoja. Maahanmuuttajien määrää ehdotetaan ohjelmassa seurattavaksi suuralueittain.

Kysyimme kesällä 2009 Helsingin, Espoon ja Vantaan maankäytön ja viheralueiden suunnittelun edustajilta, miten maahanmuuttajia mahdollisesti on pyritty huomioimaan suunnittelun asukasvuorovaikutuksessa ja tiedonkeruussa. Seuraava yhteenveto perustuu Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston vuorovaikutussuunnittelijalta, kahdelta Helsingin rakennusviraston katu- ja puisto-osaston edustajalta, Espoon teknisen keskuksen edustajalta ja luonnonhoitoyksikön edustajalta, Espoon kaupunkisuunnittelukeskuksen aluearkkitehdilta ja projektipäälliköltä sekä Vantaan kaupunkisuunnittelun kahdelta aluearkkitehdilta saamiimme sähköpostivastauksiin ja niihin heiltä marras- ja joulukuussa 2009 saamiimme täydennyksiin.

Helsingissä kaupunkisuunnitteluviraston vuorovaikutussuunnittelija kertoi järjestäneensä erilaisissa kaupunkisuunnitteluhankkeissa työpajoja maahanmuuttajanäkökulmien selvittämiseksi. Syksyllä 2009 oli tarkoitus järjestää maahanmuuttajaväestöltään runsaan Meri-Rastilan kaavoituksen yhteydessä venäläisten ja somalien kanssa maastokävelyjä, joiden yhteydessä kartoitettaisiin, miten he kokevat ja käyttävät suunnittelun alueen luontoalueita ja mitä niissä arvostavat. Tapaamiset järjestettiin, mutta

epäsuotuisan ilman vuoksi pysyteltiin sisätiloissa paikallisessa asukaspuistossa. Ehkä osittain tämän vuoksi keskustelu painottui enemmän asumiseen ja palveluihin liittyviin teemoihin kuin luontoaiheisiin.

Helsingin katu- ja puisto-osaston toimihenkilö kertoi pyrkineensä ottamaan maahanmuuttajayhdistykset huomioon aluesuunnitelmaan liittyvässä tiedotuksessa ja osallislistan kokoamisessa. Maahanmuuttajayhdistyksille oli lähetetty Helsingin kaupungin viestinnän periaatteiden mukaisesti kaksikielinen (suomi/ruotsi) tiedote aluesuunnittelua koskevista tilaisuuksista. Toinen katu- ja puisto-osaston toimihenkilö kertoi, että asukkaille suunnatuista viheralueita koskevista kyselyistä ei ole mahdollista erottaa maahanmuuttajia, mutta Etelä-Vuosaaren, Puistolän ja Heikinlaakson sekä Pasilan aluesuunnittelun yhteydessä oli lähetetty suomenkielisen kyselyn mukana myös englannin-, venäjän- ja somalinkielinen saate.

Espoossa maahanmuuttajanäkökulmat ovat kaupunkisuunnittelussa esillä erityisesti erilaisten lähiökehittämisen- ja tutkimusyhteistyöhankkeiden kautta. Suvelan kaupunginosan projektipäällikön mukaan laajin kehitystyö Espoossa koskee Suvelaa, jossa maahanmuuttajaväestö on kasvanut nopeimmin. Monikulttuurisuus on Suvelassa eri hankkeita läpäisevä teema. Syksyllä 2009 on käynnistynyt Lähiöohjelmasta 2008-2011 rahoitusta saava MOVE –monimuotoinen, vetovoimainen lähiö -projekti, jossa tarkastellaan sitä, miten lähiöiden sosiaalista, kulttuurista ja fyysistä monimuotoisuutta voidaan edistää ja vahvistaa ja näin lisätä lähiöiden vetovoimaisuutta. Monimuotoistamisella pyritään vaikuttamaan lähiöiden sosioekonomisen murroksen riskeihin: alueen sosiaaliseen eristymiseen, palvelujen rapautumiseen sekä yksilöiden ja yhteisöjen toimintamahdollisuuksien kaventumiseen. Maahanmuuttajien näkökulmien mukaan saamiseksi suunnitteluun hankkeessa tullaan haastattelemaan maahanmuuttajia sekä hyödyntämään ns. PehmoGIS-sovellusta. Tämän internetissä toimivan karttasovelluksen avulla voidaan koota tietoa asukkaiden ympäristösuhteesta ja elinympäristön koetusta laadusta. Suunnitelmissa on kutsua maahanmuuttajat kootusti tekemään englanninkielistä versiota sovelluksesta.

Maahanmuuttaja- ja muita asukasnäkökulmia on esillä myös Teknillisen korkeakoulun ja Tampereen teknillisen yliopiston ”Urbaani onni – eheytyvän kaupungin ekososiaalinen kestävyys”-hankkeessa, jossa myös kootaan PehmoGIS-tietoa Suvelan kehityksen ohjaamiseksi. Tekeillä on myös Suvelan viherympäristön kunnostamista koskeva yleissuunnitelma, jossa maahanmuuttajia kuitenkin ei ole otettu erikseen huomioon. Aluearkkitehdin tiedossa ei ollut maahanmuuttajille tehtyjä kyselyitä, mutta tarvittaessa neuvotteluja on käyty englanniksi. Joitain alueita kuvaavia esitteitä oli myös käännetty englanniksi.

Espoon viheralueiden suunnittelusta tiedotetaan suomeksi ja ruotsiksi, teknisen keskuksen edustajan mukaan useammilla kielillä tiedottaminen ei resurssien vähäisyyden vuoksi valitettavasti ole mahdollista. Puhelinkeskusteluja viheralueiden suunnittelussa käydään sujuvasti suomeksi, ruotsiksi, englanniksi, saksaksi ja tanskaksi. Espoon luonnon- ja maisemanhoitosuunnitelmien yhteydessä tehdyissä asukaskyselyissä ei ole otettu maahanmuuttajia erikseen huomioon. Luonnonhoitoyksikön edustajan mukaan tämä johtuu osaston pienistä resursseista ja siitä, että kyselyn tekeminen on jo nyt työlästä. Tilausta eri kieliryhmien huomioimiselle kuitenkin on jo ilmennyt, sillä erään luonnon- ja maisemanhoitosuunnitelman asukaskyselyn yhteydessä oli tullut palautetta, että kyselylomakkeen olisi hyvä olla myös englanniksi.

Vantaan kaupunkisuunnittelussa on aluearkkitehdin mukaan kaikkiaan ollut kiinnostusta vähemmän osallistuvien, ”hiljaisten” äänien esiin saamiseen, joihin maahanmuuttajatkin helposti kuuluvat. Maahanmuuttajien ja muiden ”hiljaisten” näkemyksiä asuinympäristöistä on Vantaalla aiemmin selvitetty Hakunilassa EU:n rahoittaman URBAN-hankkeen yhteydessä muun muassa valokuvia sisältäneen kyselyn avulla (Rinkinen 2004). Sittenkin hiljaisten näkemyksiä on pyritty saamaan suunnitteluhankkeisiin mukaan käyttämällä erilaisia osallistumismenetelmiä. Jois-

sain tapauksissa on viety hankkeista tiedotteita rappukäytäviin ja postilaatikoihin ja käyty kokouksissa erilaisissa yhdistyksissä ja seuroissa. Seurantatietoa maahanmuuttajien tavoittamisesta ei ole, mutta saaduissa mielipiteissä esiintyy maahanmuuttajien nimiä. Maahanmuuttajia on aluearkkitehdin mukaan ollut osallisina joissakin asemakaavoissa ja asiakkaina poikkeamisluvissa, mutta heitä ei kuitenkaan ole eroteltu joukosta mitenkään ja asiat eivät ole eronneet muiden joukosta. Englanti vieraana kielenä on riittänyt eikä tulkkia ole hänen tapauksissaan tarvittu. Toinen aluearkkitehti mainitsi tulkkia käyttäneen venäläisen, joka haki poikkeuslupaa omakotitalon rakentamiselle. Poikkeuslupaa on Vantaalta hakenut myös Suomen Gurdwara-yhdyskunta temppelin rakentamiselle. Aluearkkitehdit ovat asioineet myös maahanmuuttajataustaisten rakennusoikeuden ja kioskin paikan kyselijöiden sekä suomea puhuvien pizzerioiden ja kioskien pitäjien kanssa. Toinen aluearkkitehti oli itse ehdottanut, että esimerkiksi näyttelyissä voisi olla myös englanninkieliset tekstit, mutta ajatus oli hylätty, koska englanti ei ole Suomessa virallinen kieli. Hän ihmetteli myös sitä, että jopa lentoaseman tuleva rautatieasema nimettiin ainoastaan suomeksi ja ruotsiksi, vaikka siellä jos missä liikkuu paljon monikulttuurista väkeä. Toinen aluearkkitehti mainitsi, että pitäytyminen virallisissa kielissä johtuu yleisesti kustannussyistä ja esimerkiksi asemien nimeämisessä kielten käyttö eri asemilla eri tavoin voi myös aiheuttaa sekaannusta. Joissakin kansainvälisissä yhteyksissä englantia on kuitenkin käytetty.

Vastausten perusteella vaikuttaa siltä, ettei maahanmuuttajien huomioon ottaminen ole pääkaupunkiseudun maankäytön ja luontoalueiden suunnittelussa vielä vakiintunutta. Yksittäisiä esimerkkejä on siitä, että suunnittelusta tai vuorovaikutuksesta vastaava on oma-aloitteisesti toiminut maahanmuuttajien huomioon ottamiseksi. Maahanmuuttajien integroimisen käytäntöjä ei varsinaisesti vielä ole. Ensimmäiset kokemukset työpajoista, maastokävelyistä ja eri kielten käyttämisestä ovat niiden muodostamiselle kuitenkin hyvä alku.

2.3

Tilastotiedon saatavuus

Maahanmuuttajia koskevien tilastotietojen saatavuudessa on eroja kunnittain (liite 1). Helsingistä tietoa sekä äidinkielestä, kansalaisuudesta että ulkomaalaistaustaisuudesta on saatavilla suuralueiden tarkkuudella yhdestä ja samasta julkaisusta. Espoosta väestötietoa suuralueittain löytyy äidinkielen mukaan sekä kansalaisuussittain. Kansalaisuuksista tietoa löytyy myös pienalueittain. Nämä tiedot täytyy kuitenkin etsiä useammasta julkaisusta. Vantaalta suuraluekohtaista tietoa väestöstä äidinkielen, kansalaisuuden ja ulkomaalaistaustaisuuden mukaan löytyy keskitetysti yhdestä selvityksestä. Kauniaisista ei kyseisiä tietoja löytynyt. Mitä vähemmän kunnassa on maahanmuuttajia, sitä todennäköisemmin tilastotietoja heistä esitetään yhtenä ”maahanmuuttajien” ryhmänä. Tämä näkyy niin Kauniaisten kuin Helsingin seudun kehyskuntien tilastoissa.

Yksi keskeinen ongelma nykyisen tiedon hyödyntämisessä on se, että monissa julkaisuissa maahanmuuttajia käsitellään yhtenä ryhmänä. Vieraskielisten luokittelu yhdeksi ”muunkielisten” ryhmäksi tai ulkomaalaistaustaisten luokittelu maanosittain hukkaa tiedot maahanmuuttajien erilaisuudesta. Kuitenkin tietoa eri maahanmuuttajaryhmistä on myös saatavilla.

Nykyiset tilastonselvitykset antavat yleispiirteistä kuvaa eri maahanmuuttajaryhmien määristä ja alueellisesta sijoittumisesta. Tämä voi olla hyödyllistä suunniteltaessa esimerkiksi seudullisesti tai suuralueellisesti merkittäviä luontoalueita. Esimerkiksi asuinaluekohtaisessa suunnittelussa tietoa eri ihmisryhmistä tarvittaisiin myös tarkemmalla tasolla. Hyödyllisintä olisi kaupunginosa- tai muu pienaluekohtainen tieto. Tilastoissa ei yksityisyyden varjelen vuoksi kuitenkaan esitetä pienaluejaon tasoista

tietoa yksittäisistä ryhmistä, sillä määrät kullakin alueella jäisivät liian alhaisiksi. Haastatellun maahanmuuttajatutkimuksen asiantuntijan mukaan maahanmuuttajien asumista tarkastellaan tämän vuoksi usein suuremmilla alueilla tai vaihtoehtoisesti ryhmiä yhdistäen.

Tilastot antavat suuntaa sen suunnittelulle, millaisia ryhmiä missäkin on tarpeen pyrkiä tavoittamaan. Ne eivät vielä suoraan kerro kulttuurisista luontoon liittyvistä tarpeista ja käyttötavoista. Myöskään sitä, mitä alueita missäkin asuvat ihmiset käyttävät tai välttävät, ei voida suoraan päätellä eri ryhmien alueellisesta sijoittumisesta. Luontoalueiden käyttöä koskevan tiedon puuttuessa tilastot eri ryhmien sijoittumisesta auttavat kuitenkin arvioimaan, mitkä alueet potentiaalisesti ovat millekin ryhmälle merkitseviä.

3 Kaupunkiluonnon palvelut ja haitat maahanmuuttajille

Ekosysteemipalvelut on 2000-luvulla noussut keskeiseksi käsitteeksi, jonka avulla pyritään hahmottamaan päätöksenteon ja suunnittelun kannalta relevantilla tavalla niitä hyötyjä, joita luonto tuottaa ihmisille. Ekosysteemit tuottavat monia erityyppisiä hyötyjä, kuten ravintoa, raaka-aineita ja esteettistä mielihyvää. Ekosysteemit myös pitävät yllä esimerkiksi ravinteiden kiertoa ja tarjoavat suojaa eroosiota vastaan. Niin sanotussa maapallon ekosysteemiarviossa (MEA 2003) ekosysteemipalvelut jaoteltiin neljään luokkaan: ylläpitäviin, sääteleviin, tuotanto- ja kulttuuripalveluihin. Ylläpitäviä ja sääteleviä palveluja voidaan myös kutsua yhteisesti sääntelypalveluiksi (esim. Saarela & Söderman 2008: 12). Näitä luokitteluja on hyödynnetty yleisesti monissa tutkimuksissa. Ekosysteemit tuottavat hyötyjä myös kaupunkiympäristössä. Luontoalueet esimerkiksi vaimentavat liikennemelua ja tarjoavat tilaa virkistytymiseen. Toisaalta kaupunkien ekosysteemien jotkut ominaisuudet voidaan kokea haittoiksi (Lyytimäki ym. 2008). Esimerkiksi kaupunkilintujen jätökset, lintujen röyhkeä käyttäytyminen, meluisa ääntely tai lintuihin liitetyt tautiriskit voidaan kokea ärsyttäviksi tai pelottaviksi. Toisten hyöty saattaa myös olla toisten haitta, esimerkiksi kun tietyn ryhmän läsnäolo luontoalueella saa toiset tuntemaan, etteivät he ole paikalle tervetulleita (taulukko 1). Jo yksittäinen ikkunasta näkyvä puu saattaa lisätä merkittävästi

Taulukko 1. Luontoalue voi olla samanaikaisesti sekä palveluiden että haittojen lähde.

Luontoalueeseen liittyvä aktiiviteetti tai ilmiö	Palvelu		Haitta	
	luonnon tuottama fyysinen palvelu	koettu palvelu	luonnon tuottama fyysinen haitta	koettu haitta
Juhlat kaupunkipuistossa	paikka juhlille ja virkistytymiselle	mahdollisuus yhdessä-oloon, alue näyttäytyy suvaitsevana ja kulttuurisesti monimuotoisena	esimerkiksi kasvillisuus, eläinten jätökset tai ruohikossa olevat punkit hankaloittavat alueen käyttöä	välillinen haitta: ihmisestä tulee ekosysteemin osa, joka aiheuttaa melua, roskaannuttaa ympäristöä ja estää alueen samanaikaisen muun käytön
Kävely kaupunkimetsässä	paikka rauhoittumiselle, virkistymiselle ja kunnon kohottamiselle	mahdollisuus yhdessä-oloon tai yksin rauhoittumiseen	loukkaantumisriskit, hyttyset	pelon paikka, eriytyminen: jos metsässä käy vain valtaväestö, maahanmuuttajat eivät välttämättä koe itseään tervetulleeksi
Lumi ja jää	paikka talvileikeille ja liikkumiselle, lumi tuo valoisuutta pimeään	mahdollistaa mäenlaskun ja lumileikkejä, vuodenaikojen kokeminen, uusia luontokokemuksia vain lumettomuuteen tottuneille	onnettomuusriskit, liukkaus vaikeuttaa ja jopa estää liikkumista	vaikutelma pakastimesta, josta puuttuu elävä luonto kuten linnunlaulu ja aallot
Oleilu rannalla	virkistytymisen ja kuntoilun paikka	mahdollisuus yhdessä-oloon tai yksin rauhoittumiseen	hukkumisvaara, häiritsevät rantalinnut, altistuminen sinitelville ja auringon UV-säteilylle	kaikille avoimilla rannoilla uiminen ei ole mahdollista niiden kulttuurien naisille, joissa kulttuuri estää naisten uimisen, jos paikalla on miehiä

Juhlat ja yleisötaapahtumat puistoissa voivat ilahduttaa ihmisiä ja luoda alueelle monikulttuurista ilmettä, mutta myös häiritä naapurustoa melulla ja kuluttaa ympäristöä. Alppipuisto, Helsinki.

joidenkin asumisviihtyvyyttä samalla, kun toiset kärsivät puun varjostuksesta tai parvekkeelle putoilevista lehdistä. Yksilöiden väliset erot palveluiden ja haittojen kokemisessa ovat suuria, mutta myös kulttuurien väliltä voidaan löytää eroja. Erään Sheffieldin kaupungin viranhaltijan kokemuksen mukaan Pakistanista muuttaneet tyypillisesti pitävät puita pihollaan haittana ja pyrkivät hankkiutumaan niistä eroon (Bradley 2009a: 176).

Ekosysteemin tuotanto- ja ylläpitopalveluita pystytään pitkälti määrittämään palveluiksi ekologisen ja teknisen asiantuntemuksen nojalla. Esimerkiksi kaupungin kosteikkoalueiden kyky suojata rakennettuja alueita tulvalta voidaan varsin yksiselitteisesti ymmärtää palveluksi. Aineettomat kulttuuriset palvelut sen sijaan ovat usein eri ihmisille erilaisia. Ekosysteemin kulttuuristen merkitysten tarkastelussa korostuu, ettei tietyn alueen palveluita tai haittoja voida määritellä yksin esimerkiksi ekologiseen tai tiettyyn kulttuuriseen asiantuntemukseen perustuen, vaan asiantuntijoita ovat ilmiön eri tavoin kokevat ihmiset. Ymmärrys erilaisista kulttuurisista tavoista suhtautua luontoon voi auttaa hahmottamaan yleisellä tasolla, millaisia palveluita ja haittoja luontoalueilla voi olla kulttuuritaustoiltaan erilaisille ihmisille.

Luontoalueiden tarkasteluun palveluina ja haittoina liittyy eräitä muitakin haasteita. Huomion kiinnittäminen palveluihin ja haittoihin voi jättää sivuun sellaiset luonnon prosessit ja ilmiöt, jotka eivät ole selvästi kumpaakaan. Tällainen luonto ei kuitenkaan ole välttämättä merkityksetöntä. Nykyhetkessä yhdentekeviltä vaikuttavat

asiat voivat tulla merkittäviksi tulevaisuudessa esimerkiksi ekologisen ympäristön, arvojen tai väestörakenteen muuttuessa. Tyhjänpäiväiseksi tulkittu viherkaistale saattaa esimerkiksi saada uutta käyttöä viljelypalstana. Ekosysteemipalveluita ja -haittoja onkin oleellista hahmottaa ajallisessa jatkumossa muuttuvina, paikallisesta ja laajemmasta ekologisesta ympäristöstä ja yhteiskunnasta riippuvaisina merkityksinä. Keskittyminen nykyhetken palveluihin ja haittoihin on kuitenkin perusteltua esimerkiksi tarkasteltaessa luontoalueiden nykytilaa kaupungin maankäytön suunnittelun tai luontoalueiden hoidon lähtökohtana. Palvelujen ja haittojen hahmottaminen on hyödyllinen lähestymistapa myös erilaisten tulevaisuuksien ideoinnissa, vertailussa ja konkretisoinnissa. Myös esimerkiksi luonnon monimuotoisuuden turvaajana tietty luontoalue voi olla tärkeä, vaikka alueeseen ei tietoisesti liitettäisi erityisiä hyötyjä tai haittoja.

Luontoalueiden kulttuuriset merkitykset tuovat biologisen monimuotoisuuden rinnalle tarkasteltavaksi kulttuurisen monimuotoisuuden (Low ym. 2005: 208; Wood & Landry 2008, Ouis & Jensen 2009; Hillbur 2009:11). Low ym. puhuvat kulttuurisesti monimuotoisen luonnon hoidosta, jossa huomioidaan kulttuurinen ja sosiaalinen kestävyys, yhteisön osallistuminen ja käyttäjien toiveet ja tarpeet ja saadaan alue näin monenlaisille ihmisryhmille houkuttavaksi ja erilaisia tarkoituksia palvelevaksi. Ihanteena voidaan pitää ekologisten ja kulttuuristen arvojen yhdistämistä molempia näkökulmia kunnioittavalla tavalla. (Low ym. 2005: 208). Tämä edellyttää tiedonkeruuta käyttäjien luontoalueille antamista merkityksistä ja alueen käytön kokemuksesta – ei ainoastaan heidän käyttäytymisestään ja näkemyksistä alueen mukavista ja epämukavista asioista (Low ym. 2005: 38). Samalla on huomattava kulttuuristen ja ekologisten arvojen yhteenkietoutuneisuus. Käyttäessään luontoalueita ihmiset samalla muokkaavat sen ekologiaa ja kulttuurisia merkityksiä, eli käyttäminen on aina samalla myös *tuottamista*. Luonto ja kulttuurit muuttavat toisiaan keskeisesti ihmisten toiminnan, merkityksenantojen ja viestinnän kautta. Tässä luvussa tarkastellaan luontosuhteeseen vaikuttavia tekijöitä ja luontosuhteen vaihtelua eri kulttuureissa ekosysteemipalvelujen ja -haittojen näkökulmasta.

3.1

Luonnonympäristö luontosuhteen taustalla

Evoluutiossa kehittyneet aistit muodostavat kaikille ihmisille yhteisen pohjan luonnon kokemiseen. Ihmisten tapa hahmottaa luonto vaihtelee kuitenkin eri kulttuureissa, sillä sekä luonnonolosuhteet että arvot ja uskomukset vaihtelevat. Samanlaisilta vaikuttavatkun kulttuurit voivat rakentua hyvin erilaisille historiallisille lähtökohdille, joita esimerkiksi globaali viestintä ja viihdeteollisuus ovat yhdenmukaistaneet. Kulttuurit ja suhde luontoon ovat muokkautuneet eri tavoin eri paikoissa keräily- ja metsästyskulttuurista maanviljelyn kautta nykypäivän virkistyskäyttöön. Nykyään urbaaneille elämäntyylielle ainakin teollisuusmaissa näyttää olevan yhteistä se, että luonnon merkityksissä korostuvat aineettomat, kulttuuriset palvelut aiemmin avainasemassa olleisiin tuotantopalveluihin nähden.

Simon Bell ja kumppanit (Bell ym. 2005) ovat jakaneet Euroopan metsien tyyppin ja virkistyskäytön perusteella neljään metsäkulttuuriluokkaan. Luokittelu pyrkii toimimaan metsänhoidon suunnittelun apuna ja luokittelun on myös tarkoitus osoittaa, että ilmaston, ekosysteemin, kulttuuriperinnön ja metsän virkistyskäytön vaihtelut eri alueilla tulee huomioida yleisiin metsänhoidon suosituksiin vaikuttavana kontekstina (Bell ym. 2005: 154). Nämä luokat antavat viitteitä metsiin liittyvistä merkityksistä ja käyttötavoista eri alueilla ja voivat siten auttaa hahmottamaan eri kulttuurien luonnossa arvostamia palveluja ja kokemia haittoja.

Pohjois-Euroopan metsäkulttuurissa ulkoilu metsässä on luonteva osa kaupunkilaisten arkea. Kivinokka, Helsinki.

Bellin ja kumppaneiden (2005) metsäkulttuuriluokat ovat pohjoinen, keskinen, eteläinen ja luoteinen metsäkulttuuri. Pohjoinen metsäkulttuurialue kattaa Norjan, suurimman osan Ruotsista, Suomen ja Baltian maat. Tässä kulttuuripiirissä metsä on merkittävä osa maisemaa, kansallista taloutta ja ihmisten jokapäiväistä elämää. Näillä alueilla metsää on myös kaupunkien sisällä. Ihmiset käyttävät kaupunkimetsiä ja kauempana sijaitsevia metsiä esimerkiksi sienien ja marjojen poimintaan sekä kävelyyn ja hiihtämiseen. (Bell ym. 2005: 154; Sievänen 2001).

Keski-Euroopan metsäkulttuurialue kattaa pääasiassa mantereisen ilmaston alueet, eli alueet, joilla on leuto talvi ja lämpimämmät kesät kuin pohjoisessa. Maisema tällä alueella on melko metsäinen, mutta vähemmän kuin pohjoisessa ja sisältää enemmän lehtipuita. Kaupungeissa on jonkin verran metsiä, mutta ne sijaitsevat usein kaupungin reuna-alueilla ja ovat monesti esimerkiksi entisiä korkea-arvoisten metsästysmaita ja tämän vuoksi tarkasti hoidettuja. Ihmiset käyttävät metsiä intensiivisesti erilaisiin virkistystarkoituksiin, minkä vuoksi ne ovat usein huomattavan rasituksen alaisia. (Bell ym. 2005: 155).

Etelä-Euroopan metsäkulttuurialue sijaitsee pääasiassa Välimeren läheisyydessä sisältäen myös Etelä-Ranskan ja Portugalin. Lämmin ilmasto ajaa ihmisiä ulkoilmaan, jossa katujen puut, puistot ja aukiot tarjoavat varjoisia ja vilpoisia oleskelupaikkoja. Kaupunkien läheisyydessä aiemmin metsästystä palvelleet metsät ovat nykyään virkistyskäytössä. Näissä maissa urbaani kulttuuri on kuitenkin pitkälti kasvanut

erilleen metsäkulttuurista. Vuoristoissa ja kukkuloilla metsillä saattaa olla suurempi taloudellinen ja kulttuurinen merkitys. (Bell ym. 2005: 155).

Luoteis-Euroopan metsäkulttuurialue sisältää Iso-Britannian, Irlannin, Belgian, Alankomaat, Tanskan, Etelä-Ruotsin, Koillis-Ranskan ja Islannin. Yhteistä näille alueille on hyvin pieni metsäala. Monet jäljelle jääneistä metsistä ovat istutettuja ja intensiivisessä käytössä. Kaupunkilaiset toisinaan vierastavat metsiä eikä heillä ole niihin henkistä yhteyttä samalla tavoin kuin esimerkiksi pohjoiseen metsäkulttuuriin kuuluvilla. (Bell ym. 2005: 155).

Bellin ja kumppaneiden luokitus käsittää vain Euroopan, mutta antaa kuvaa siitä, kuinka maahanmuuttajien lähtömaat poikkeavat luonnonolosuhteiltaan ja myös sen käyttökulttuurilta. Ihmiset, jotka tulevat alueilta, joissa virkistymetsiä ei juuri ole, eivät välttämättä ole kiinnostuneita tai osaa hakeutua virkistäytymään suomalaiseen metsään.

Myös yksittäisten puulajien merkitystä eri maiden kulttuurimaisemaan ja kulttuuriin on tutkittu (Bell ym. 2008). Merkityksiä on pohdittu niin taloudellisesta, paikan identiteetin muodostumisen kuin kansantarujen, myyttien, legendojen ja taikauskonkin näkökulmista. Tutkimuksen mukaan maat, kuten Iso-Britannia ja Irlanti, joissa metsiä on vähän, ovat menettäneet metsiin liittyviä merkityksiä ja kansanperinnettä. Sen sijaan runsasmetsäisissä maissa, kuten Suomessa ja Kreikassa, metsillä on suurempi rooli. Toisaalta kulttuuriset perinteet ja mytologia ovat historian saatossa myös levinneet ihmisten liikkua alueelta toiselle. (Bell ym. 2008: 5).

Puihin liittyvät kulttuuriset mielikuvat edistävät tiettyyn paikkaan kuulumisen tunnetta (Bell ym. 2008: 90). Esimerkiksi suomalaiset liittävät koivun vahvasti omaan maahansa ja kansallisidentiteettiinsä. Koivu esiintyy usein kansantaruissa ja Kalevalassakin se mainitaan 69 kertaa. Suomen itsenäistyttyä koivun on nähty symboloivan suomalaisuutta ja Suomen luontoa. Suomalaiset mainitsevat koivun usein kauniina ja jopa romanttisena puulajina ja vuonna 1988 rauduskoivu äänestettiin Suomen kansallispuuksi (Mäkinen 2008: 54–56). Monissa muissakin maissa on puille annettu vastaavanlaisia kansanperinteeseen, mytologiaan tai kansallismaisemaan liittyviä merkityksiä.

Kaupunkiluonnon suunnittelussa olisikin mielenkiintoista pohtia mahdollisuuksia käyttää näitä eri kulttuureille merkityksellisiä puulajeja maahanmuuttajien integroimisen apuna. Tutut puulajit ovat ihmisille merkityksellisiä ja voivat edesauttaa kuulumisen tunnetta. Ilmastomuutos saattaa lisäksi antaa mahdollisuuksia sellaisienkin puulajien käytölle, jotka aiemmin eivät ole Suomen ilmastossa pärjänneet. Toisaalta suomalaiset puulajit auttavat kertomaan suomalaisesta luonnosta ja sen merkityksistä. Suurin osa viheralueista on kuitenkin suomalaista lajistoa sisältävää, joten ehkä laajempi näkökulma lajivalintoihin voisi – suomalaisen ilmaston huomioon ottaen – tarjota meille kaikille uusia luontokokemuksia ja joillekin muistoja kotimaastaan.

Ihmisten luonnolle antamiin merkityksiin ja luonnon käytön tapoihin vaikuttavat luonnollisesti tarjolla olevat vaihtoehdot, mutta myös omat kokemukset muista ympäristöistä ja esimerkiksi muiden ilmaisemat näkemykset ympäristöjen miellyttävyydestä tai epämiellyttävyydestä. Seuraavaksi esitellään muutamia kirjallisuudessa esitettyjä tekijöitä, joiden on nähty vaikuttavan luonnon kokemiseen.

3.2

Sosioekonomiset tekijät luonnon kokemisessa

Suomen maahanmuuttajien vapaa-aikaa tarkastelevassa teoksessa (Joronen 2009a) kuvataan, kuinka ikä, sukupuoli, elämänvaihe ja koulutus vaikuttavat vapaa-ajan mieltymyksiin ja mahdollisuuksiin. Koska luonnonympäristössä virkistytään lähinnä vapaa-ajalla, voidaan olettaa, että nämä tekijät vaikuttavat vähintäänkin välillisesti

myös luonnossa virkistäytymiseen. Yhdysvaltalaisen tutkimuksen (Byrne ym. 2009) mukaan etnisyys, ikä, sukupuoli ja yhteiskuntaluokka vaikuttavat kaikki luonnossa virkistäytymisen mahdollisuuksiin. Erityisesti yhteiskunnan heikommassa asemassa olevat, kuten vähävaraiset ja vähemmistöt virkistyvät luonnossa vähemmän kuin muut sosio-ekonomiset ryhmät (Byrne ym. 2009: 373). Myös lapsuuden luontokokemusten on nähty vaikuttavan merkittävästi luonnon kokemiseen aikuisiällä (Bell ym. 2004; Ward Thompson 2007). Seuraavaksi esitellään muutamia poimintoja aihepiirin tutkimuksista.

Ikä

Luontoon liittyvät tarpeet ja mahdollisuudet luonnon käyttöön ainakin osin muuttuvat ihmisen elämänvaiheiden mukaan. Leikkiminen ulkona edesauttaa lasten kehitystä, mutta mahdollisuudet ulkoiluun riippuvat kuitenkin useimmiten aikuisista. Ulkona lapsilla on mahdollisuus purkaa energiaansa ja löytää erilaisia leikkimahdollisuuksia kuin sisätiloissa (Cosco 2007: 126-129). Leikki-ikäisen itsenäisen liikumisen alue on aluksi noin 50 metriä ulko-ovelta, mutta alue laajenee iän myötä (Aura ym. 1997: 71). Brittiläisen tutkimuksen mukaan lapset tarvitsevat ulkotilassa sekä monipuolisia rakennettuja leikkivälineitä että kasvillisuutta, sillä näiden tarjoamat mahdollisuudet vaikuttavat lasten leikin aktiivisuuteen (Cosco 2007: 126-129). Norén-Björnin (1977) mukaan leikkialueella olevia kiinteitä leikkivälineitä käytetään vain murto-osa leikkiajasta ja aktiivisimmassa käytössä ovat irtaimet leikkivälineet, materiaalit ja vapaat maanpinnat, jotka mahdollistivat rakentelun, kaivamisen, pallon pelaamisen ja vastaavan toiminnan. Lapset kokevat luonnonmateriaalit, kuten lehdet, risut ja pensaiden kätköt leikin innoittajina. Luonnon merkitystä ei tulisi siten väheksyä lasten leikin ja kehityksen osana (Cosco 2007: 126-129).

Suomen maahanmuuttajataustainen väestö on keskimäärin valtaväestöä nuorempaa. Somaliankieliset ovat keskimäärin nuorimpia; heistä puolet on alle 18-vuotiaita. Myös arabian- ja vietnaminkielisten keskuudessa on keskimääräistä enemmän lapsia ja nuoria (Joronen 2009a: 9). Esimerkiksi islamilaisessa kulttuurissa yleensä perheellä ja sukulaisilla on keskeinen merkitys ja lapset viettävät paljon aikaa vanhempiensa kanssa. Tämän voidaan arvella vaikuttavan lasten ja nuorten ulkona olemiseen. Toisaalta esimerkiksi osa somaliäideistä kokee lasten kanssa ulos lähtemisen hankalaksi, sillä monen lapsen kanssa liikkuminen ja heidän pukeminen varsinkin talvisaikaan on suuritöistä. Myös jännitteiset suhteet naapureihin ja naapureiden lapsiin vähentävät somalilasten ulkona leikkimistä (Tiilikainen 2003: 124-125).

Pienet lapset ja murrosikäiset nuoret käyttävät luontoa eri tavoin. Englannissa ja USA:ssa tehdyissä tutkimuksissa todettiin, että teini-ikäiset kaipaavat ulkona ollessaan tiloja, joissa aikuiset eivät vahdi heitä. Myös yksin ollessaan teini-ikäiset viihtyivät parhaiten paikoissa, joissa voi rauhassa "olla oma itsensä". Itse tila voi olla luontoalue tai ostoskeskus, tärkeintä on se, että liikutaan kavereiden kanssa ja etäisyys kotoa on kohtuullinen. Nuoremmille, 12-14-vuotiaille nuorille, luontoalueet tarjoavat mahdollisuuksia sääntelemättömälle ja seikkailulliselle leikille ja vanhemmille teineille paikan "hengailulle" sekä vaihtoehdon julkisille urbaaneille alueille, joihin he eivät aina ole tervetulleita (Ward Thompson 2007: 30). Vanhemmat teinit ja nuoret aikuiset kokevat kuitenkin usein vaiheen, jolloin he eivät ole kiinnostuneita luonnonympäristöstä muuten kuin sen tarjoamien sosiaalisten kontaktien kautta (Ward Thompson 2007: 34).

Suomalaisessa, nuorten somalimiesten vapaa-aikaa tarkastelleessa tutkimuksessa (Niemi 2009) liikuntaharrastukset ja erityisesti jalkapallo osoittautuivat suosituimmaksi vapaa-ajan harrastukseksi. Liikuntaharrastus kuuluukin lähes kaikkien Suomen maahanmuuttajalasten ja nuorten, tyttöjen ja poikien, harrastuksiin. Liikunnan lisäksi somalinuoret viettivät aikaa kahviloissa, elokuvissa ja monikulttuurisissa

kohtaamispaikoissa. Tutkimuksen kyselyssä ja haastatteluissa haastateltavien oli mahdollista nostaa itse esille asioita, joita he pitivät tärkeinä. (Niemi 2009: 109-111). Tutkimusraportissa ei mainita luontoon liittyviä vastauksia. Suomen maahanmuuttajataustaisten lapsiperheiden kulttuuripalvelujen käyttöä koskevassa tutkimuksessa (Joronen 2009b) kävi ilmi, että koululla ja päiväkodilla oli merkittävä rooli näiden perheiden lasten kulttuurilaitoksiin tutustuttajana. Esimerkiksi teatterissa lapset olivat käyneet useammin koulun tai päiväkodin kanssa kuin perheen vapaa-ajalla (Joronen 2009b: 64). Voidaankin pohtia myös, millainen rooli koululla tai päiväkodilla on tai tulisi olla lasten luontoon tutustuttamisessa, esimerkiksi luontoretkien tekemisen tai luontoon liittyvien harrastusten esittelyn kautta.

Lapsuuden ja aikuisiän luontokokemuksilla on todettu myös olevan yhteys. Skotlantilaisia tarkastelleen tutkimuksen mukaan suurin aikuisten aktiivista luonnossa virkistäytymistä selittävä tekijä on positiiviset luontokokemukset lapsuudessa. Henkilöt, jotka lapsuudessaan vierailivat usein luontoalueilla, käyttivät luontoa usein myös aikuisena. Lapsuuden käyntien tiheys oli kaikkein merkittävin selittäjä kaikista tutkimuksen demografisista ja muista taustamuuttujista (Ward Thompson 2007: 29). Samankaltaisiin tuloksiin oli päässyt myös Bell ja kumppanit (2004). Heidän englantilaisia tarkastelleessa tutkimuksessaan lapsuuden vierailut olivat suuri selittävä tekijä aikuisiän virkistyskäyttäytymisessä. Merkittävää on myös se, että vain ne henkilöt, jotka olivat usein luonnonympäristössä lapsuudessaan, tunsivat itsensä energisiksi luonnossa aikuisina tai kuvailivat luontoa esimerkiksi ”maagiseksi” (Ward Thompson 2007: 29).

Vanhoilla ihmisillä lähiympäristön merkitys korostuu ja muutokset terveydentilassa ja liikkumiskyvyssä saattavat johtaa elinympäristön kaventumiseen. Lähiympäristön hyvillä ulkoilumahdollisuuksilla on merkitystä terveyden, unen laadun ja virkeyden kannalta. Erityisesti viheralueet ja pihapuutarhat kannustavat ulkona olemiseen (Aura 1997: 87-88). Erilaiset ympäristöt tarjoavat vanhuksille erilaisia mahdollisuuksia ulkoiluun. Joensuussa tehdyssä tutkimuksessa esikaupunkialueella asuvista vanhuksista runsas puolet ilmoitti harrastavansa pihatöitä, kun taas keskustassa neljä viidesosaa ei harrastanut piha-alueella tai sen välittömässä läheisyydessä mitään (Sarola 1994: 126).

Myös skotlantilaisia tarkastelleessa tutkimuksessa vanhuksat kokivat luonnossa virkistäytymisen tärkeäksi. Kyselytutkimuksen mukaan skotlantilaisista ihmisistä yli 64-vuotiaat tunsivat useammin olonsa kotoisaksi metsässä kuin muut ikäryhmät. Heille tärkeää oli helppo pääsy metsään ja mahdollisuus nähdä monenlaista kasvillisuutta. Ulos lähtemisessä erityisen tärkeää oli myös muiden ihmisten kohtaaminen. Virkistyskävelyssä olennaisena koettiin häiriöiden, kuten koirien jätösten ja häiritsevän nuorison poissaolo, sekä sosiaalisesti ja esteettisesti miellyttävä ympäristö (Ward Thompson 2007: 30-33).

Suomen maahanmuuttajista vasta pieni osa on ehtinyt eläkeikään. Venäläisten ja virolaisten osuus eläkeläisistä on suurempi inkeriläisten paluumuuttajien johdosta. Vuonna 2001 pääkaupunkiseudulla yli 65-vuotiaita venäläisiä oli alle 800, virolaisia alle 500 ja esimerkiksi somalialaisia vain noin 30 (Pohjanpää ym. 2003: 29-31). Seuraavan kymmenen vuoden aikana venäläis- ja virolaisvanhusten määrä tulee kuitenkin kasvamaan huomattavasti.

Sukupuoli

Naisten ja miesten välillä saattaa olla merkittäviä eroja luonnon kokemisen suhteen. Suomalaisilla naisilla on yleensä vähemmän vapaa-aikaa kuin miehillä, sillä naiset kantavat edelleen päävastuun kotitöiden tekemisestä (Joronen 2009a: 7). Tämän vuoksi heillä ei ole samanlaisia mahdollisuuksia ulkona liikkumiseen kuin miehillä. Lisäksi jotkut luontoon liittyvät harrastukset, kuten metsästyks ja kalastus ovat selke-

ästi miesvaltaisia. Myös Suomen maahanmuuttajia tarkastellessa on hyvä muistaa, että elämänrytmi ja vapaa-aika saattavat olla hyvin erilaisia naisilla ja miehillä. Maahanmuuttajien sukupuolijakauma vaihtelee myös suuresti lähtöalueittain. Esimerkiksi venäjänkielisistä suurempi osa on naisia, kun taas turkkia ja arabiaa puhuvista enemmistö on miehiä (Joronen 2009a: 9).

Sukupuoli voi vaikuttaa myös turvallisuuden tunteisiin luonnossa liikuttaessa. Tutkimus skotlantilaisten metsässä virkistäytymisestä osoitti, että suurin osa ihmisistä koki olonsa levolliseksi metsässä. Naiset ja vanhukset olivat kuitenkin työkäisiä miehiä useammin huolissaan turvallisuudestaan metsässä ja miehet kävivät metsässä useammin myös yksinään. Miehet ulkoilivat metsässä todennäköisemmin myös päivittäin tai viikoittain kuin naiset (Ward Thompson 2007: 24–25).

Koulutus- ja tulotaso

Myös koulutustaso tai yhteiskuntaluokka saattaa vaikuttaa luonnon kokemiseen. Toiset maahanmuuttajat ovat korkeasti koulutettuja, mutta toisilla koulutusta on vähemmän ja luku- ja kirjoitustaito ovat heikompia. Esimerkiksi Somaliasta 1990-luvun alussa tulleet miehet olivat pääasiassa lähtöisin kaupungeista ja olivat käyneet vähintään oman maansa peruskoulun, kun taas myöhemmin 1990-luvun kuluessa perheiden yhdistämisen kautta tulleet naiset ja lapset olivat monesti lähtöisin maaseudun paimentolaisyhteisöistä ja heidän koulutustasonsa oli heikko (Joronen 2009a: 12). Lukutaito vaikuttaa tiedon saamiseen erilaisista vapaa-ajankäyttömahdollisuuksista. Tottuminen kaupungissa tai maaseudulla asumiseen vaikuttaa myös totuttuihin luonnonkäyttötapoihin. Maaseudulla ja kaupungissa ympäristö on erilainen ja siihen suhtaudutaan eri tavoin.

Koulutustaso ja yhteiskuntaluokka saattaa vaikuttaa myös siihen, minkälainen luonnonympäristö tunnetaan mieluisaksi. Esimerkiksi Yhdysvalloissa 1800-luvulla puistot suunniteltiin kaikkien virkistyskäyttöön, mutta vaatimukset kohteliaasta keskiluokkaisesta käytöksestä sekä fyysisen ympäristön hienostunut suunnittelu ei istunut työväen toivomuksiin virkistäytymisestä. Työväki etsikin omat virkistymisalueensa esimerkiksi rakentamattomilta niityiltä (Low ym. 2005: 22–23).

Lisäksi tulotason on katsottu vaikuttavan virkistysalueiden käyttöön erityisesti rajoittamalla köyhien mahdollisuuksia hakeutua heitä miellyttäville alueille. Amerikkalaisen tutkimuksen mukaan on tärkeää huomioida köyhien mahdollisuudet liikennevälineiden käyttöön tai pääsymaksujen maksamiseen. Pieneltäkin vaikuttavat pääsymaksut tai liikkuminen julkisilla kulkuvälineillä kasvavat suuriksi kustannuksiksi perheissä, joissa on paljon lapsia ja joiden tulotaso on matala (Low ym. 2005: 197).

3.3

Luontosuhde eri kulttuureissa

Luonnon kokeminen voi myös muuttua siirryttäessä maasta toiseen. Kaikille luonto ei välttämättä ole ollut kovin merkityksellinen kotimaassaan, mutta muutto uuteen maahan on saattanut avata silmät ympäristön huomioimiselle. Esimerkiksi Ruotsin maahanmuuttajia tarkastelleessa tutkimuksessa haastatellut maahanmuuttajat sanoivat tienneensä hyvin vähän ympäristöstä ja sen suojelusta ennen kuin muuttivat Ruotsiin. Ruotsissa he olivat oppineet esimerkiksi kierrättämisestä ja ympäristölainsäädännöstä sekä yleensäkin luonnon merkityksestä ihmisille (Bradley 2009b: 356–357).

Edellä esitellyt luonnontekijät ja sosioekonomiset muuttajat ovat olennaisia näkökulmia yksilöiden luontokokemusten eroja pohdittaessa, mutta käsitykset, mielikuvat ja muistot ovat aina sidoksissa myös yhteisöön (Laurén 2008: 36). Luontokokemuksia

on olennaista tarkastella paitsi yksilöllisestä myös kulttuurisesta yhteisön näkökulmasta. Luontosuhteelle on merkitystä esimerkiksi sillä, miten suoraan luonto liittyy ihmisten toimeentuloon. Esimerkiksi Tansanian Sansibarilla tehdyssä tutkimuksessa (Fagerholm & Käyhkö 2009: 56) todettiin, että kulttuurissa, jossa toimeentulo hankitaan suoraan luonnosta, ihmiset liittävät esteettisiä arvoja visuaalisen näkymän sijaan pikemminkin sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Luonnon kokemiseen vaikuttaa myös esimerkiksi ympäristötietoisuus, joka on sidoksissa yhteiskunnan kehitysvaiheeseen (Ouis 2009: 183-187). Seuraavaksi esitellään eri kulttuuritaustaisten ryhmien luontoon liittämiä merkityksiä ja luonnon käytön tapoja aiempien tutkimusten perusteella.

Suomalaiset

Suomalaiset mielletään usein luonnonläheiseksi kansaksi. Me käytämme vapaa-aikaamme mökillä käymiseen, pihan hoitamiseen ja luontoretkeilyyn. Suomalainen luontosuhde on kuitenkin erilainen maaseudulla ja kaupungissa, sillä luonnon ja maaseudun kaipuu on nimenomaan kaupunkilainen ilmiö. Kesähuvilalla käyminen, puutarhanhoito ja luontoretkeily syntyivät kaupunkien herrasväen levittäminä 1800-luvun aikana ja muodostuivat massailmiöksi 1950-1960 luvuilla tapahtuneen kaupungistumisen ja taloudellisen vaurastumisen myötä (Mäenpää 2008: 27).

Mäenpään mukaan suomalaisten luonnon kokeminen on nykyään läpeensä urbanisoitunut, josta todistaa esimerkiksi vapaaehtoinen maan muokkaaminen kesälomilla ilman minkäänlaista tuotantotarkoitusta tai metsissä kuljeskelu omaksi iloksi. Hänen mukaansa on totta, että suomalaisilla on läheinen suhde luontoon, mutta tämä suhde on läpikaupungistunut. Tämän näkökulman mukaan kuvamme kaupunkiympäristöstä ja sen luontoalueista tulisi ymmärtää kaupunkiperäisiksi, ei luonto- tai maaseutuperäisiksi. Esimerkiksi täydennysrakentamisen vastustaminen ei tällöin näyttäydykään maalais- tai luontoperäisenä kaupunkivastaisuutena, vaan luontoalueiden pitämisenä nimenomaan kaupunkiin kuuluvina. Luonnonläheisyys koetaan tärkeäksi juuri siitä syystä, että olemme niin kaupungistuneita (Mäenpää 2008: 26-28).

Toisen näkökulman suomalaisten luontosuhteeseen antaa Kirsi Laurénin (2008) tutkimus, jonka aineistona hän käytti Metsäkustannus Oy:n vuonna 2004 järjestämän "Löysin itseni metsästä" – kirjoituskilpailun tuloksena saatuja tekstejä. Nämä metsäaiheiset tekstit perustuivat subjektiiviseen, muistelemalla hahmotettuun menneisyyteen ja kertoivat paitsi menneistä tapahtumista, ennen kaikkea tapahtumien merkityksistä (Laurén 2008: 34, 36).

Laurénin tutkimuksessa erottui erityisesti kaksi teemaa: metsän tunteminen kodiksi ja metsän tuoma rauhan ja turvallisuuden tunne. Erityisesti ihmiset, jotka kuvasivat lapsuus- ja nuoruusajan tärkeitä metsäkokemuksia ja näihin liittyviä läheisiä ihmisiä kokivat metsän toiseksi kodikseen myös aikuisena (Laurén 2008: 38). Tulos on yhdenmukainen edellä esiteltyjen skotlantilaisia ja englantilaisia tarkastelleiden tutkimusten kanssa, joissa luonnosta nauttimiseen aikuisena vaikuttivat erityisesti lapsuuden luontokokemukset (ks. s 26). Monelle Laurénin tutkimuksen kirjoittajista marjastus- ja karjanhakumatkat äidin tai mummon kanssa ja eräretket ja metsätyöt isän kanssa olivat tärkeä osa lapsuutta. Lapsuudessa opittu luonnon tunteminen ja metsässä toimimisen ja olemisen taito mahdollistaa luottavaisen mielen metsässä ollessa ja auttaa eläytymään ja samaistumaan luontoon (Laurén 2008: 38).

Ihmiset, jotka mielsivät metsän kodikseen, tunsivat nöyryyttä ja kunnioitusta metsää kohtaan ja halusivat pitää siitä huolta; luonnossa ei meluta eikä sotketa. Oman kotoisan metsän ei kuitenkaan tarvitse olla juuri se tietty lapsuuden metsä, vaan se on löydettävissä myös muista metsistä, kunhan niistä voi tavoittaa saman tunnelman kuin lapsuuden metsästä. Luonnon on kuitenkin oltava yhteensopiva kokijan kanssa,

vastattava hänen odotuksiaan ja arvojaan. Side metsään koetaan vahvana ja menneisyyden tapahtumat ja muistot saavat metsän tuntumaan ikiomalta (Laurén 2008: 39-40). Metsän mieltäminen kodiksi saattaa selittää osaltaan ihmisten voimakkaita tunnereaktioita ”oman” lähimetsän suunniteltua rakentamista kohtaan.

Monet kirjoittajat kertoivat myös hakevansa metsästä rauhaa ja turvallisuuden tunnetta. Kun ulkopuolisen maailman vaatimukset tuntuvat liian kovilta tai mieltä painaa jokin asia, metsään mennään yksin keräämään ajatuksia ja voimia. Metsä ei myöskään vaadi mitään ja sen koetaan antavan varauksettoman hyväksynnän (Laurén 2008: 42-43).

Laurénin mukaan metsäluonto koskettaa yhä suomalaisia ja sillä koetaan olevan tärkeä merkitys henkilökohtaisen identiteetin säilyttämiselle. Metsäluonnon merkitys turvallisenä kotina korostuu Laurénin mukaan erityisesti silloin, kun minuus on vaarassa kadota suorituspainotteisessa ja kovassa arkielämässä. Vaikka muutosvauhti ja tietotulva ovat muualla hektisiä, metsässä elämä näyttäytyy pitkäkestoisena ja hitaana luonnon kiertokulkuna (Laurén 2008: 44-45).

Suomen vähemmistöt

Suomessa asuvien vähemmistöjen luontosuhdetta ei ole juurikaan tutkittu. Kuitenkin joitain viitteitä luontoon suhtautumisesta on mahdollista löytää yleisesti Suomen maahanmuuttajia, ennen kaikkea somaleita ja venäläisiä, käsittelevästä kirjallisuudesta.

Suomessa asuu noin 40000 *islaminuskoista*. Kaikkia islaminuskoisia ei kuitenkaan voida niputtaa yhdeksi ryhmäksi, sillä he ovat eri maista ja kulttuureista tulleita. Suomessa suurimmat muslimiryhmät ovat somalit, arabit, kurdit, Kosovon albaanit, turkkilaiset, iranilaiset ja bosnialaiset (Jaakkola 2009: 61). Vaikka uskonto saattaa asettaa joitain yhteisiä reunaehdoja vapaa-ajan käytölle, eri maissa ja alueilla vapaa-aikaa vietetään eri tavoin.

Somaliassa asutaan tyypillisesti aidattujen pihojen ympäröimissä erillistaloissa, joissa on mahdollisuus pihalla oleskeluun, puutarhatöihin ja vihannesten kasvatukseen. Vaikka pihat ovat aidattuja, aidat ovat matalia, jotta niiden yli on mahdollista nähdä (Tiilikainen 2003: 146, 164; Virtanen 2008: 644). Asunnon sisällä ei yleensä pidetä viherkasveja eikä leikkokukkia (Tiilikainen 2003: 123). Somalit haaveilevat omasta talosta ja pihasta myös Suomessa, mutta monet eivät usko haaveen toteutumiseen taloudellisen tilanteensa vuoksi (Virtanen 2008: 644). Somalialaiset kaipaavat puutarhatoita ja oman pihan vihanneksia, eikä sopeutuminen elämään Suomen kerrostaloissa ilman omaa pihaa ei ole helppoa ja ongelmallista (Tiilikainen 2003: 146, 164; Virtanen 2007; Virtanen 2008: 644). Oman pihan puuttuessa korostuu julkisten tilojen, kuten puistojen, merkitys ulkoilumahdollisuuksien tarjoajina. Tiilikaisen haastattelemat somalilaiset olivat myös löytäneet kauppoista suomalaiset marjat ja osa somalilaisista on löytänyt tiensä suomalaisille mansikkapelloille, mistä marjoja saa halvemmalla (Tiilikainen 2003: 147).

Ulkona käynti saattaa olla osalle somaleista erittäin hankalaa, sillä monissa perheissä äiti on monen pienen lapsen kanssa yksin. Monien kodin töiden tekemistä pidetään ulos menemistä tärkeämpänä, eikä ole mitenkään tavatonta, että äiti on koko päivän sisällä lasten kanssa. Varsinkin talvella ulos meneminen ei houkuttele kylmyyden, pimeyden, liukkauden ja siihen liittyvän kaatumisen pelon vuoksi (Tiilikainen 2003: 124; myös Rinkinen 2004: 92). Rinkisen tutkimuksen (2004: 92) mukaan somalilaiset kuitenkin liikkuvat ulkona paljon, niin yksin kuin seurassakin. He olivat myös kiinnostuneita tutustumaan suomalaiseen luontoon ja sen antimiin paremmin, mutta eivät tienneet, missä on luvallista liikkua. He suosivatkin puistoja ja merkittyjä piha-alueita ja kokivat ne miellyttävämmiksi ja turvallisemmiksi kuin metsät. Tiilikaisen (2003) tutkimuksessa eräs somalinainen arveli, että suomalainen mökkikulttuuri ei

sopisi heidän perheelleen. Häntä pelottaisi asua metsän keskellä, missä ei olisi ketään muita. Tämän naisen pelko ei kuitenkaan johtunut niinkään vieraasta luonnosta ja metsästä, vaan pelosta joutua rasistisen väkivallan kohteeksi alueella, jossa ei olisi muita auttamassa (Tiilikainen 2003: 122).

Virtasen tutkimuksen mukaan *venäläiset* arvostavat asuin ympäristön luonnonläheisyyttä ja mahdollisuutta luonnossa liikkumiseen, sienestämiseen ja marjastamiseen. Tämä poikkesi tutkimuksessa somalitaustaisten asumistoiveista, sillä heistä lähes kukaan ei maininnut luonnonläheisyyttä tärkeäksi asuinalueen ominaisuudeksi (Virtanen 2008: 645). Virtasen tutkimuksen venäläistaustaisista haastateltavista kaikki asuivat aiemmin Venäjällä kerrostalossa, mutta olivat tottuneet lomailemaan maaseudun ja luonnon rauhassa. Luonnonkaipuu yhdisti tutkimuksen kaikkia venäläistaustaisia ja monet kesämökin omistajat pakenivat kaupungin hälyä mökille. Monelle kesämökin omistaminen näyttäytyi yhtenä vaihtoehtona pientaloasumiselle (Virtanen 2008: 645). Sienestäminen ja marjastaminen ovat etenkin venäläistaustaisille tärkeitä asioita, joihin on kotimaassa totuttu (Virtanen 2008: 645). Journalisti Umayya Abu-Hanna (2007: 71) kuvailee arabivanhempiansa ensimmäistä sieniretkettä Suomessa vaikuttavana kokemuksena, jota muisteltiin pitkään.

Umayya Abu-Hanna kirjoitti kirjassaan *Sinut* (2007), kuinka *arabi* kokee suomalaisen luonnon. Hänen mukaansa arabi suree ja säälii suomalaisia, joille rakas ja tärkeä luonto on yli puolet vuodesta melkein kokonaan aistien ulottumattomissa. Arabille luontoa on nimittäin puiden humina, aallot, linnunlaulu, värit ja näkyvä kasvu. Talvi näyttäytyi arabeille aikana, jolloin luonnosta ei voi nauttia. Eri kulttuureille todellisuudet ovat erilaisia (Abu-Hanna 2007: 49).

Luontosuhteeseen liittyy myös mahdollisuus viljelyyn ja kasvien hyödyntämiseen oman ruokakulttuurin ylläpitämisessä. Turussa palstaviljelyä harrastavia maahanmuuttajia haastatellut Leppänen (2009: 83) toteaa, että Lähi-idässä maalla on erityisen tärkeä rooli kaiken alkuna ja juurena. Irakista kotoisin olevan haastatellun puheessa korostui, että monille Irakista lähtöisin oleville maahanmuuttajille viljelypalstat ovat todella tärkeitä ja he pitävät niistä hyvää huolta (Leppänen 2009: 83). Haastatelluista erityisesti Irakista ja Kiinasta muuttaneille oli merkittävää voida viljellä omaan ruokakulttuuriin kuuluvia vihanneksia. Ukrainasta ja Venäjältä muuttaneille haastatelluille taas oli tärkeää tuottaa perheelle puhtaita, luonnonmukaisesti tuotettuja vihanneksia. (Leppänen 2009: 70).

Ruotsin vähemmistöt

Bradley (2009b) on haastatellut Tukholmalaisessa Spångan-Tenstan lähiössä maahanmuuttajia ja ruotsalaisia heidän suhteestaan ympäristöön ja elämäntapojensa ympäristöstävällisyydestä. Niin ruotsalaiset kuin maahanmuuttajatkin toivat esiin, että ruotsalaiset tyypillisesti tuntevat luonnon paremmin ja pitävät metsässä kävelemisestä, lintujen tarkkailusta ja sienestämisestä. Lähi-idästä ja Afrikasta muuttaneet haastatellut totesivat lähes yksimielisesti, että toisin kuin ruotsalaiset, he sen sijaan grillaavat ja käyvät piknikillä lähiympäristön avoimilla nurmikentillä. Erään haastatellun mukaan Tenstan ympäristön nurmikentillä on kesäiltaisina satoja maahanmuuttajia grillaamassa, tyypillisesti suurissa parinkymmenenkin ihmisen ryhmissä. (Bradley 2009b). Grillaamisen ja piknikkien suosioon viittaa myös Ruotsin valtakunnallinen luonnon virkistyskäyttötutkimus, jonka mukaan maahanmuuttajien lapset suosivat ulkoilma-aktiviteetteinaan grillausta ja piknikkejä useammin kuin ruotsalaisvanhempien lapset (Fredman ym. 2008).

Somaliasta, Irakista ja Syyriasta muuttaneet kertoivat oppineensa luonnosta ja ympäristöasioista paljolti vasta tultuaan Ruotsiin. Eräs syyrialainen haastateltu totesi monien perheiden tulleen maista, joissa ympäristöllä ei ole ollut heille merkitystä, jolloin esimerkiksi on tavattu heittää roskat alas parvekkeelta. Haastatelluissa moni

sanoi vasta hiljattain tulleiden maahanmuuttajien roskaavan ympäristöä enemmän kuin muiden. Bradleyn mukaan maahanmuuttajien haastatteluissa ilmeni myös syyllisyydentuntoa – jotkut kokivat, etteivät he tai heidän naapurinsa ole riittävän hyviä suhteessa siistien ja ympäristöystävällisten ruotsalaisten odotuksiin. Tutkimuksessa tosin todettiin, että ekologisella jalanjäljellä mitattuna maahanmuuttajat ovat ruotsalaisia ympäristöystävällisempiä muun muassa vähemmän matkustamisen takia. (Bradley 2009b). Pienemmät matkustamisen mahdollisuudet tarkoittavat myös siitä, että maahanmuuttajat ovat ruotsalaisia enemmän riippuvaisia juuri lähellä saavutettavissa olevista virkistysmahdollisuuksista.

Malmön kaupungin eteläpuolella sijaitsevan Arrien virkistysalueen suunnittelun yhteydessä tutkijat selvittivät maahanmuuttajien suhdetta alueeseen järjestämällä heille retkiä alueella (Lisberg Jensen 2009). Arabi- ja kurditaustaisten naisten retkellä tuli esiin naisten rento tapa nauttia ulkoilusta yhdessä: heille oli luontevaa istahtaa yhdessä maahan, alkaa laulaa kovaäänisesti ja taputtaa tahtia (sekä nauraa hämmennyneille tutkijoille). Naisten mukaan luonnossa ulkoilun tarkoituksena on seurustelu, grillaaminen, yhdessä syöminen ja iloisena oleminen. Heistä oli juhlaa saada tulla ulos luontoon kauniina päivänä, ja siksi he taputtivat. He kertoivat tapaavansa ajaa bussilla tai autolla Bulltoftan virkistysalueelle tai Sibbarpin rannalle mieluusti 2-3 perheen voimin istumaan yhdessä, katselemaan vettä, grillaamaan ja polttamaan vesipiippua. Monilla oli rankkoja kokemuksia aiemmasta kotimaastaan ja he olivat yhtä mieltä siitä, että Ruotsissa on turvallisempaa. Retken aikana naiset kiinnittivät huomiota paikkoihin, jotka muistuttivat paikkoja heidän aiemmassa elinympäristössään. He myös spontaanisti poimivat itselleen tuttuja kasveja ja kertoivat, kuinka niitä käytetään heidän kotimaassaan ravintona ja lääkkeenä. (Lisberg Jensen 2009)

Toiselle Lisberg Jensenin ja kollegoiden järjestämälle retkelle osallistui niin ikään arabi- ja kurditaustaisia naisia, jotka eroksi edellisistä kuuluivat samaan harrastusmahdollisuuksia tarjoavaan yhdistykseen. He kertoivat tekevänsä yhdistykseen kuuluvien kesken usein pidempiä retkiä muun muassa uimarannoille ja Bokskogen-virkistysmetsään. He olivat myös kalastaneet ja käyneet uinti- ja pyöräilykursseilla. Luontoon tulemisessa heille oli tärkeää mahdollisuus liikuntaan ja retkillä he kertoivat pitävänsä erityisesti uusien maisemien ja paikkojen näkemisestä. Tässä ryhmässä kukaan ei tunnistanut ympäristön kasveja tai eläimiä nimeltä sen paremmin äidinkielellään kuin ruotsiksikaan. Yksi naisista totesi, että pensaiden ja kukkien nimiä olisi hyvä opetella. (Lisberg Jensen 2009)

Hollannin vähemmistöt

Bujis ja kumppanit (2009) ovat tutkineet Hollannin turkkilais- ja marokkolaisvähemmistöjen tapaa arvottaa luontoa ja verranneet sitä kantaväestön arvoihin. Arvojen lisäksi tutkimuksessa kartoitettiin vastaajien näkemyksiä mieluisimmasta hollantilaisesta luonnonmaisematyypistä ja lopuksi vastaajien arvoja ja näkemyksiä maisemasta verrattiin toisiinsa. Erityisen mielenkiintoista tutkimuksen tuloksissa oli huomio siitä, että vastaajien ikä, koulutus ja sukupuoli eivät olleet niin vahvoja selittäjiä sille, minkälaisessa luonnonmaisemassa ihminen viihtyy, kuin erilaisen luonnon arvostus (Bujis ym. 2009: 9). Jos henkilö esimerkiksi näkee luonnon käytännön hyödykkeenä, hän myös viihtyy ihmisen voimakkaasti muokkaamassa luonnossa ja toisaalta, jos henkilö näkee luonnon itseisarvona, hän viihtyy mahdollisimman koskemattomassa luonnossa. Tämä on merkittävä tieto myös kyseisiä vähemmistöryhmiä tarkasteltaessa, sillä suurin osa vähemmistöryhmän edustajista arvosti luontoa käytännön hyödykkeenä eikä niinkään itseisarvona. Valtaväestön edustajat sen sijaan arvostivat luontoa nimenomaan itseisarvona. Tämä vaikutti suoraan siihen, millaisessa ympäristössä vastaajat viihtyivät itse. Nämä tulokset olivat samansuuntaiset myös tarkasteltaessa korkeasti ja matalasti koulutettuja omina ryhminään (Bujis ym. 2009: 9).

Tutkimuksessa tarkastelluista vähemmistöryhmistä suurempi osuus viihtyi esimerkiksi muokatussa ja hoidetussa maaseutumaisemassa kuin valtaväestöstä. Tämän arveltiin johtuvan osittain uskonnollisista eroista, sillä islamin uskossa villin luonnon tuominen kulttuurin pariin nähdään pyhänä tehtävänä. Lisäksi monet maahanmuuttajista olivat lähtöisin maaseudulta, jossa ihmisten suhde luontoon muokkautuu tuotannon kautta. Toisaalta vähemmistöryhmät arvostivat lähes kaikkia maisemavaihtoehtoja vähemmän kuin valtaväestö. Syynä tälle arveltiin sitä, että islamilaisessa kulttuurissa ei perinteisesti nähdä ympäristöä maisemana. Itse asiassa arabikielissä ei ole olemassa vastinetta sanalle maisema (Bujis ym. 2009: 3, 9). Bujisin ja kumppaneiden tutkimus antaa siis viitteitä siitä, että vaikka sosioekonomisilla taustatekijöillä on jonkin verran vaikutusta luonnon kokemiseen, saattaa kulttuurin vaikutus olla suurempi.

Toinen mielenkiintoinen havainto Bujisin ja kumppaneiden tutkimuksessa liittyy maahanmuuttajien lasten luontoon suhtautumiseen. Heidän näkemyksensä luonnosta sijoittui valtaväestön ja maahanmuuttajien välille siten, että he esimerkiksi arvostivat luonnonmukaista luontoa enemmän kuin maahanmuuttajat, mutta vähemmän kuin valtaväestö. Tämä kertoo siitä, kuinka maahanmuuttajien lapset omaksuvat sekä vanhempiansa kulttuurin että valtakulttuurin arvoja (Bujis 2009: 9). Tätä näkemystä tukee myös Jorosen (2009a) näkemys maahanmuuttajien vapaa-ajan tutkimuksessa. Hänen mukaansa vapaa-aikaa tutkittaessa on huomioitava maahanmuuttajien tausta, mistä he ovat lähtöisin, ovatko he muuttaneet Suomeen aikuisina vai lapsina ja se, miten vanhempien maahanmuuttajatausta vaikuttaa täällä syntyneiden lasten arjen rakentumiseen (Joronen 2009a: 12). Toisen sukupolven maahanmuuttajat saattavat siis kokea suomalaisen luonnon eri tavoin kuin vanhempansa, mutta myös eri tavoin kuin valtaväestö.

Saksan vähemmistöt

Jay ja Schraml (2009) ovat selvittäneet Freiburgissa turkkilaisten, balkanilaisten ja venäläissaksalaisten maahanmuuttajien suhdetta kaupunkimetsiin. Tutkimuksen perusteella turkkilaiset ulkoilivat kaupunkimetsissä harvemmin kuin muihin kahteen ryhmään kuuluvat. Turkkilaisille oli vapaa-ajan vietossa tärkeää voida olla yhdessä sukulaisten tai ystävien kanssa, jolloin heille tärkeitä harrastuksia olivat muun muassa kävely, grillaus ja urheilu, kuten jalkapallon pelaaminen. Balkanilaiset ja venäläissaksalaiset ulkoilivat yksin tai muutaman ystävän tai sukulaisen kanssa. Heidän suosimiaan harrastuksia olivat kävely, grillaus ja urheilu mutta myös luonnon tarkkailu ja luonnon tuotteiden kuten sienien keräily. Turkkilaiset suosivat aivan kaupungin tuntumassa sijaitsevia metsiä, kun taas balkanilaiset ja venäläissaksalaiset ulkoilivat myös kauempana sijaitsevilla metsillä. (Jay & Schraml 2009)

Enemmistö nuorina aikuisina Saksaan muuttaneista turkkilaisista kiinnitti huomiota Freiburgin metsien vihreyteen verrattuna kuiviin metsiin heidän kotimaassaan. Toisia nämä metsät ja metsien käsittelyn tavat eivät miellyttäneet. Eräs heistä kuvasi saksalaisen metsän olevan tarkoitettu metsäksi eikä käytettäväksi; metsä esimerkiksi oli hänen mielestään liian tiheä ollakseen miellyttävä silmälle. Nämä haastatellut korostivat ihmisten ja luonnon ykseyttä ja tarvetta olla luonnon lähellä arkielämässä. Kaupunkimetsä merkitsi heille paikkaa, jossa ihmiset voivat elää luonnossa tai ainakin olla siihen kosketuksissa. Tämä käsitys eroaa syntyperäisten saksalaisten ajattelusta, että ihmisten toimintaa luonnossa on rajoitettava muun muassa ohjaamalla kulkeminen vain poluille ja kieltämällä tulenteke. Tutkimuksessa todettiin myös, että toisin kuin nuorena aikuisena Saksaan muuttaneet maahanmuuttajien Saksassa syntyneet lapset suhtautuivat kaupunkimetsiin syntyperäisten saksalaisten tavoin, arvostaen metsissä siisteyttä ja hiljaisuutta ja tuntien punkit Freiburgin metsiin liittyvänä kielteisenä asiana. Myös lapsena tai nuorena Saksaan muuttaneet

suhtautuivat metsiin enemmän syntyperäisten saksalaisten kuin turkkilaisten vanhempiensa tavoin. Balkanilaisten ja venäläissaksalaisten käsitykset kaupunkimetsistä eivät eronneet sen mukaan, kauanko aikaa sitten ja missä elämänvaiheessa he olivat Saksaan muuttaneet. Näissä ryhmissä korostui sen sijaan iän merkitys. Vanhemmat heistä viittasivat usein kotimaansa metsien merkitykseen ravinnon lähteenä. He myös korostivat tarvetta turvallisiin kaupunkimetsiin, joissa on ulkoiluun sopivat rakenteet. Nuoremmat taas kokivat metsät ennemminkin alkukantaisena luontona ja suhtautuivat epäillen ajatukseen ihmisestä luonnon muokkaajana. (Jay & Schraml 2009)

Skotlannin vähemmistöt

Skotlannissa on tehty paikallista metsänhoitostrategiaa varten fokusryhmähaastatteluja, joiden tarkoituksena oli saada erilaisten niin sanottujen hiljaisten ryhmien näkemyksiä metsästä, sen saavutettavuudesta, hoidosta ja käytöstä (OPENspace 2006). Maahanmuuttajia haastateltavana oli viisi, joista kaksi oli Jamaikalta, kaksi Bangladeshista ja yksi Intiasta. Kaikki haastateltavat olivat naisia.

Luonto merkitsi haastateltaville paikkaa paeta kaupungin hälystä. Luonnossa käydään kävelyllä ja poimimassa lasten kanssa marjoja tai katselemassa ja kuuntelemassa vesiputouksia ja rentoutumassa. Yksi naisista kävi luonnossa telttailmassa, mutta muut eivät kokeneet luonnossa yöpymistä mielekkääksi (OPENspace 2006: 56–57). Heidän mukaansa Etelä-Aasian kulttuureissa telttailu ei ole tavallista. Sen sijaan heidän kulttuurissaan voidaan käydä piknikillä (OPENspace 2006: 59).

Metsissä käytiin kävelyllä vain ystävän seurassa, ei koskaan yksin. Naisia pelotti kulkea metsässä yksin, sillä he pelkäsivät joutuvansa rasistisen hyökkäyksen kohteeksi, eikä kukaan olisi heitä auttamassa. Myös pelko eksymisestä tai lapsen eksymisestä metsään esti naisia käymästä metsässä (OPENspace 2006: 63–64). Pelon lisäksi metsässä käyntiä estivät sää ja heille vieras ilmasto, tiedon puute virkistysalueiden sijainnista ja alueille kulkeminen. Lisäksi heikko kielitaito estää maahanmuuttajia hankkimasta tietoa virkistysalueista. Naisten mukaan luontoon suhtautuminen muuttuu sitä mukaa, mitä kauemmin on maassa asunut. Maahanmuuttajien lapset sen sijaan ovat oppineet kielen ja omaksuneet tapoja paikallisesta kulttuurista ja heidän suhtautumisensa luonnon käyttöön on erilainen kuin vanhempiensa. Maahanmuuttajien lapsilla on enemmän tietoa ja siten myös luottamusta siihen, että tietää, minne voi mennä ja miten sinne pääsee. He saattavat myös viedä vanhempiaan uusiin paikkoihin (OPENspace 2006: 59–60).

Naiset toivoivat, että metsästä tehtäisiin turvallisempi kaikille ihmisille palkkaamalla puistonvartija, jolta voisi tarvittaessa pyytää apua. Metsä ei saisi olla liian tiheä, jotta toiset ihmiset olisi mahdollista havaita kauempaa. He myös arvelivat, että useammat ihmiset käyttäisivät metsää, jos se olisi turvallisempi. Samalla kuitenkin haluttiin, että metsä säilyisi mahdollisimman luonnonmukaisena ja naiset toivoivatkin kompromissia turvallisuuden luomisen ja luonnonmukaisen metsänhoidon välille (OPENspace 2006: 58, 62).

Yhdysvaltojen vähemmistöt

Yhdysvalloissa vähemmistöjen luonnonkäytön tutkimuksella on jo pitkät perinteet. Eri ryhmien tapoja käyttää laajempia virkistysmetsiä kaupunkien ulkopuolella on tutkittu runsaasti (mm. Washburne 1978; Woolf 1996; Johnson ym. 1999; Byrne ym. 2009), mutta jonkin verran on tutkittu myös eri ryhmien luonnon käyttöä kaupungeissa (Low ym. 2005).

Useammassa kansallispuistoja käsitelleissä tutkimuksissa on todettu Amerikan vähemmistöjen olevan aliedustettuina laajojen virkistysmetsien käytössä (esim. Johnson ym. 1999; Byrne ym. 2009). Lisäksi näillä alueilla käyvien etnisten ryhmien ja

valtaväestön välillä on todettu eroja alueiden käyttötavoissa. Esimerkiksi patikointi ja telttailu ovat enemmän valkoisten suosiossa, kun taas kalastus ja rentoutuminen olivat sekä valkoisten että mustien aktiviteetteja. Mustien keskuudessa suosituimpaa oli kollektiivinen toiminta, kuten ajan vietto sukulaisten ja ystävien kanssa (Johnson ym. 1999: 33-34).

Setha Low, Dana Taplin ja Suzanne Scheld ovat tehneet useita tutkimuksia amerikkalaisten puistojen käytöstä eri käyttäjäryhmien näkökulmasta (Low ym. 2005). Seuraavaksi esitellään heidän tuloksiaan erityisesti etnisten vähemmistöjen näkökulmasta.

Eräessä heidän tutkimuksessaan tarkasteltiin Brooklynissa New Yorkissa ahkerasti käytetylle puistolle, Prospect Parkille, annettuja merkityksiä sekä valtaväestön että mustien ja latino-vähemmistöryhmien näkökulmasta (Low ym. 2005). Eri ryhmät antoivat puistolle useita samoja merkityksiä, kuten rentoutuminen ja vapautuminen, luonnosta nauttiminen ja paikan sisältämät muistot. Kuitenkin ryhmien välillä oli myös eroja. Esimerkiksi latinot ja mustat näkivät puiston paikkana, jossa voi tehdä asioita tai vain olla. Lisäksi mustat mainitsivat muita useammin muut ihmiset ja etnokulttuurisen identiteetin ylläpidon tärkeänä osana puistoa. Valkoiset taas mainitsivat puiston visuaalisen kauneuden muita ryhmiä useammin (Low ym. 2005: 52).

Puiston käyttötavoissa oli joitain eroja eri ryhmien välillä. Piknikillä käyminen ja grillaaminen olivat suosituimpia latinoiden ja jossain määrin myös mustien keskuudessa. Tämän arveltiin johtuvan siitä, että valkoisilla on useammin oma piha, jossa heillä on mahdollisuus tähän toimintaan. Latinot näkivät puistossa käynnin yleensä sosiaalisena tapahtumana (Low ym. 2005: 53), kun taas valkoiset käyttivät puistoa enemmän kuntoiluun ja yksin olemiseen sekä pakenemiseen kaupungin hälystä (Low ym. 2005: 64). Kävely ja koiran ulkoiluttaminen oli useammin valkoisten kuin muiden ryhmien aktiviteetti puistossa (Low ym. 2005: 53).

Tutkimus paljasti myös erilaisia merkityksiä, joita puistomaisemalle annettiin. Useat maahanmuuttajat ja henkilöt, jotka olivat viettäneet lapsuutensa muualla, mainitsivat puiston tärkeäksi ominaisuudeksi sen herättämät muistot kotiseudusta (Low ym. 2005: 50). Kysyttäessä mielipiteitä puiston sisällä sijaitsevasta metsästä, kävi ilmi, että käsitykset siitä, mikä on metsä, ovat hyvin erilaisia. Erityisesti latinovastaajat – vaikka pitivätkin kovasti puista ja niiden tuomasta varjosta – olivat hämmentyneitä ajatuksesta, että puistossa olisi erillinen metsä ja näkivät ennemminkin koko puiston ”metsänä”. Monet vähemmistöryhmien edustajista pitivät avointa tilaa parempana kuin tiheitä metsikköjä (Low ym. 2005: 63-65).

Puistossa järjestettiin myös joka sunnuntai-iltapäivä ruohonjuuritason ”rumpujuhla”, jossa eri etnisistä ryhmistä tulevia miehiä kokoontui soittamaan erilaisia rumpuja. Tapahtuma keräsi useita satoja ihmisiä kuuntelemaan, katselemaan ja tanssimaan. Soittajille kyse ei kuitenkaan ollut pelkästään musiikista, vaan myös kulttuurisesta ja uskonnollisesta ilmaisusta (Low ym. 2005: 55-56). Puistot voivat siis toimia myös itseilmaisun areenoina.

Eri alueet puistossa identifioituivat eri ryhmien mukaan. Jotkut alueet erottuivat alueella harjoitettavan aktiviteetin mukaan, mutta jotkut myös etnisyyden mukaan (Low ym. 2005: 65). Myös New Yorkin Jacob Riis Parkin rannan käyttäjäryhmiä tarkastelleessa tutkimuksessa huomattiin eri ryhmien ”omineen” tietyt osat rannasta itselleen. Sen sijaan rannan takana kulkevalla rantatiellä eri kulttuuriset ryhmät olivat vuorovaikutuksessa toistensa kanssa ja viettivät aikaa rennossa ilmapiirissä. Rannan eri osat olivat Jacob Riis Parkissa jakaantuneet kuitenkin myös muilla perusteilla kuin etnisyyden mukaan. Historiallisesti eräs rannan osa oli nimenomaan mustien käytössä, mutta on ajan saatossa muuttunut myös muiden rauhallisesta ilmapiiristä nauttivien alueeksi. Tämän lisäksi rannalla on homoseksuaalien itselleen omima osa sekä jossain määrin valkoisten nuorten omima osa. Rannalla oli paljon vakiokävijöitä ja monet olivat käyneet vuosia täsmälleen samassa kohdassa. (Low ym. 2005: 112-116).

Rannan takana sijaitsevassa puistossa ja ostosalueella oli paljon vähemmistöryhmiä, joista puolet oli latinoja ja neljäsosa mustia sekä lisäksi muun muassa venäläisiä ja puolalaisia. Monet olivat vasta hiljattain saapuneet Yhdysvaltoihin ja heidän englanninkielen taitonsa saattoi olla heikko. Monet elivät taloudellisesti vaikeassa tilanteessa ja puistossa käyminen oli heille ainoa paikallisesti saatavissa oleva virkistysmuoto. (Low ym. 2005: 119-120, 123).

Kolmas Low:n ja kumppaneiden tutkimus käsitteli Pelham Bay Parkia lähellä New Yorkin Bronxia. Tämän alueen kävijöistä noin 60 % on latinoja. Puisto merkitsee kävijöilleen paikkaa viettää aikaa ja toteuttaa kulttuurista identiteettiään. (Low ym. 2005: 138-140). Puiston harvoja valkoisia käyttäjiä olivat paikalliset eläkeläiset. Heillä oli tietty vakiopaikka, jossa he viettivät päivää ja jonka he kokivat omakseen. He käyttivät hyödykseen alueen ekologiakeskuksen keittiötä, jossa heillä oli mahdollisuus keittää kahvia. Tämä oli mahdollista, koska he käyttivät puistoa keskuksen aukioloaikojen ulkopuolella. Puiston ylläpitäjät hyväksyivät vanhusten toiminnan, joka lisäsi edelleen ryhmän tunnetta paikan ”omistamisesta”. (Low ym. 2005: 140-143). Joustavat säännöt puiston käytöstä edesauttoivat näin paikallisten asukkaiden kiintymistä puistoon.

Lisäksi tutkimuksessa erotettiin omaksi ryhmäkseen luonnosta nauttimaan tulleet, jotka olivat kiinnostuneita poluilla, rannalla ja metsäisillä alueilla kulkemisesta, koiran kävelyttämisestä, kalastamisesta ja telttailuista. Toisin kuin edelliset ryhmät, he tulivat monesti myös yksin nauttimaan luonnon hiljaisuudesta. Näihin ihmisiin kuului monenlaisia ihmisiä etnisyyteen, ikään tai sosioekonomiseen taustaan katsomatta (Low ym. 2005: 144-146).

Eräs mielenkiintoinen ero on havaittavissa edellä esitettyjen yhdysvaltalaisien ja hollantilaisen tutkimuksen välillä. Yhdysvaltalaisissa tutkimuksissa korkeasti koulutetut ihmiset arvostivat useammin ihmisen muokkaaman luonnon esteettisiä arvoja (Low 2005: 52, 64), kun taas hollantilaiset korkeasti koulutetut arvostavat enemmän luonnonmukaista luontoa (Bujis 2009: 7). On siis tärkeää muistaa tutkimusten konteksti, kun pohditaan eri ryhmien luonnonkäyttötapoja ja arvoja. Amerikkalaisessa kulttuurissa luonnon arvostus vaikuttaisi perustuvan erilaisiin kulttuurisidonnaisiin arvoihin kuin Hollannissa.

Chileläiset, espanjalaiset ja saksalaiset

Lopuksi esitellään tuloksia Priegon ja kumppanien tutkimuksesta, jossa vertaillaan ylemmän ja alemman tulotason asuinalueen asukkaiden luontosuhdetta Chilessä, Espanjassa ja Saksassa (Priego ym. 2008). Vaikka tutkimus ei käsittelekään maiden vähemmistöryhmiä vaan valtaväestöä, saa sen avulla kuvaa näiden kulttuuriryhmien luontosuhteesta.

Luonto oli hyvin tärkeä kaikkien maiden asukkaille. Chileläiset pitivät luonnonsuojelua tärkeänä useimmin kaikista vertailukohteiden asukkaista, vaikka siihen liittyisi suuria taloudellisia investointeja. Tämä on yllättävää, sillä chileläisillä on vertailukohteista matalin tulotaso. Espanjalaiset olivat kuitenkin useimmiten itse osallistuneet luonnonsuojeluun. (Priego ym. 2008: 13-14).

Erilaisten luontoalueiden käytössä oli maiden välillä suuria eroja. Saksalaiset käyttivät vapaa-ajallaan useimmiten luonnonmukaisia viheralueita, mutta myös yksityisiä viheralueita ja jonkin verran myös kaupunkien puistoja. Chileläiset käyttivät sekä yksityisiä viheralueita (erityisesti paremmin toimeentulevat) että kaupunkien puistoja. Espanjalaiset taas käyttivät pääasiassa yksityisiä viheralueita, eivätkä juurikaan julkisia puistoja tai luonnonmukaisia alueita. Tämä päti sekä paremmin että heikommin toimeentuleviin, kuitenkin niin, että paremmin toimeentulevista 64 % käytti yksityisiä viheralueita, kun heikommin toimeentulevista 33 %. Tutkimuksen

tuloksia tarkastellessa on huomioitava, että eri maissa on erilaisia maanomistuksen käytäntöjä. (Priego ym. 2008: 14).

Kaikissa vertailukohteissa luonto koettiin tärkeänä, mikä näkyi luontokohteiden suosiona vapaa-ajan ulkoilussa. Saksalaisista ja chileläisistä suurin osa lähtee kävelyille lähipuistoon. Seuraavaksi suosituin vaihtoehto oli käveleminen kaduilla, joiden varrella on puita. Espanjassa kävelyille lähdetään ensisijaisesti kaduille, joiden varrella on puita, ja toiseksi eniten lähipuistoihin. Kolmanneksi suosituin vastaus oli kaikissa ryhmissä ”kävely millä tahansa kadulla”. Vähemmän vastauksia kaikissa tarkasteltavissa ryhmissä saivat vaihtoehdot ”pyöräily”, ”koiran ulkoilutus”, ”matkustaminen kauempana sijaitsevaan puistoon”, ”ostosten tekeminen” ja ”muut aktiviteetit” (Priego ym. 2008: 14). Saksalaiset ja chileläiset havainnoivat luontoa myös kaupungilla kulkiessaan, mutta espanjalaiset eivät juurikaan miellä luontoa osaksi kaupunkia. He havainnoivat luontoa lähes pelkästään ollessaan kaupungin ulkopuolella. (Priego ym. 2008: 16).

3.4

Luontosuhdetta koskevan tiedon saatavuudesta

Ihmisten ja ihmisryhmien luontosuhdetta on tutkittu monissa maissa. Tutkimukset ovat keskittyneet erilaisiin näkökulmiin aina sosioekonomisista tekijöistä kulttuurin vaikutukseen luontokokemuksissa. Eri kulttuuriryhmiä huomioivia tutkimuksia on kuitenkin tehty lähinnä yksittäisten valtioiden maahanmuuttajien näkökulmasta. Eri kulttuurien luontokokemuksista ja luonnon käytöstä kotimaassaan ei tietyvästi ole tehty kokoavaa tutkimusta eikä erilaisia luonnon kokemisen kulttuureita ole luokiteltu, lukuun ottamatta Bellin ym. (2005) luonnon käyttöä käsittelevää yleisen tason luokitusta Euroopan metsäkulttuureista.

Luonnon kokemiseen ja käyttöön vaikuttavat luonnonympäristön ja kulttuurin ohella erilaiset sosioekonomiset tekijät. Yksilön luontosuhteesta ei voida tehdä kattavia päätelmiä minkään yksittäisen tekijän, kansalaisuuden sen paremmin kuin esimerkiksi tulotasonkaan, perusteella, eikä tietyllä alueella saatuja tutkimustuloksia esimerkiksi sosioekonomisten tekijöiden vaikutuksista voi sellaisenaan soveltaa muihin yhteisöihin. Esimerkiksi korkeasti koulutettujen suhtautumista luontoon voisi ajatella helposti samansuuntaiseksi maasta riippumatta, mutta kuten edellä esitettiin, esimerkiksi korkeakoulutetut Hollannissa ja Yhdysvalloissa arvostavat hyvin erilaista luontoa.

Kirjallisuuskatsauksessamme löytyi vain yksi Suomessa tehty maahanmuuttajien luontokokemuksiin keskittyvä tutkimus, Leppäsen (2009) tutkimus maahanmuuttajien palstaviljelystä. Rinkisen (2004), Tiilikaisen (2001; 2003) ja Virtasen (2007; 2008) tutkimukset antavat maahanmuuttajien luontokokemuksista viitteitä kuvaamalla kahden suuren maahanmuuttajaryhmän, somalien ja venäläisten elämää Suomessa. Näistä tutkimuksista käy ilmi, kuinka eri kulttuureista tulevilla ihmisillä on erilaisia toiveita ja tarpeita luonnon käytön suhteen. Venäläisille tärkeää on muun muassa luonnon rauha ja mahdollisuus marjojen poimintaan ja somaleille esimerkiksi puutarhanhoito ja kasvisten viljely.

Kadut, joiden varrella on puita, olivat Priegon ym. (2008) tutkimuksessa espanjalaisten eniten suosima kohde vapaa-ajan ulkoilussa. Barcelona, Espanja.

Somalien ja venäläisten lisäksi tietoa tarvittaisiin muista suurista ja nopeasti kasvavista vähemmistöryhmistä. Esimerkiksi virolaiset ja ruotsalaiset ovat edelleen suuria vähemmistöryhmiä Helsingissä, tosin ruotsalaisten osuus kasvaa hyvin hitaasti. Voidaan kuitenkin arvella, että varsinkaan ruotsalaisten maahanmuuttajien luontosuhde ei poikkea huomattavasti suomalaisten luontosuhteesta samankaltaisen kulttuurin ja luonnonolosuhteiden vuoksi. Tätä ei tiettävästi ole kuitenkaan tutkittu. Sen sijaan kiinalaiset ovat erityisen nopeasti kasvava ja erilaisesta kulttuurista ja luonnonympäristöstä tuleva ryhmä. Samoin kasvussa on Länsi- ja Keski-Afrikasta ja Länsi- ja Keski-Aasiasta tulevien määrä ja esimerkiksi turkkilaisten, intialaisten ja irakilaiden määrä Helsingissä on jo melko suuri. Myös Saksasta, Iso-Britanniasta ja Yhdysvalloista on Helsingissä jo yli tuhannen asukkaan vähemmistöt ja erityisesti saksalaisten määrä kasvaa nopeasti.

4 Kaupunkiluonnon merkitys maahanmuuttajien integroitumisessa

Integroitumisessa painotetaan usein työllistymistä ja sosiaalisia suhteita, sillä näitä pidetään ensisijaisina aloitettaessa elämistä uudessa maassa ja sopeuduttaessa uuteen kulttuuriin. Maahanmuuttajien on onnistuttava järjestämään uuden elämänsä elinot tyydyttävällä tavalla. Tähän kuuluvat työn tai toimeentulon ja asunnon saaminen, uusien kulttuuristen tapojen ja taitojen opettelu ja samalla vanhojen säilyttäminen. Maahanmuuttajien on sopeuduttava näihin käytännöllisiin, kulttuurisiin ja sosiaaliin muutoksiin henkisesti (Perhoniemi & Jasinskaja-Lahti 2006: 13-14). Integraation suomenkielinen vastine on kotouttaminen (Perhoniemi & Jasinskaja-Lahti 2006: 13), joka kotouttamislain (Laki maahanmuuttajien...9.4.1999/493) mukaan on "viranomaisten järjestämiä kotoutumista edistäviä ja tukevia toimenpiteitä, voimavaroja ja palveluja sekä maahanmuuttajien tarpeiden huomioon ottamista muita yhteiskunnan palveluja ja toimenpiteitä suunniteltaessa ja järjestettäessä". Kotoutumisella puolestaan tarkoitetaan "Suomessa maahanmuuttajan yksilöllistä kehitystä tavoitteena osallistua työelämään ja yhteiskunnan toimintaan samalla omaa kieltään ja kulttuuriaan säilyttäen" (Laki maahanmuuttajien...29.12.2005/1215).

Eri kulttuurien joutuessa tekemisiin keskenään voi niiden mahdollisia tapoja suhtautua toisiinsa ajatella jatkumona, jonka kielteisenä ääripäänä ovat aktiivinen viha ja vastahakoinen suostuminen yhdessäoloon, välissä hyväntahtoinen välinpitämättömyys ja sietäminen ja myönteisenä ääripäänä aktiivinen vuorovaikutus, yhteistyö ja uuden luominen yhdessä (Wood & Landry 2008: 16). Berryn (1997) mukaan kaikki ryhmät käyvät uuden kulttuurin kohdatessaan läpi adaptaatio- eli sopeutumisprosessin, jossa ihmisten pitää muodostaa kantansa kahteen kysymykseen: 1) ovatko oman ryhmäni kulttuuripiirteet ja identiteettini arvokkaita ja pitääkö ne säilyttää ja 2) pitäisikö minun hakeutua myönteiseen vuorovaikutukseen valtaväestön kanssa ja osallistua yhteiskuntaelämään. Nämä kaksi teemaa muodostavat kulttuurivähemmistöjen niin sanotun akkulturaatiostrategioiden nelikentän (kuva 1). Akkulturaatio tarkoittaa Berryn (1997) mukaan eri kulttuureihin kuuluvien yksilöiden tai ryhmien kohtaamisprosessia, jonka tuloksena molempien osapuolten kulttuurisissa ajattelu- ja toimintamalleissa tapahtuu muutoksia.

		Arvostetaanko oman ryhmän kulttuuripiirteitä ja identiteettiä?	
		KYLLÄ	EI
Arvostetaanko vuorovaikutussuhteita muihin ryhmiin?	KYLLÄ	integraatio	assimilaatio
	EI	separaatio	marginalisaatio

Kuva 1. Akkulturaatiostrategiat (Berry 1997: 10).

Jos molempiin kysymyksiin vastataan myöntävästi, henkilö on valinnut integraatiostrategian, jolloin oma kulttuuri säilyy ainakin osittain samalla kun hän pyrkii osallistumaan yhteiskuntaelämään. Jos ensimmäiseen kysymykseen vastaus on kielteinen ja toiseen myönteinen, henkilö on valinnut assimilaatio- eli sulautumisstrategian, eli hän ei halua säilyttää omaa kulttuuri-identiteettiään osallistuessaan yhteiskuntaelämään. Myöntävä vastaus ensimmäiseen ja kielteinen toiseen kysymykseen tarkoittaa separaatiostrategiaa, jolloin henkilö haluaa pitää kiinni alkuperäisestä kulttuuristaan mutta välttää kanssakäymistä laajemman yhteiskunnan kanssa. Molempien kysymyksien kielteisestä vastauksesta seuraa marginalisaatio, jolloin yksilöllä ei ole halua eikä mahdollisuuksia oman kulttuurinsa säilyttämiseen eikä yhteiskuntaelämään osallistumiseen. Akkulturaatio voi olla myös eriasteista ja epätasaista eri elämänalueilla, jolloin se voi vaihdella esimerkiksi taloudellisesta assimilaatiosta eli sulautumisesta työelämässä kielelliseen integraatioon eli kaksikielisyyteen sekä separaatioon ihmisuhteissa henkilön naidessa omaan ryhmään kuuluvan (Berry 1990: 217).

Integraatio-sanana merkitys vaihtelee maittain riippuen niiden maahanmuuttajapolitiikasta ja kulttuurisesta taustasta. Suomen virallinen maahanmuuttopolitiikka perustuu oletukseen, jonka mukaan maahanmuuttajien uusien ja vanhojen tapojen, niin sosiaalisten kuin kulttuuristen, integraatio on tavoiteltavaa (Jasinskaja-Lahti ja Perhoniemi 2006: 13). Integraation tavoiteltavuus liittyy myös ajatukseen interkulttuurisesta kaupungista, jossa hyödynnetään kulttuurien moninaisuuden tarjoamia mahdollisuuksia oppimiseen ja uuden luomiseen (Wood & Landry 2008). Kulttuurisesti erilaisten ryhmien eläminen ilman kanssakäymistä toistensa kanssa voi tarkoittaa jo tiedon puutteesta johtuvia kielteisiä ennakkoluuloja ja samalla sitä, ettei moninaisuuden mahdollisuuksista ole hyötyä yksilöille eikä yhteiskunnalle laajemmin. Integroituminen, jossa eri kulttuurisia piirteitä sekä säilytetään että sovitetaan yhteen, tuo yksilöille mahdollisuuksia sopeutua oppimisen ja uuden luomisen kautta ja yhteiskunnalle mahdollisuuksia hyödyntää kulttuuristen ryhmien rikkautta muun muassa pyrittäessä sopeutumaan globaalien talouden muutosten yhteiskunnan rakenteille aiheuttamiin haasteisiin.

Integroitumisessa on samanaikaisesti käynnissä useita prosesseja ja siihen vaikuttavat sekä tulija että vastaanottaja (Reuter & Jaakkola 2005: 38-39). Integroituminen on mahdotonta, jos muuttaja kohtaa ryhmäänsä kohdistuvaa jatkuvaa syrjintää (Säävälä 2009: 48). Integroituminen on Paanasen (2005: 180) mukaan ihannetila, johon voidaan liittää pahimmillaan loputtomasti maahanmuuttajien hyvinvointia kuvaavia toiveita ja mielikuvia. Tällaisen ihannetilän tavoittelun maahanmuuttaja näkee herkästi loputtomana projektina, josta kukaan ei pysty sanomaan, milloin joku on integroitunut riittävästi. Integroitumisen tavoitteena ei ole omien kulttuuripiirteiden korvaaminen vaan niiden ja uuden kotimaan kulttuuripiirteiden yhteensovittaminen. Joissakin tilanteissa valtaväestöön sulautuminen, jossa tulijat omaksuvat uuden yhteisön arvot ja tavat ja luopuvat omistaan, koetaan kuitenkin parempana vaihtoehtona. Todennäköisintä tällainen assimilointuminen on kulttuurisesti ja fyysisesti valtaväestöä lähellä oleville ryhmille (Reuter & Jaakkola 2005: 38-39), Suomessa lähinnä virolaisille kielten ja ruotsalaisille kulttuurien samankaltaisuuden vuoksi.

Euroopan komission kuudennen puiteohjelman rahoittamassa FEMAGE-hankkeessa tutkittiin maahanmuuttajanaisten mahdollisuuksia osallistua työelämään ja heidän kotoutumisensa esteitä (Säävälä 2009). Tutkimuksessa tuli ilmi, että monet maahanmuuttajat ilmoittivat olevansa kotonaan uudessa maassa riippumatta elämänsä ongelmista. He olettavat, että maahanmuuttajien kuuluu integroitua uuteen yhteiskuntaan. Tämä ei kuitenkaan tarkoita suoraan samaa kuin menestyminen, sillä on ihmisiä, jotka eivät ole pärjänneet työelämässä, menestyneet taloudellisesti eivätkä sosiaalisesti, mutta vaikuttavat olevan sinut elämänsä kanssa. Rakenteellisten määreiden kuten työllisyyden, asumisen ja taloudellisen turvallisuuden lisäksi uuteen maahan sopeutumista kuvastavat kuulumisen tunne, sosiaaliset verkostot ja

kielitaito. Kuuluvuuden tunteen syntyminen uudessa kotimaassa vaatii kuitenkin rakenteellisen kotoutumisen lisäksi myös hyväksyntää, sosiaalisia suhteita ja mahdollisuuksia kokea oma erilaisuutensa arvokkaana. Kotoutuminen nähtiin ensisijaisesti työssäkäyntiin liittyvänä kysymyksenä, työllistymisenä, työpaikkaan integroitumisena ja työyhteisöjen sopeutumisena kulttuuriseen monimuotoisuuteen. (Säävälä 2009)

Integraatiota tarkastelevan Ari Hynynen (2002: 42) mukaan ihmisten elämä kiinnittyy kaupunkitilaan ennen muuta erilaisten paikkojen, kuten kodin ja työpaikan välityksellä. Paikkojen on tarjottava mahdollisuuksia integraatioon sen neljässä erilaisessa ulottuvuudessa: rakenteellisessa, kognitiivisessa, sosiaalisessa ja identifikaation ulottuvuudessa (Hynynen 2002: 57-58). Harvat paikat ovat hänen mukaansa näin monipuolisia ja siksi tarvitaan useita erilaisia paikkoja, jotta integraatio toteutuu. Kaupunkiluonnon merkitys liittyy rakenteellisessa ulottuvuudessa oman osuuden saamiseen yhteisistä luontoresursseista ja kognitiivisessa ulottuvuudessa niiden käytön kannalta tarpeellisten sääntöjen, kuten jokamiehen oikeuksien, hallintaan. Sosiaalinen ulottuvuus merkitsee vuorovaikutusta maahanmuuttajan ja muiden luontoalueita käyttävien välillä ja identifikaatio emotionaalista sitoutumista ja samaistumista suomalaisen kaupunkiluontoon. Jayn ja Schramlin (2009) Freiburgissa tekemissä maahanmuuttajien haastatteluissa luonnon, tai tarkemmin kaupunkimetsien, merkitys identifikaatiolle liittyi kolmeen asiaan. Kaupunkimetsät ensinnäkin toivat maahanmuuttajille mieleen heidän aiempaan elinympäristöönsä kuuluneita paikkoja ja myös muistoja aiemmasta elämästä yleisemmin. Ambrose-Oji (2009: 28) on todennut, että luonnon kokeminen edistää paikan tunteen ja identiteetin rakentumista stimuloimalla keskustelua omasta kotimaasta ja sieltä mieleen jääneistä äänistä ja hajuista. Jayn ja Schramlin mukaan kaupunkimetsät toiseksi näyttäytyivät maahanmuuttajille universaalien arvojen ilmentäjinä. Esimerkiksi eräs Turkista muuttanut arvosti sitä, että toisin kuin hänen kotimaassaan, Freiburgin alueella metsistä välitetään ja niitä pidetään kunnossa. Kolmanneksi kaupunkimetsillä oli merkitystä siinä, että metsässä kulkiessa kohtaa vähemmän sellaisia merkkejä, jotka rakennetussa ympäristössä jatkuvasti muistuttavat ympäröivästä saksalaisesta kulttuurista ja voivat siten herättää tunteen ulkopuolisuudesta. (Jay & Schraml 2009).

Mitä on luontosuhteen kannalta onnistunut integroituminen?

Luonnosta ei virallisissa integroitumismäärityksissä puhuta, vaan se jää muiden, tärkeämmäksi katsottujen asioiden taustalle. Oma asuinalue ja sen lähiympäristö ovat useimmille ihmisille kuitenkin tärkeä osa jokapäiväistä elämää. Ihmiselle on tärkeää kuulua johonkin paikkaan sekä kokea omakohtainen suhde ympäröivään luontoon (Rinkinen 2004: 24, 41). Maahanmuuttajille lähiympäristön merkitys on usein erityisen suuri, sillä heistä on työttöminä tai kotiäiteinä valtaväestöstä suurempi osuus ja näin ollen he viettävät enemmän aikaansa asuinalueellaan (Juntto 2005: 43). Maahanmuuttajat voivat olla kotimaissaan tottuneita elämään asunnon lisäksi myös sen ulkopuolella kaduilla ja pihilla (Juntto 2005: 56). Esimerkiksi Etelä-Euroopassa ja monissa Euroopan ulkopuolisissa maissa nuoret viettävät suurimman osan vapaa-ajastaan ulkona (Seeland ym. 2009: 10). Suomessa tähän ei välttämättä ole mahdollisuuksia viileän ilmaston, kaupunkirakenteen ja ulkona oleilua ehkäisevien sosiaalisten tekijöiden takia.

Ari Hynynen (2002) on tutkinut kaupunkitilaa maahanmuuttajien integroitumisprosesseissa ja käsittelee tutkimuksessaan myös luonnon merkitystä. Haastatellut pitivät luontoa tärkeänä ja kokivat saavansa luontokohteista lohtua ja turvaa. Luontokohteista mainittiin muun muassa rantametsät ja uimarannat. Hynynen mukaan integraatio-ongelmia ei kokonaisuudessaan voida ratkaista kaupunkisuunnittelulla, mutta suunnittelu voi olla mukana tuottamassa sellaista tilaa, joka tukee monimuo-

Helposti saavutettavat luontoalueet tarjoavat paikkoja sosiaaliselle vuorovaikutukselle ja mahdollistavat emotionaalista sitoutumista elinympäristöön. Arnhem, Hollanti.

toista sosiaalista elämää (2002: 58). Mahdollisuus vaikuttaa kaupungin suunnitteluun ja omaan elinympäristöön voi olla merkittävä edellytys kaupunkilaisten sitoutumiselle huolenpitoon elinympäristöstään ja paikallisen identiteetin vahvistumiselle (Maier 2007: 5).

Luontosuhteen kannalta integroituminen voidaan nähdä onnistuneena silloin kun maahanmuuttaja on omaksunut uudelle kotimaalleen tyypillisiä tapoja käyttää luontoalueita, kuitenkin omassa kulttuurissaan tärkeinä pidettyjä perinteitä unohtamatta. Integroitumisen minimitasona voidaan nähdä se, ettei luontoa nähdä negatiivisena tekijänä sopeutumisessa eikä se heikennä integroitumista. Ihannetasolla luonto edistää integroitumista ja parantaa elämänlaatua sekä tarjoaa positiivisia kokemuksia, jotka auttavat kiinnittymään uuteen asuinpaikkaan. Lisäksi luonto luo ihannetapauksessa uusia mahdollisuuksia kulttuuriseen rikastumiseen myös valtaväestölle. Merkkinä onnistuneesta integroitumisesta luontosuhteen kannalta voidaan nähdä esimerkiksi erään Somaliasta tulleen maahanmuuttajanaisen pohdinta siitä, miten hän saattaisi kaivata kylmää ja lunta jos palaisi takaisin (Tiilikainen 2003: 125). Tällaisessa tilanteessa maahanmuuttaja on sopeutunut Suomen olosuhteisiin ja oppinut nauttimaan sen erilaisuudesta lähtömaahan verrattuna.

Esimerkitapauksia luonnon merkityksistä integroitumisessa

Berliini: kansainväliset puutarhat

Berliinissä maahanmuuttajien integroitumista on pyritty edistämään kansainvälisillä puutarhaprojekteilla (Maier 2007: 39). Kansainvälisillä puutarhoilla pyritään lisäämään sosiaalista integraatiota, yhteisöllisyyttä ja osallistumista maahanmuuttajien ja saksalaisten asukkaiden keskuudessa. Puutarhoissa kaikilla kaupungin asukkailla on mahdollisuus sekä viljellä omaa palstaa että osallistua sosiaaliseen toimintaan yhdessä muiden asukkaiden kanssa. Maier (2007) tutki Berliinissä kolmea kansainvälistä puutarhaa, jotka poikkesivat toisistaan muun muassa viljelijöiden kansallisuuksien ja puutarhojen iän perusteella. Eri kansallisuuksien välillä oli eroja siinä, miten paljon yhteistoimintaa muiden puutarhan viljelijöiden kanssa haluttiin, sillä esimerkiksi vietnamilaiset halusivat puutarhasta ensisijaisesti tuottoa itselleen eivätkä hakeneet sieltä perheiden yhteistä tapaamispaikkaa tai kaivanneet yhteistä toimintaa (Maier 2007).

Osa Berliinin puutarhaprojektien osallistujista oli haaveillut puutarhanhoidosta jo pitkään ja osa harrastanut sitä aiemmin. Bosnialaiset maahanmuuttajanaiset kertoivat kaipaavansa kotimaastaan erityisesti puutarhojaan ja myös muista maista tulleille maahanmuuttajille puutarhat ovat olleet erityisen tärkeitä (Maier 2007: 50). Rentoutuminen ja luonnosta nauttiminen nähtiin tärkeinä tekijöinä ja puutarhanhoidolla nähtiin olevan terapeuttinen vaikutus. Työ maaperän ja kukkien kanssa koettiin hyväksi sielulle ja puutarhalla olo koettiin hyödyllisemmäksi kuin yksinolo kotona (Maier 2007: 54). Lapset voivat leikkiä puutarhoissa vapaasti, kun ei tarvitse varoa autoja (Maier 2007: 36).

Yhteistilat, kuten keittiöt, voivat lisätä yhteisöllisyyttä, kuten Maier (2007: 48) huomasi Berliinissä, jossa iranilaisen miehen lämmittämää ruokaa oli syömässä joukko muita viljelijöitä. Integroituminen oli puutarhoilla parantunut yhteisten työpajojen ja muiden vapaa-ajan aktiviteettien mukana ja esimerkiksi eräs liettualainen oli aluksi ollut kiinnostunut vain omasta palstastaan, mutta sittemmin osallistunut koko alueen kehittämiseen (Maier 2007: 49). Samanlaisia kokemuksia oli myös saksalaisella ja itävaltalaisella viljelijällä. Kaikki projektiin osallistuneet totesivat, että tutustuminen muihin kansallisuuksiin oli kasvattanut heitä ja he kertoivat tutustuneensa toisiin viljelijöihin, mutta mm. jotkut venäläiset eivät halunneet kommunikoida muiden kanssa. Puutarhan käyttäjät kokivat löytäneensä puutarhalla ystäviä ja tunsivat olonsa kotoisammaksi. Osa viljelijöistä tapasi toisiaan myös puutarhan ulkopuolella. Monet puutarhan viljelijät asuivat lähellä olevissa taloissa, joissa naapureita ei tunnettu, mutta joihin oli nyt puutarhalla tutustuttu. Eräs maahanmuuttaja koki itsetuntonsa kohonneen mukavien naapureiden ansiosta, joiden kanssa hän oli vaihtanut kasveja ja joilta hän oli saanut neuvoja viljelyyn.

Puutarhojen naapurustossa asuvilla oli aluksi ollut ennakkoluuloja, mutta nämä olivat sittemmin hälvenneet, kun ilmeni, ettei kuviteltuja ongelmia todellisudessa syntyneenkään. Esimerkiksi pääosin kreikkalaisten viljelemällä puutarhalla oli aluksi ollut ongelmia viereisen saksalaisten omistaman siirtolapuutarhan kanssa, jossa saksalaiset olivat tehneet kreikkalaisten mukaan turhia valituksia. Kreikkalaiset kuitenkin lähestyivät näitä naapureita muun muassa kutsumalla heidät puutarhaprojektia koordinoivan kreikkalaisen maahanmuuttajayhdistyksen vuosijuhlaan, johon osallistui väkeä pormestaria myöten. Kreikkalaisten ja saksalaisten välit olivat sittemmin parantuneet saksalaisten huomattua miten arvostettu puutarha oli kaupunginosatoimistossa ja muissa organisaatioissa. Aidan yli jutellaan ja esimerkiksi molemminpuolista vaihtokauppaa on käyty. (Maier 2007: 58-59)

New Yorkin Jacob Riis Park: piknik-alue, lasten aktiviteetit ja kulttuureja yhdistävä rantatie

New Yorkin Jacob Riis Parkin rannan käyttäjäryhmiä tarkastelleessa tutkimuksessa (Low ym. 2005, ks. myös s. 34) tarkasteltiin rannan takana sijaitsevassa puistossa ja ostosalueella aikaa viettäviä köyhiä vähemmistöryhmiä, joista puolet oli latinoja ja neljäsosa mustia sekä lisäksi muun muassa venäläisiä ja puolalaisia. Yleisin aktiviteetti oli grillaaminen, mutta monet olivat epävarmoja siitä, oliko se todella sallittua. Alueen säännöt olivatkin monille epäselvät (Low ym. 2005: 119-120, 123). Tutkimuksen mukaan juuri näiden köyhimpien ryhmien virkistysmahdollisuuksien turvaaminen olisi ensiarvoisen tärkeää. Heille tulisi järjestää piknik-alueita, jotka sisältävät grillejä ja pöytiä ja antavat mahdollisuuden istua varjossa. Useat vähemmistöryhmien vanhemmat toivoivat, että heidän lapsensa saisivat mahdollisimman paljon uudesta elämästään Yhdysvalloissa ja eri kulttuuritaustaisia lapsia yhdistävä toiminta, esimerkiksi uimakoulu nähtiin tapana saada lapset osallistumaan uuden kotimaansa elämään (Low ym. 2005: 123-124).

Jacob Riis Parkin rannalla huomattiin eri ryhmien ”omineen” tietyt osat rannasta itselleen, mutta rannan takana kulkevalla rantatiellä eri kulttuuriset ryhmät olivat vuorovaikutuksessa toistensa kanssa ja viettivät aikaa rennossa ilmapiiressä. Ihmisten mukaan rantatie edesauttaa kulttuurien välistä vuorovaikutusta ja jopa ehkäisee ryhmien välisten konfliktien syntymistä (Low ym. 2005: 109).

New Yorkin Pelham Bay Park: kulttuuritapahtumat puistossa

Pelham Bay Parkissa lähellä New Yorkin Bronxia monet pitävät epävirallisia tilaisuuksia, kuten syntymäpäiväjuhlia puistossa ja koristelevat piknikpöytien ympäristön lipuilla ja tanssivat salsa-musiikin tahtiin. Miltei kaksi kolmasosaa kävijöistä on latinoja. Kesäviikonloppuisin puistossa on järjestetty myös virallisia konsertteja, jotka houkuttelivat suuria joukkoja puistoon. Eräs latinonainen kommentoi pitävänsä siitä, että monet eri kansallisuutta edustavat ihmiset nauttivat myös heidän kulttuurinsa musiikista (Low ym. 2005: 138-140). Puistossa järjestettävä toiminta edesauttoi näin eri kulttuuriryhmien yhdessä olemista ja esitteli konkreettisesti eri kulttuureja toisilleen.

Auckland: Kaksoisvirran projekti

Aucklandissa, Uudessa-Seelannissa on monikulttuurisessa yhteisössä tehty yhteistyötä jokien palauttamiseksi entiseen tilaansa ja pyritty näin vähentämään jokien saastumista ja tulvavesistä aiheutuneita ongelmia. Tavoitteena on ollut tehdä yhteistyötä virtojen ekologisen tilan ja yhteisön hyvinvoinnin edistämiseksi ja samalla luoda kestävää tulevaisuutta. Yhteisöön kuuluvilla on monenlaisia kulttuuritaustoja, esimerkiksi 13 % on alkuperäistä maoriväestöä, 15 % Tyynenmeren alueelta muuttaneita ja 16 % aasialaisia. Kirjaimellisesti asukkaiden takapihalla ongelmia aiheuttanut vesistöjen heikko tila on kuitenkin ollut suurempi kysymys kuin erilaisiin kulttuureihin, kieliin ja uskontoihin liittyneet ristiriidat. Projektin aikana monikulttuurisen yhteisön jäsenet istuttivat kasveja tulvaesteeksi, entisöivät virtoja kulkemaan aiempia reittejä ja keräsivät roskia. Projektin tuloksena yhteisön henki ja yhteydet yhteisön jäseniin ovat parantuneet, kun on opittu tuntemaan naapurit ja rohkaistu ja tuettu toisia toimimaan yhteisen hyvän puolesta. (Cities of Migration 2009). Ympäristön hoitotyöt tarjoavat Suomessakin lupaavan keinon maahanmuuttajien integroimiselle, erityisesti jos ympäristön kunnostaminen yhdistetään Suomessa suhteellisen voimakkaana elävään talkooperinteeseen. Talkooperinteeseen liittyvää vapaaehtoisuutta on menestyksekkäästi sovellettu muun muassa järvien kunnostusprojekteissa.

Tottumattomuus liukkauteen ja kylmyyteen voi estää ulkoilua talvella. Kumpula, Helsinki.

4.2

Luonto integroitumisen esteenä

Kylmyys, liukkaus ja pimeys

Suomen ilmasto haittaa siihen tottumattomien maahanmuuttajien luontoalueiden käyttöä talvisin, jolloin ulkoilua vältellään liukkauden, kylmyyden ja pimeyden takia. Ulkoilu on tällöin hankalaa. Lasten pukeminen ja ulosmeneminen varsinkin hissittömässä talossa koetaan työläänä, jolloin voidaan kokea helpommaksi pysyä sisällä ja jopa laittaa lapset keittiön pöydälle istumaan ja avata ikkunat raikkaan ilman saamiseksi (Tiilikainen 2003: 124). Lasten pelätään sairastuvan kylmyydessä ja liukkaus taas estää etenkin vanhempien naisten ulkoilun maan ollessa ”kuin lasia” (Tiilikainen 2003: 198). Lämpimistä maista kotoisin olevat maahanmuuttajat eivät ole tottuneet liukkauteen eikä heidän tasapainoaistinsa ole kehittynyt samanlaiseksi kuin suomalaisilla ja näin liikkumista saatetaan vältellä, mikäli kulkuväyliä ei hiekoiteta tarpeeksi (Rinkinen 2004: 92). Umayya Abu-Hanna (2007: 55) kuvaa jäätä elementtinä, jota hän yrittää kovasti integroida elämäänsä ja tottua siihen, mutta vaikka sitä lähestyy ystävällisesti, se selättää ja kaatumisesta seuraa kipua, mustelmia ja pelkoa. Pahimmassa tapauksessa vesistön peittävät jää peittää alta, jolloin on vaara hukkaa. Jään vahvuuden arviointi on toki haastavaa valtaväestöllekin.

Epätietoisuus siitä, mikä luonnossa on sallittua

Luontoalueiden käyttöä rajoittaa myös epätietoisuus siitä, mikä suomalaisessa kulttuurissa on sallittua. Jokamiehenoikeudet ovat skandinaavinen erikoisuus, joita useimmista muista kulttuureista tulevien on hankala ymmärtää (Bradley 2009b: 356). Muille kuin lähialueilta tuleville maahanmuuttajille ne ovat tuntematon käsite eikä näin tiedetä mikä on sallittua ja mikä ei (Rinkinen 2004: 92). Somalialaiset olisivat Rinkisen (2004: 92) mukaan kiinnostuneita tutustumaan suomalaiseen luontoon ja hyödyntämään sen antimia, mutta he eivät tiedä missä saa liikkua. Julkisen, puolijulkisen ja yksityisen alueen rajaa on samoin hankala käsittää. Mikäli maahanmuuttajia on ajettu pois kerrostalojen pihoilta, he eivät välttämättä tiedä, onko piholla oleminen kiellettyä vai onko kysymys siitä, etteivät jotkut suomalaiset halua nähdä heitä pihollaan. Näin sisällä pysyminen koetaan ulosmenoa helpompana vaihtoehtona (Rinkinen 2004: 97-98). Tietämättömyys sallitun toiminnan rajoista voi myös johtaa tahattomaan sopimattomaan toimintaan, kuten esimerkiksi New Yorkin Jacob Riis Parkissa musiikin kovaääniseen soittamiseen, varjostavien rakenteiden pystyttämiseen ja riippukeinujen ripustamiseen (Low ym. 2005: 123). Toimintaan puuttuminen voi jättää kielteisiä muistoja, jotka eivät kannusta lähtemään luontoon uudestaan.

Rasismien ja väkivallan pelko

Somalilapsien kokema kiusaaminen piholla ja jännittyneet suhteet naapureihin saattavat johtaa siihen, että maahanmuuttajalapsen leikkivät pihalla vasta kun muut ovat sieltä lähteneet (Tiilikainen 2003: 124). Pelko rasistisesta väkivallasta saattaa olla esteenä puistoissa ja muualla ulkona liikkumiselle etenkin pimeällä. Paanasen (2005: 124-129) mukaan rasistinen väkivalta tapahtuu pääosin julkisessa tilassa ja tekijä on ollut ennestään tuntematon, ja joka neljäs väkivaltaa kokeneista maahanmuuttajista kertoi, ettei uskalla mennä ulos myöhään illalla tai kokevansa olonsa silloin turvottomaksi. Mitä enemmän maahanmuuttajilla oli väkivaltakokemuksia, sitä huonommin he viihtyivät Suomessa. Tässä havaittiin kuitenkin eroja eri maahanmuuttajaryhmien välillä, sillä suurin osa somalialaisista näki kotinsa olevan siellä, missä oli syntynyt, riippumatta siitä oliko hän kokenut väkivaltaa vai ei. (Honkatukia 2005: 130).

Tukiverkostojen puute liikkumisen vaikeuttajana

Luontoalueiden käyttöä estää etenkin somalialaisten piirissä tukiverkoston puuttuminen, jolloin on yksin huolehdittava kaikesta ja jolloin liikkuminen monen pienen lapsen ja vaunujen kanssa on hankalaa ja raskasta (Tiilikainen 2003: 121-126). Varsinkin kauempana oleville luontoalueille liikkuminen on hankalaa, erityisesti mikäli lapsia varten tarvitaan useammat rattaat ja luontoon päästäkseen olisi liikuttava bussilla (Tiilikainen 2003: 126). Isompiakin lapsia pitää valvoa puistoissa ja kerrostalojen piholla eikä heitä uskalleta jättää niille yksin leikkimään (Tiilikainen 2003: 164).

Koirat

Luontoalueiden käyttöä haittaavat myös koirat, joiden annetaan eräiden maahanmuuttajien kokemusten mukaan Suomessa olla lähes missä vain (Abu-Hanna 2007: 121). Koiria ei islamin mukaan ole suotavaa pitää lemmikkeinä ja niiden nuolaisun aiheuttama epäpuhtaus vaatii seitsenkertaisen pesun (Tiilikainen 2003: 165). Erään somalilapsen mukaan on omituista, että vaikka naapuri on erittäin hieno nainen, hänellä on koira (Tiilikainen 2003: 165). Amerikkalaisessa tutkimuksessa etenkin aasialaisperäiset näkivät koirien ulkoilutuksen ongelmana (Byrne ym. 2009).

Luonnon "villeytys" pelon aiheuttajana

Somalialaisille tärkeää on viheralueiden hoidettu ilme, koska se viestii sosiaalisesta kontrollista ja saa aikaan turvallisuuden tunteen vieraassa kulttuurissa ja niinpä hoidetut puisto- ja merkityt piha-alueet näyttävät miellyttävämpinä ja turvallisempina kuin metsät (Rinkinen 2004: 92, ks. myös Vilkuna 1997: 164). Lähimetsiä voidaan pitää jopa pelottavina paikkoina (Virtanen 2007: 15). Buijs ym. (2009) ovat hollantilaisten sekä Turkista ja Marokosta Hollantiin muuttaneiden luontokäsityksiä tutkiessaan todenneet suhtautumisen luonnon "villeyteen" liittyvän yleisempiin kulttuurisiin eroihin islamilaisen ja kristillisen kulttuurin välillä. Islamilaisien luonnon villeyden vierastamista voi osaltaan selittää islamilaisuuteen kuuluva näkemys, jonka mukaan ihmisten tulee hyödyntää luontoa sitä hoitamalla ja siten saattaa villi luonto osaksi kulttuuria (ks. Buijs ym. 2009). Samankaltainen luonnon hoitamisen velvoite tosin esiintyy myös kristillisessä perinteessä.

4.3

Integroitumisen edistämisen mahdollisuuksia Helsingin seudulla

Integroitumisen edistäminen voi yhtäältä tarkoittaa integroitumisen edellytysten luomista ja vahvistamista sekä toisaalta sen esteiden poistamista. Luontoalueiden merkitys integroitumisen edistämässä liittyy ensinnäkin luontoalueiden laatuun ja saavutettavuuteen. Haastattelemamme maahanmuuttajille asuntoja Helsingissä välittäneen yrityksen toimitusjohtaja näkee Helsingin vahvuutena maahanmuuttajien ja luonnon kannalta kaupungin suuren koon. Sen ansiosta Helsingistä löytyy monia ympäristö- ja maahanmuuttoasioita hoitavia virastoja, ja myös etniset ryhmät ovat suurempia kuin pienissä kaupungeissa. Samaan kansallisuuteen ja kulttuuripiiriin kuuluvien suurempi määrä mahdollistaa lähtemisen joukolla retkelle ja oman identiteetin ylläpito on helpompaa. Helsingin suuri koko tuli haastattelussa esiin myös heikkoutena. Pikkukaupungissa luonto on välittömästi läsnä ja metsät ja pellot ovat lähellä. Päästäkseen luontoon ei ole mentävä sen luo, vaan se on heti ikkunan ulkopuolella. Suuressa kaupungissa luontoon pääsy ei ole itsestäänselvyys. Monilla alueille Helsingissä luontoon päästäkseen on liikuttava ja tämä on etenkin suurperheille hankalaa. Tässä kansalaiset ovat eriarvoisessa asemassa, sillä perhe on helpompi pakata omaan henkilöautoon kuin kulkea esimerkiksi bussilla. Luontokokemusten hyödyt saattavat unohtua ja jäädä ensisijaisten ongelmien varjoon. Liikkumisesta tulisi tehdä helpompaa, jotta kaikilla olisi luonnon kokemiseen nykyistä yhdenvertaisemmat mahdollisuudet.

Asunnonvälittäjän kokemusten mukaan luonto tulee monin tavoin esille maahanmuuttajien asumistavoissa. Heitä kiinnostaa millaista luontoa asunnon lähellä on, onko siellä metsää, kuinka kaukana luonto on ja miten helposti se on saavutettavissa kävellen tai julkisella liikenteellä. Tärkeää on myös se, miten luonto näkyy asunnosta ja miten korkealla asunto on. Asunto haluttaisiin korkealta, josta maisema näkyy paremmin eivätkä muut rakennukset peitä näköalaa. Asuinrakennuksen pihalla kiinnitetään huomiota mm. siihen, onko siellä kukkia ja puita.

Haastatellun mukaan lähellä olevista luontoalueista maahanmuuttajille tärkeitä ovat ensisijaisesti metsät ja puistot, joihin tehdään retkiä. Mahdollisuus viljelyyn ja osittaiseen omavaraistalouteen koetaan tärkeänä. Harvan taloyhtiön pihalle on mahdollisuus laittaa kasvimaata, jolloin lähistöllä olevat viljelyspalstat kiinnostavat. Ranta ei asumisessa nouse Helsingissä erityisesti esille, sillä merenrantakaupungissa meri on lähellä ja saavutettavissa melko helposti kaikkialta. Asuinalueen toivotaan

olevan rauhallinen, jolloin siellä uskaltaa liikkua ilman pelon tunnetta. Hoitamaton ja roskainen maisema koetaan pelottavana ja pimeys, joka voi johtua huonosta valaistuksesta tai liian tiheästä kasvillisuudesta, lisää pelon tunnetta. Hoitamattomuus ja pimeys luovat uhkakuvia ja aiheuttavat turvattomuuden tunnetta, jolloin luontoon ei uskalleta mennä. Erityisesti lähiöissä kaihdetaan nuorison valloittamia paikkoja, sillä ne koetaan pelottavina ja turvattomina.

Asumistoiveisiin vastaaminen ei aina ole helppoa ja asunnonvälittäjän mukaan tarjontaa voisi aina parantaa. Luonnon helppoa saavutettavuutta tulisi hänen mielestään miettiä enemmän ja luoda esteetön, turvallinen ja valaistu ulkoilureitistö jota maahanmuuttajien ohella muidenkin olisi helppo käyttää ja joka palvelisi näin kaikkia. Joukkoliikennettä tulisi kehittää niin, että pääsy luontoalueille olisi mahdollisimman helppoa. Luonto tulisi tuoda kaupunkimaisemaan kaikkien saavutettaville. Pelkkien puistojen olemassaolo ei hänen mielestään riitä, vaan tulisi miettiä entistä tarkemmin esimerkiksi aitojen, porttien ja valaistuksen merkitystä niiden käytön kannalta. Palstaviljelyyn tulisi luoda joustavia mahdollisuuksia ja palautteenannon kaupungille pitäisi olla portaatonta ja yksinkertaista, jotta maahanmuuttajien olisi helppo käyttää sitä ja kertoa puutteista.

Maahanmuuttajat ja palstaviljely

Integraation edistämiseksi toteutetut kansainväliset puutarhaprojektit on nähty hyvinä toimintatapoina, joissa toteutetaan kulttuurien välistä sosiaalista vuorovaikutusta luontoympäristössä. Maierin (2007) tutkimuksen perusteella kansainväliset puutarhat voidaan nähdä eräänlaisina monikulttuuristen yhteisöjen mikrokosmoksena ja puutarhoilla on myös tärkeä merkitys erilaisiin kulttuureihin suuntautuvien ennakkoluulojen vähentäjänä ja kaupungin asukkaiden välisen kanssakäymisen lisääjänä. Kansainvälisten puutarhojen perustaminen kaupunkeihin, joissa pyritään kulttuurien väliseen rinnakkaiseloon, olisi Maierin tutkimuksen perusteella erittäin kannattavaa. Viljelyharrastuksen myönteinen merkitys uuteen kotimaahan sopeutumisessa tuli esiin myös Leppäsen (2009) haastattelemien Turussa palstaviljelyä harrastavien maahanmuuttajien kokemuksissa. Tutkimuksen perusteella palstaviljely kasvattaa viljelijöiden luovuutta, itseluottamusta ja tarpeellisuuden ja tuottavuuden tunnetta, jolla voi olla suurta merkitystä erityisesti pakolaisille, jotka saattavat kärsiä roolistaan yhteiskunnasta hyötyjinä. Haastatelluille naisille viljelypalstat olivat merkityksellisiä muun muassa kulttuurisesti hyväksyttävänä sosiaalisina tiloina, joilla liikkuminen on turvallista. Monelle on tärkeää säilyttää yhteys maahan, maaperään, sillä palstalla työskennellessä pystyy kuvittelemaan itsensä entiseen kotimaahansa ja läheistensä luo. (Leppänen 2009). Viljelymahdollisuus tarkoittaa myös mahdollisuutta kasvattaa omasta kulttuurista tuttuja kasveja, sikäli kun luonnonolot sallivat. Malmön palstaviljelijöitä haastatelleet Ouis ja Jensen (2009: 135) ovat todenneet, että tuttujen kasvien viljely voi lisätä maahanmuuttajien tunnetta juurtumisesta uuteen elinympäristöön. Turussa maahanmuuttajaviljelijät suosivat palstoillaan omasta kulttuuristaan tuttuja lajikkeita ja pyrkivät siten pitämään yllä omaa ruokakulttuuriaan ja myös siirtämään sitä nuoremmille sukupolville (Leppänen 2009).

Suomen lähiöissä on usein jäljellä rakentamattomia alueita, joille puutarhoja voisi perustaa, ja toisaalta kansainvälisen puutarhan ajatusta voisi kehittää yhä enemmän myös jo olemassa olevilla palsta-alueilla (Maier 2009; Leppänen 2009). Edellytykset puutarhatoiminnan onnistumiselle lähiöissä olisivat Maierin (2009) mukaan hyvät, koska lähiöiden maahanmuuttajaväestö koostuu useista eri etnisistä ryhmistä ja tällainen kulttuurinen monimuotoisuus tutkimusten mukaan lisää keskinäistä luottamuksen tunnetta, tasa-arvoa ja yhteishenkeä (Hyyppä 2002: 191). Helsingissä on 40 viljelypalsta-aluetta, jotka myös maahanmuuttajat ovat löytäneet. Esimerkiksi Fallkullan palstaviljely-yhdistyksen 133 palstasta noin 20 on yhdistyksen edustajan

mukaan maahanmuuttajien vuokraamia. Suurin osa heistä on virolaisia ja venäläisiä, mutta joukosta löytyy myös muutamia maahanmuuttajia Kiinasta, Afrikasta, Intiasta, Vietnamista ja Libanonista. Suurin osa heistä asuu lähellä viljelypalstoja. Osalla palsta on ollut jo ennen kuin Fallkullan palstaviljelijät ry. perustettiin viisi vuotta sitten, ja osa on tullut mukaan yhdistyksen perustamisen jälkeen. Vuokralaisiksi olisi enemmänkin halukkaita, niin maahanmuuttajia kuin syntyperäisiä suomalaisia, mutta kaikille ei riitä palstoja. Yhdistyksen tiedotteet toimitetaan kaikille suomen kielellä, sillä niiden kääntäminen tulisi yhdistykselle liian kalliiksi. Yhdistyksen edustajan mukaan tämä ei ole ollut maahanmuuttajille ongelma, koska kaikki maahanmuuttajat osaavat suomea ainakin auttavasti tai löytävät lähipiiristä jonkun kääntämään tiedotteet.

Ongelmia Fallkullan palstaviljelijät ry. on kohdannut mm. venäläisten kanssa, joille Suomen laki ja jokamiehen oikeudet ovat vieraita ja jotka ovat esimerkiksi yrittäneet polttaa nuotiolla roskia ja tehdä kivipuutarhoja, jotka viljelypalstoilla ovat kiellettyjä. Yhdistyksen edustaja kokee maahanmuuttajien ymmärtävän suomea ongelmattomasti ”sen verran kuin haluavat”, mikä hankaloittaa tilanteiden selvittämistä. Yhteistä toimintaa viljelypalstoilla järjestetään jokakevällisen kahvitaukion muodossa ja yhteistilauksia esimerkiksi mullasta tehdään toisinaan. Maahanmuuttajien yhdistyksen edustaja arvelee maahanmuuttajien viljelevän, koska he pitävät siitä ja koska itse viljelemällä he saavat tuotettua edullisesti kulttuurilleen ominaisia kasveja, jotka maksavat Suomessa paljon.

Puistot juhlapaikkoina

Puistot voivat tarjota tilaa kulttuureja yhdistäville tapahtumille myös Suomessa. Vantaan Hakunilassa Ravurinaukion suunnittelun käynnistyessä alue haluttiin ottaa asukkaiden kanssa henkisesti haltuun ja tässä yhteydessä järjestettiin monikulttuurinen asukasjuhla, johon osallistui myös runsaasti maahanmuuttajia (Rinkinen 2004: 112). Juhlassa muun muassa valmistettiin eri maiden ruokia ja musisoitiin ja tanssittiin yhdessä. Juhlalta haluttiin tehdä jokavuotinen perinne, johon alueen asukkaat kerääntyisivät ”tulille” keskustelemaan, pitämään puheita ja seurustelemaan. Helsingissä on järjestetty esimerkiksi japanilaisten Hanami-kirsikankukkajuhlat, joilla on tuotu japanilaiskulttuuria Helsinkiin (Mäkelä 2009). Juhlat on järjestetty Roihuvuoren kaupunginosassa, jonne on perustettu kirsikkapuupuisto lähinnä japanilaistaustaisten henkilöiden lahjoitusten avulla (Rakennusvirasto 2009). Tämänkaltaisilla tilaisuuksilla voidaan sekä tuoda eri kulttuuriperinteitä koettavaksi niitä tuntemattomille ja samalla tukea maahanmuuttajien oman identiteetin ja omien tapojen säilyttämistä.

Uusia keinoja integroitumisen edistämiseen

Suomessa voitaisiin harkita kokeiltavaksi myös integroitumisen edistämisen keinoja, joista ei vielä ole kotimaisia kokemuksia. Esimerkiksi Yhdysvalloissa, New Yorkin kaupunginosassa Queensissa on alueen monikulttuurisuus huomioitu kasvitieteellisen puutarhan hoidossa ja käytössä. Puutarha palkkasi ”kulttuuriasiantuntijan” selvittämään kiinalaisen-, korealaisen- ja latinalais-amerikkalaisen kulttuurin kymmenen tärkeintä kasvia sekä kymmenen tärkeintä juhlapäivää ja julkaisi aiheesta kirjan. Puutarhassa järjestettiin myös kasveihin liittyviä kulttuuritapahtumia kullekin yhteisölle. Monikulttuurisuutta on huomioitu myös järjestämällä muun muassa latinalaisamerikkalaisen kulttuurin kukkien asettelua, korealaisen asiantuntijan luento ja kiinalainen tee-seremonia. Lisäksi alueella harrastetaan Tai Chi:ta, on perustettu korealainen puutarha, tehty monikielinen esite ja yrttitarhaan on istutettu kiinalaisia yrtejä. Monissa tapahtumissa voi nähdä monikulttuurista yleisöä. Se, että kulttuuria esitellään julkisesti, voi auttaa maahanmuuttajia tuntemaan ylpeyttä omasta kult-

Vuokrattavat viljelypalstat voivat edistää maahanmuuttajien sopeutumista muun muassa tarjoamalla mahdollisuuksia omasta kulttuurista tuttujen kasvien viljelyyn ja kanssakäymiseen muiden palstaviljelijöiden kanssa. Malminkartano, Helsinki.

tuurista ja lisätä hyväksyntää ja integraatiota. Tämä on osa sosiaalista hyvinvointia. (Lacerte 2009: 222-224).

Uudenlaisten viherympäristöjen luominen kaupunkiin viherkattoja tai viherseiniä rakentamalla saattaisi tarjota yhden keinon, joka edistäisi sekä ympäristötavoitteiden toteutumista että maahanmuuttajien integroitumista. Joissakin tapauksissa saattaisi olla mahdollista luoda esimerkiksi kerrostalon katolle viherkatto, jossa talon asukkaiden olisi mahdollista oleskella tai viljellä koriste- tai hyötykasveja sekä samalla rakentaa sosiaalisia suhteita talon asukkaiden välille. Suomessa viherkattoja ei toistaiseksi ole juurikaan rakennettu. Esimerkiksi asuntojen tai autotallien katoille sijoitettavien viherkattojen etu on se, että niiden käyttäminen ei vaadi poistumista talon pihapiirin ulkopuolelle.

Maahanmuuttajien integroitumista koskevan tiedon saatavuudesta

Kaupunkiluonnon merkitystä maahanmuuttajien integroitumisessa on tutkittu varsin vähän. Maahanmuuttajien integroitumista koskeva tutkimus käsittelee pääosin muita elämän osa-alueita, kuten työllistymistä ja ystävyysuhteiden luomista valtaväestöön. Luontoa ja maahanmuuttajia koskeva tutkimus käsittelee taas enemmän erilaisten luontoalueiden käyttöä ja käyttömuotojen erilaisuutta eri ryhmien välillä, mutta ei niiden merkitystä integroitumisen kannalta. Luonnon merkitykseen integroitumisessa olisi kuitenkin kiinnitettävä huomiota. Esimerkiksi maahanmuuttajien haastattelut auttaisivat selvittämään heidän näkemyksiään luonnon merkityksestä uudessa kotimaassa. Lisää ymmärrystä tarvitaan samalla luonnon merkityksen liittymisestä sopeutumisprosessin kokonaisuuteen. Maahanmuuttajien sopeutumisprosessista tulisi saada pidemmän aikavälin seurantatietoja maahanmuuttajaryhmittäin, jotta ryhmien erilaisia tarpeita ja luonnon merkityksiä ja toimivuutta niihin nähden pystyttäisiin myös ennakoimaan.

5 Keskustelua

Suomen maahanmuuttopolitiikka on siirtynyt pakolaispoliittisten kysymysten painottamisesta työperäisen maahanmuuton edistämiseen. Kun suuret ikäluokat siirtyvät eläkkeelle, Suomea uhkaa työvoimapula. Tämä hetki on oikeastaan jo käsillä, sillä vuonna 2005 työmarkkinoilta poistunut ikäluokka oli jo suurempi kuin niille tullut. Kotimainen työvoiman tarjonta ei vastaisi kysyntää, vaikka ikääntyneet, osa-aikaiset, työttömät ja vajaakuntoiset saataisiin työhön. Myöskään eläkeiän nousu ja syntyvyyden kasvu eivät ehdi korjata epäedullista vanhushuoltosuhdetta. Väestö ikääntyy nopeasti koko maassa, mutta kaikista nopeimmin pääkaupunkiseudulla (Jaakkola 2009: 11). Tällä hetkellä taloutta rasittava taantuma vaikuttaa tietysti työvoiman tarpeeseen ainakin taantumun keston ajan. Kun tästä päästään yli, ovat samat kysymykset kuitenkin jälleen edessä. Vaikka työttömyys lisääntyisi rakennus-, metalli- ja metsäteollisuuden aloilla, työvoimapulaa tulee esiintymään ainakin terveydenhoito- ja hoiva-aloilla (Jaakkola 2009: 82).

Ulkomainen työvoima nähdään yhtenä ratkaisuna tulevaan työvoimapulaan. Jotta Suomi näkyisi ulkomaalaisille osaajille houkuttelevana vaihtoehtona, tulisi Suomea markkinoida monipuolisena ja suvaitsevana maana. Suomen luonto on aina ollut yksi markkinavaltti erityisesti turisteja houkuteltaessa ja nyt voisi olla aika pohtia luonnon merkitystä myös yhtenä työperäisen maahanmuuton houkuttimena. Tällöin tulisi tietää, millaista luontoa osaavat maahanmuuttajat arvostavat ja haluavat tulla kokemaan.

Suomessa jo olevat maahanmuuttajat ovat kuitenkin vielä monessa mielessä valtaväestöä heikommassa asemassa ja kokevat syrjintää maahanmuuttajataustansa vuoksi. Myöskään heitä ei tulisi unohtaa uutta osaavaa väestöä houkuteltaessa. Tutkimuksen mukaan joka neljäs maahanmuuttaja on jäänyt ilman hakemaansa työpaikkaa ja joka kymmenes vaille hakemaansa asuntoa. Lisäksi maahanmuuttajat kohtaavat rasistista väkivaltaa. Vuoden 2002 kyselyn mukaan somalialaisista lähes puolet oli joutunut väkivallan tai väkivallalla uhkailun uhriksi Suomessa viimeksi kuluneiden 12 kuukauden aikana. Erot eri maahanmuuttajaryhmien välillä ovat kuitenkin suuret. (Pohjanpää 2003: 76). Myös maahanmuuttajien työllisyystilanne on edelleen heikompi kuin valtaväestön. Kuitenkin esimerkiksi virolaisten, puolalaisten ja kiinalaisten työttömyysaste oli vuonna 2007 jo lähes yhtä alhainen kuin valtaväestön. Pakolaisten työllistyminen on edistynyt hitaimmin. (Jaakkola 2009: 18-19).

Kun maahanmuuttajia pyritään integroimaan Suomeen, ei yllä olevia näkökulmia voida jättää huomiotta. Vaikeudet muilla elämänaloilla eivät kuitenkaan vähennä tarvetta tarkastella maahanmuuttajia myös vapaa-ajan ja virkistymisen näkökulmista. Mitä maahanmuuttajien integroiminen sitten voisi tarkoittaa luontoalueiden näkökulmasta? Halutaanko heidän luonnonkäyttötapojansa muokata ”suomalaisemmiksi” vai pyritäänkö heidän perinteisiä luonnonkäyttötapojaan mahdollistamaan Suomessa? Esimerkiksi 1970-80-luvuilla pidettiin tärkeänä, että kulttuuritarjonta ulottuu mahdollisimman monelle ja sen seurauksena kulttuuripalveluita pyrittiin hajasijoittamaan. Tällöin kulttuuri määriteltiin ylhäältäpäin nimenomaan korkeakult-

tuuriksi, mutta tällaista ”oikean kulttuurin” määrittelyä on kuitenkin myöhemmin kritisoitu (Joronen 2009b: 14). Samoin voidaan ajatella luonnonkäytöstä. Jos tarjoamme maahanmuuttajille vain yhdenlaista luonnonkäyttötapaa, olemmeko jälleen ”oikean kulttuurin” sanelijoita? Sallivatko suomalaisten asenteet myös muunlaisia kulttuureita kuin omamme?

Kaupunkitilan oikeudenmukaisuuteen kuuluu tilojen lähestyttävyyys, joka edellyttää tilojen suunnittelua myös muille kuin valkoiselle keskiluokalle. Kaupunkitilan voi todeta menettävän olennaisen osan oikeudenmukaisuudestaan, jos se suljetaan toisilta täyttämällä sitä näkyvillä tai näkymättömillä rajalinjoilla. (Teppo 2008: 22). Esimerkiksi Leppäsen (2008: 89) haastattelemat palstaviljelijät arvostivat sitä, että viljelyalueet ovat vapaita tiloja, joihin kaikki ovat tervetulleita mihin vuorokauden aikaan tahansa. Vaikkei tilan oikeudenmukaisuutta tavoitteleva kaupungin suunnittelu takaa, että tila lopulta toimii oikeudenmukaisesti, se on oikeudenmukaisuuden edellytysten luojana keskeinen. Suunnittelun käytännöt vaikuttavat tilojen oikeudenmukaisuuteen monikulttuurisissa oloissa. Pyrittäessä luomaan lähestyttävää monikulttuurista kaupunkitilaa on välttämätöntä jatkuvasti reflektoida näitä monikulttuurisuuden käytäntöjä ja kehittää niitä eteenpäin oikeudenmukaisen kaupungin ehdoilla ja kansalaisten kanssa (Teppo 2008: 24). Asukkaita palvelemaan pyrkivän ympäristön kehittämisen, kuten palstaviljelmien perustamisen, on oleellista perustua asukkaiden tarpeisiin. Tällaisia hankkeita voi olla houkuttavaa käyttää oikeudenmukaisuuden edistämisen nimissä poliittisiin tarkoituksiin ja kehittämiskohteiden valintaa tulisikin suojella poliittisilta paineilta (Newman 2008: 233).

Erilaiset luonnon käytön tavat eivät välttämättä sovi samalle alueelle. Äänekkäiden piknikseurueiden luona ei ole mahdollista tavoittaa rauhaa ja hiljaisuutta, ja pyrittäessä luomaan eri väestöryhmien yhteisiä kokoontumispaikkoja ei niitä kannata sijoittaa aivan vierekkäin koirapuistojen kanssa. Eri luontoalueet profiloituvatkin erilaiseen käyttöön. Oleellista on, että arjessa tavoitettavalta alueelta löytyisi eri käyttötarkoituksiin sopivia luontoalueita monipuolisesti. Monipuolisten alueiden toteuttamista voisi harkita esimerkiksi Metsähallituksen luontopalveluiden suunnittelemalla pääkaupunkiseutua ympäröivällä viherkehällä. Ideana viherkehässä on muun muassa saada ihmiset liikkumaan nykyistä helpommin lähialueillaan ja tarjota tietoa erilaisista retkeilypalveluista, sillä tällä hetkellä virkistysalueiden löytäminen vaatii paljon paikallistuntemusta (Tuormaa 2009). Laajalla alueella olisi mahdollista ylläpitää monenlaisia luontoalueita ja ottaa huomioon monenlaisia käyttäjiä.

Yksittäisten alueiden markkinoinnissa tietyn kulttuurin kautta saattaa olla vaarana ennakkoluulojen synnyttämä alueiden negatiivinen leimautuminen. Tiettyjä käyttäjäryhmiä palvelemaan pyrkiville luontoalueille olisi siksi tärkeää pyrkiä houkuttelemaan myös erilaisia, eri kulttuureita edustavia ihmisiä. Alueiden markkinoinnissa tulee siksi olla tarkkana. Turvalliseksi koettavat puistot ja vaikkapa Latinalaisen Amerikan kulttuuriin liittyvät puistotapahtumat voisivat houkuttaa niin tämän kulttuurin edustajia kuin suomalaisiakin. Samalla voitaisiin edistää eri kulttuurien myönteistä kohtaamista. Uudet tuttavuudet ja esimerkin näyttäminen voivat edelleen kannustaa ihmisiä uusin harrastuksiin. Suomalainen voi puistojuhlissa inspiroitua japanilaisesta eväretkikäytännöstä ja hierarkkisesta kulttuurisesta tullut, maanviljelyä alentavana työnä pitänyt voi saada tuttavien kautta innostuksen kokeilla palstaviljelyä itsekin (ks. Leppänen 2009: 89).

Tällä hetkellä esimerkiksi Helsingissä maahanmuuttajien asutus on painottunut kaupungin itäosiin. Asuinalueiden segregoituminen eli tiettyjen ihmisryhmien alueellinen eriytyminen on herättänyt keskustelua siitä, nähdäänkö tällainen kehitys uhkana, miten se vaikuttaa ihmisten hyvinvointiin ja mitä sen eteen pitäisi tehdä (Vaattovaara 2006: 44-45). Toisaalta alueellisen keskittymisen on nähty vähentävän maahanmuuttajien kotoutumista ympäröivään yhteiskuntaan, mutta toisaalta maahanmuuttajat saavat tukea ja apua toisiltaan uuteen maahan sopeutumisessa (Lieb-

kind 1994: 35-37). Tarpeessa edistää ryhmien hajasijoittamista on oleellisesti kysymys palvelurakenteen kuormituksen tasaamisesta eri alueiden kesken. Maahanmuuttajilla palvelurakenteen kuormitus liittyy vieraskielisyyteen, kulttuurieroihin ja tietyissä ryhmissä köyhyyteen ja työttömyyteen sekä ahtaaseen asumiseen. Keskittyminen vaikuttaa myös luonnon palveluihin, esimerkiksi pyrittäessä pitämään viljelypalstoja saatavilla tasa-arvoisesti eri ryhmille eri puolilla kaupunkiseutua.

Luontoalueiden kehittämisessä on oleellista ottaa huomioon, että kehittämisen suuntaa ei voida päivittää samaa tahtia kuin ihmiset alueella ja heidän tarpeensa elämänvaiheiden myötä muuttuvat, vaan luonnon ekosysteemipalvelut tarjoavat jotakin pysyvämpää. Asuinalueilla, ihmisten helposti saavutettavissa, luonnon tulisi palvella nykyisiä ja tulevia asukkaita, niin erilaisia maahanmuuttajia kuin valtaväestöäkin. Tämä edellyttää alueilta monipuolisuutta – tarvitaan niin hoidettua kuin ”villimpääkin” luontoa. Eri ryhmien erilaisia tarpeita ei aina pystytä ottamaan tietyllä alueella erikseen huomioon ilman, että samalla sorretaan joihinkin toista ryhmää. Tätä voidaan pyrkiä kompensoimaan tuottamalla toiselle ryhmälle sopivaa ympäristöä jossain muualla, mutta mahdollisimman lähellä. Niin pienituloisilla maahanmuuttajilla kuin pienituloisilla suomalaisillakin on vähemmän vaihtoehtoja asuinalueen valinnassa, jolloin voidaan ajatella, että asunnon lähelle tarvitaan erityisesti heille sopivia virkistysmahdollisuuksia, esimerkiksi viljelypalstoja ja asukaspuistoja. Eri kulttuuritaustaisten lasten luonnon käyttöä Ruotsissa tutkinut Sandberg (2009: 80) puhuu lyhyestä etäisyydestä luotoon resurssina, kun pyritään luomaan eri ryhmille tasa-arvoisia mahdollisuuksia luonnossa ulkoiluun. Lyhyt etäisyys luontoon saattaa olla näiden mahdollisuuksien luomisessa merkityksellisempi niille, joille luonnossa ulkoilu ei vielä ole tapana (ks. Sandström 2009: 80). Toisaalta jos tavoitteena on nimenomaan alueiden väestörakenteen monipuolistaminen, huvivenesatamista, golfkentistä ja kuntopoluista voi olla apua hyvin toimeen tulevan väestön houkuttamisessa. Löytyisikö esimerkiksi Itä-Helsingistä tilaa molemmille? Millaisia virkistysmahdollisuuksia on tärkeintä pitää kaikkien helposti saavutettavissa, millaisille taas riittää saavutettavuus matkustamalla?

Taloudellisesti tehokkaiden viheralueiden suunnittelussa alueiden kehittämisen lähtökohdista ovat yleensä alueen fyysiset lähtökohdat. Voidaankin kysyä, missä määrin maahanmuuttajien luonnonkäyttötapoja on mahdollista toteuttaa Suomessa, jossa ilmasto ja luonnonolot ovat hyvinkin poikkeavat esimerkiksi somalialaiseen luontoon verrattuna. Sellaisia kasveja ei kannata istuttaa, jotka eivät menesty Suomen ilmastossa. Voidaan myös kysyä, hyödyttääkö yksittäisten kasvilajien istuttaminen todella maahanmuuttajien sopeutumista? Onko Suomessa fyysisten ja ilmaston rajoitusten puitteissa edes mahdollista luoda sellaisia luontoalueita, jotka palvelisivat erilaisia virkistystarpeita? Toisaalta ihmiset ovat historian kuluessa sopeutuneet mitä erilaisimpiin oloihin. Luontoalueisiin liittyvien arvojen ja kokemusten erilaisuudella on eniten merkitystä vaiheessa, jossa kulttuurit kohtaavat ja sopeutuminen alkaa ja etenee. Maankäytön ja luontoalueiden suunnittelulla on mahdollista vaikuttaa siihen, miten sopeutuminen suhteessa luontoon tällöin tapahtuu.

6 Johtopäätökset

Maahanmuuttajien määrä pääkaupunkiseudulla on kasvussa. Maahanmuuttajia tulee Suomeen ympäri maailmaa, erilaisista kulttuureista ja luonnonolosuhteista. Heillä on paitsi yksilöllisiä, sosioekonomisen aseman, iän ja lapsuudenkokemusten määrittämiä luontokokemuksia, myös kulttuuriseen taustaan liittyviä tapoja suhtautua luontoon. Mahdollisuudet oleskella ja liikkua luonnossa ovat tärkeitä ihmisten hyvinvoinnille ja terveydelle, mutta eri maahanmuuttajien hyvinvointia ei välttämättä voida tukea samoin toimenpitein kuin suomalaisten. Kaupunkien maankäytön ja luontoalueiden suunnittelussa tarvitaan tietoa siitä, miten erilaiset ympäristöt voivat edistää ja toisaalta heikentää eri kulttuurisiin ryhmiin kuuluvien hyvinvointia. Tämä tieto on edellytys sen pohtimiselle, miten kaupungin luontoalueita ja suunnittelun käytäntöjä voitaisiin kehittää tukemaan samanaikaisesti eri ryhmien hyvinvointia, myönteistä kanssakäymistä ryhmien välillä ja ryhmien integroitumista toimivaksi yhteisöksi. Ihmisryhmien tarkastelussa on tärkeää pysyä herkkänä ryhmäajattelun toimivuudelle ja rajoitteille eri tilanteissa ja tuottaa ryhmiä koskevia yleistyksiä vain riittävin perustein ja ottamalla huomioon yleistämiseen liittyvät riskit.

Tutkimustietoon perustuva interkulttuurinen kaupungin suunnittelu palvelee parhaimmillaan niin erilaisia maahanmuuttajia kuin valtaväestöäkin. Asenteiden ja arvojen muutokset, ikääntyminen ja kaupungistuminen, maan sisäinen muuttoliike sekä ilmastonmuutos ja muut ympäristömuutokset ovat esimerkkejä kehityskuluista, jotka maahanmuuton ohella vaikuttavat kaupunkeihimme ihmisten elinympäristöinä. Kaupunkiluonnon ohella myös kaupunkeihin ja niiden luontoalueisiin kohdistetut odotukset muuttuvat. Maahanmuuttajien näkemysten ja kokemusten hyödyntäminen voi auttaa kaupunkien suunnittelua löytämään muuttuviin olosuhteisiin sopivia toimintatapoja ja ratkaisuja.

Tilastojen käyttö

Suunnittelussa tarvitaan tilastoja kertomaan siitä, millaisia maahanmuuttajaryhmiä missäkin asuu ja miten ryhmien määrät ja alueellinen jakautuminen kehittyvät. Mikäli eri ryhmiin kuuluvien luontosuhteesta ei ole jäsentynyttä ymmärrystä, tilastot eivät juurikaan tue eri ryhmien luontoon liittyvien tarpeiden ennakoimista. Tilastot ovatkin ensi vaiheessa tarpeen ennen kaikkea sen arvioimiseksi, millä alueilla mitään ryhmää on tarpeen pyrkiä suunnittelussa tavoittamaan.

Tilastoihin liittyy suunnittelun tietotarpeiden kannalta tiettyjä hankaluuksia. Kulttuurisissa luonnon kokemisen tavoissa oleellista on ihmisen oma kokemus kuulumisestaan tiettyyn kulttuuriin. Tilastoissa maahanmuuttajat kuitenkin huomioidaan vain ulkoisten tekijöiden, kuten kansalaisuuden ja kielen perusteella. Tietyn maan kansalaisuus ei vielä kerro henkilön kulttuurista, uskonnosta tai edes äidinkielestä. Toisaalta myöskään äidinkielen mukaan tilastointi ei kerro kulttuurista, uskonnosta tai kansalaisuudesta. Ulkoisesti määriteltäviin tekijöihin perustuvat tiedot antavat yhdessä tarkasteltuna kuitenkin hyödyllistä tietoa ihmisten kulttuurisesta taustasta.

Toinen hankaluus liittyy maahanmuuttajien alueelliseen tarkasteluun. Koska eri ryhmiin kuuluvia maahanmuuttajia on monilla alueilla vielä hyvin vähän, tilastotietoa heistä ei yksityisyyden suojan vuoksi ole saatavilla. Tällöin ratkaisuksi jää eri maista kotoisin olevien maahanmuuttajien yhdistäminen suuremmiksi ryhmiksi, tai suurempien alueyksiköiden tarkastelu. Tämä vaikeuttaa tietyn alueen suunnittelun kannalta oleellista eri kulttuureihin kuuluvien määrän arviointia. Kehitettäessä kaupungin suunnittelun viestintää ja osallistamista voi olla hyötyä jo esimerkiksi kieli- ja ikäryhmien tuntemisesta asuinaluetasolla. Kuitenkin tarkempi tieto eri ryhmien sijoittumisesta auttaisi viestinnän kohdentamisessa ja eri ryhmille potentiaalisesti merkityksellisten luontokohteiden ennakoinnissa.

Ulkomaisten tutkimusten hyödyntäminen

Dokumentoitua tietoa maahanmuuttajien luontoon liittämistä merkityksistä ja luontoalueiden käytöstä Suomessa on hyvin vähän. Kirjallisuuskatsauksessa ei juuri löydetty muista maista tutkimustietoa siitä, millaisia luontoon liittyviä merkityksiä ja käyttötapoja on esimerkiksi pääkaupunkiseudun suurimmilla maahanmuuttajaryhmillä, venäläisillä, virolaisilla ja somaleilla, tai kasvilla ryhmillä, kuten kiinalaisilla. Vaikka tietoa löytyisikin juuri näiden ryhmien osalta ulkomailta, sellaisiakaan tutkimustuloksia ei voida sellaisenaan soveltaa Suomeen, koska eri alueille muuttaneet ihmisryhmät voivat samasta lähtömaasta huolimatta olla ovat erilaisia, ja uusi asuinpaikka eroaa Suomesta luonnonolosuhteiltaan sekä kulttuuriselta, poliittiselta ja taloudelliselta kontekstiltään. Muualla tehdyistä tutkimuksista voidaan kuitenkin oppia ainakin, millaisia ilmiöitä maahanmuutto voi tuoda mukanaan, miten näitä ilmiöitä voidaan tarkastella ja millaisia keinoja niihin vaikuttamiseksi on käytetty.

Tiedon tarpeet interkulttuurisen kaupunkiluonnon tavoittelussa

Ihmisillä on kulttuuritaustasta riippumatta tarpeita virkistymiseen, rentoutumiseen, luonnon tuntemiseen ja elinympäristön omaksi kokemiseen. Tietyn alueen kaupunkiluonto voi tarjota näitä mahdollisuuksia monille eri ihmisryhmille ilmankin, että luontoa erityisesti kehitetään ryhmien erilaisia tarpeita palvelevaksi. Kuitenkin kun halutaan edistää tasa-arvoa vaikuttamalla myönteisten luontokokemusten ja sopivien ulkoiluharrastusten saavutettavuuteen eri ryhmille, tai kun halutaan edistää maahanmuuttajien integroitumista ja eri väestöryhmien sopeutumista toisiinsa, tarvitaan tietoa ihmisten erilaisista tarpeista, luonnon käytön mahdollisuuksista ja esteistä. Luontoalueita koskevassa suunnittelussa tarvitaan näiden ymmärtämisen ohella taitoa tunnistaa luontoalueiden mahdollisuuksia integroitumisen tukemiseen identifiointia ja sosiaalisen vuorovaikutuksen luomisen kautta. Tietoa tarvitaan siitä, mitä tarpeiden huomioon ottaminen tarkoittaa suunnittelun tavoitteiden ja toimenpiteiden valinnassa ja itse suunnittelun käytännössä.

Muutamissa tutkimuksissa on tarkasteltu maahanmuuttajien määriä esimerkiksi kansallispuiston kävijöissä tai heidän luonnon käytön tapojaan erilaisilla luontoalueilla. Pelkkien määrien tai luonnon käytön tapojen tarkastelu ei kuitenkaan vielä kerro niistä syistä, joiden takia eri ihmiset käyttävät tai jättävät käyttämättä tiettyjä luontoalueita. Suunnittelussa tarvitaan kulttuurista ymmärrystä eri kulttuuritaustaisten ihmisten luontoalueille antamista merkityksistä sekä koetuista ja fyysisistä esteistä luontoalueiden saavuttamisessa (ks. Ambrose-Oji 2009: 16-23). Suomen monikulttuuristuvia kaupunkiseutuja palvelisi parhaiten suomalaisessa kontekstissa tehtävä tutkimus suomalaisista elinympäristöistä ja luontoalueista, paikallisista maahanmuuttajista ja muista kulttuurisista ryhmistä sekä näiden välisistä suhteista. Tutkimuksessa tulisi ottaa samanaikaisesti huomioon erilaisia luonnon kokemiseen ja käyttöön vaikuttavia taustatekijöitä.

Luontoalueiden ekosysteemipalveluista tuotanto- ja säätelypalveluiden tuntemisessa tarvitaan ammattilaisten tietoa muun muassa ekologiasta ja ympäristötekniikasta. Luontoalueiden kulttuurisia ekosysteemipalveluita tarkasteltaessa korostuu, ettei tietyn alueen palveluita tai haittoja voida määrittellä yksin esimerkiksi ekologiseen tai tiettyyn kulttuuriseen asiantuntemukseen perustuen, vaan tietolähteenä on käytettävä myös aluetta eri tavoin kokevia ihmisiä. Asioiden määrittyminen palveluiksi tai haittoiksi on sidoksissa niiden kokijaan ja toisen palvelu saattaa olla toisen haitta (Ward Thompson ym. 2004: 6). Kulttuurien moninaistuminen voi lisätä tällaisia ristiriitoja. Esimerkiksi suuren ihmisjoukon grillijuhlat asuinalueen puistossa saattaa olla toisille perinteinen – tai uusi – tapa virkistäytyä, mutta toiset voivat kokea sen häiriönä. Yhtä lailla toisesta kulttuurista tuleva saattaa nähdä uudessa ympäristössään mahdollisuuksia, joita valtaväestö ei ole tullut ajatelleeksi – vaikkapa luonnonkasvien hyödyntämisessä tai sosiaalisen hauskanpidon tavoissa.

Tietoa puuttuu siitä, millaisia merkityksiä luontoalueilla ja niiden käytöllä on eri maahanmuuttajaryhmien terveydelle ja hyvinvoinnille. Eri ryhmien terveysongelmissa ja siten hyvinvoinnin edistämisen tarpeissa on todettu eroja (esim. McKenzie ym. 2008), mutta luonnon hyvinvointivaikutuksia käsittelevissä tutkimuksissa ei juuri ole eritelty tuloksia esimerkiksi kulttuuristen tai sosioekonomisten ryhmien mukaan (Ambrose-Oji 2009: 25). Ambrose-Oji löysi kirjallisuuskatsauksessaan tästä vain yhden poikkeuksen, Mitchellin ja Pophamin (2008) tutkimuksen, jossa todettiin vahva yhteys viheralueen laadun ja myönteisten terveysvaikutusten välillä sosiaalisesti alempiarvoisilla alueilla. Hyvinvointivaikutukset ovat yhteydessä luontoalueiden koettuihin merkityksiin, eri käyttäjäryhmien välisiin suhteisiin ja luontoalueiden käytön mahdollisuuksiin. Hyvinvointivaikutusten selvittämiseksi tulisikin ensin ymmärtää näitä muita tekijöitä.

Maailman eri kulttuuriryhmien luontosuhdetta voisi pyrkiä hahmottamaan erilaisten luontosuhdeluokkien avulla. Yksityiskohtainen luokittelu tuskin on mahdollista, mutta suhteellisen yleispiirteinenkin luontosuhteiden luokittelu saattaisi avata uusia näkökulmia erilaisiin tapoihin hahmottaa luontoa ja sen käyttöä ja auttaa siten myös eri kulttuurien huomioon ottamista luontoalueita koskevassa suunnittelussa. Simon Bellin ja kumppanien esitys Euroopan eri alueiden metsäkulttuureista (Bell ym. 2005) on luokittelua ajattelun kannalta mielenkiintoinen esimerkki, jonka kaltaisia voisi kehittää eri aluetasoilla.

Luontoalueiden käyttöä voi estää tiedon puute näistä alueista, niiden tarjoamista palveluista sekä niiden käyttöön liittyvistä oikeuksista ja toisaalta säännöistä ja rajoitteista. Maahanmuuttajilla ei välttämättä ole tietoa esimerkiksi jokamiehenoikeuksista (Rinkinen 2004: 92) tai myöskään esimerkiksi kierrättämiseen liittyvistä säännöistä (Bradley 2009a,b). Kulttuurien kohtaamisesta voi myös syntyä ongelmia tilanteissa, joissa muualta tulleet toimivat vastoin sääntöjä, joita paikalliset pitävät itsestään selvinä. Tällaisia ongelmia voi olla mahdollista välttää yksinkertaisesti tiedonkulkua parantamalla. Ihmisten integroitumisessa uuden ympäristönsä luontoon tarvitaan tiedonvälitystä paitsi kulttuurisista käytännöistä myös paikallisen luonnon ekologiasta. Suomen luonnossa virkistäytymistä auttaa esimerkiksi tieto mahdollisuudesta hyödyntää luonnossa kasvavia marjoja ja siitä, että kytä on hyvä varoa. Integroitumista edistämään pyrittäessä olisikin pystyttävä tunnistamaan eri ryhmien tarpeita kehittää tätä ns. ekologista lukutaitoa (esim. Ouis 2009). Integroitumista tavoiteltaessa tarvitaan käsitys siitä, mihin integroitumisen edistämässä itse asiassa tulisi pyrkiä. Riittääkö, että integroitumista haittaavista tekijöistä pyritään eroon, vai halutaanko integroitumista myös aktiivisesti edistää?

Interkulttuurisuuden edistämiseksi tarvitaankin paitsi suunnittelun kohteena olevien alueiden, myös suunnittelun viestinnän ja vuorovaikutuskäytäntöjen kehittämistä. Tämä edellyttää kieliosaamista mutta myös tietoa ensinnäkin siitä, millä tiedottamisen tavoilla mikäkin asia saadaan viestittyä niin, että eri ihmiset vastaan-

ottavat ja ymmärtävät sen. Esimerkiksi Dhalmann ja Vilkkama (2009: 433) ovat Helsingissä asuvien somalien haastattelujen perusteella todenneet, että somalit ovat tiedonsaannissa erilaisista asumisen mahdollisuuksista melko riippuvaisia omasta etnisestä yhteisöstään. Vuorovaikutteisessa suunnittelussa voisikin olla apua eri ryhmien sosiaalisten verkostojen ja tiedonvälityksen käytäntöjen hahmottamisesta. Tulisi selvittää myös, millä vuorovaikutteisen suunnittelun keinoilla eri maahanmuuttajien luontoon liittyvät tarpeet, merkitykset ja käytännöt voidaan saada kustannustehokkaasti osaksi suunnittelun tietopohjaa ja miten heidän osallistumisensa suunnitteluun voisi parhaiten tukea alueeseen ja yhteisöön integroitumista ja eri ryhmien välistä myönteistä vuorovaikutusta ja tiedonvaihtoa. Pääkaupunkiseudun maankäytön ja luontoalueiden suunnittelussa on ainakin osin jo tiedostettu, että maahanmuuttajat on tarpeen ottaa huomioon, ja vuorovaikutuskäytäntöjen kehittämisestä maahanmuuttajien tavoittamiseksi on yksittäisiä esimerkkejä. Ensimmäiset kokemukset monikulttuurisista vuorovaikutusprosesseista ovat hyvä alku jatkuvampien käytäntöjen kehittämiselle. Lisäksi tarvitaan laajempaa kehittämisotetta ja organisaatioiden tukea niin, ettei maahanmuuttajien huomioon ottaminen ole vain yksittäisten suunnittelijoiden oma-aloitteisuuden varassa.

Maahanmuuttajien integroitumista ja interkulttuurisuutta tukevia toimenpiteitä

Suomessa yksi keskeinen kysymys on, miten interkulttuurisuutta voitaisiin edistää ilman, että ensin koetaan samat eriytymisen ongelmat kuin monissa kulttuurista moninaisuutta jo enemmän kokeneissa maissa. Suunnittelun käytäntöjen päivittäminen monikulttuurisen yhteiskunnan tarpeisiin edellyttää tutkimustietoa luontoon liittyvistä merkityksistä, tarpeista ja ryhmien välisistä suhteista sekä kulttuurien välisen viestinnän ja vuorovaikutuksen keinoista. Tietoa tarvitaan myös eri tiedotus- ja vuorovaikutuskeinojen toimivuudesta eri tapauksissa ja eri ryhmien tavoitettavuudesta järjestöjen ja avainhenkilöiden kautta. Tutkimustieto auttaa interkulttuurisuutta edistävien käytäntöjen kehittämisessä, ja kun niistä kokeilujen myötä kertyy paikallista kokemusta, voivat suunnittelun osapuolet edelleen tarkentaa tarpeita käytäntöä palvelevalle tutkimukselle.

Yksi mahdollisuus on monikulttuurisuusasiantuntijoiden ottaminen mukaan suunnitteluun. Esimerkiksi Iso-Britanniassa metsien hallinnosta vastaavalla Forestry Commissionilla on eri ihmisryhmien tasa-arvoa edistämään pyrkivä tiimi, Diversity Team, jonka tehtävänä on päivittää, tuottaa ja käyttää eri ryhmien huomioon ottamisen liittyvää tietoa (Ambrose-Oji 2009: 31). New Yorkin Queens Botanical Gardenin esimerkkiä (Lacerte 2009: 222) soveltaen voitaisiin maahanmuuttajille, jotka ymmärtävät sekä lähtömaansa että Suomen kulttuuria, luoda myös suunnittelun yhteyteen tehtäviä ”kulttuurispecialisteina”. Tällaiset specialistit voisivat myös toimia oppaina, jotka auttavat maahanmuuttajia tutustumaan paikalliseen luontoon ja siihen liittyviin ajanviettomahdollisuuksiin (ks. Ouis 2009: 191).

Muiden kulttuurien arvostamisen ja ymmärtämisen on sanottu lähtevän itsensä tuntemisesta (Uusitalo 2009: 275). Kulttuurisesti moninaistuvassa Suomessa onkin tarpeen ylläpitää ja kehittää myös suomalaisten tuntemusta omasta historiastaan ja kulttuuristaan. Monikulttuurisuuden huomioon ottaminen ei saa viedä huomiota muilta oleellisilta asioilta, kuten väestön ikääntymiseltä. Tutkimuksessa ja kaupungin suunnittelussa voi olla houkuttavaa korostaa eksoottisia eroja eri kulttuuriryhmien välillä. Ihmisille tärkeimmät asiat esimerkiksi asuinalueilla (Beqiri 2008: 25) ja vapaa-ajanviettotavoissa (Joronen 2009c) voivat kuitenkin olla useissa kulttuureissa samankaltaisia. Erojen korostamisen sijaan tuleekin tähdätä sellaiseen kulttuurista moninaisuutta ymmärtävään tutkimukseen ja kaupungin suunnitteluun, jonka avulla voidaan turvata mahdollisimman monille hyötyjä kaupunkiluonnosta samalla kun minimoidaan kaupunkiluonnon aiheuttamat haitat.

LÄHTEET

- Abu-Hanna, U. (2007). *Sinut*. WSOY, Helsinki.
- Ahlgren-Leinvo, H. (2005). Pakolaiset Suomen kunnissa – kuntapaikasta pääkaupunkiseudulle. Julkaisussa: Joronen, T. (toim.) *Maahanmuuttajien elinolot pääkaupunkiseudulla*, s. 25-45. Helsingin kaupungin tietokeskus. Yliopistopaino, Helsinki.
- Alanen, A. (2008). Vieraskielisten määrä ennätyskasvussa. *Tieto & Trendit*, Tilastokeskus. <http://www.stat.fi/artikkelit/2008/art_2008-11-12_003.html?s=0>
- Ambrose-Oji, B. (2009). Equality and Inclusion of Social Diversity with respect to Woods and Forests in the UK: An Evidence Review. Research Report, Forest Research. Alice Holt Lodge Farnham, Surrey. Luettu 29.7.2009. <<http://www.forestresearch.gov.uk/fr/INFD-7QQHQE>>
- Anis, M. (2008). Sosiaalityö ja maahanmuuttajat. Lastensuojelun ammattilaisten ja asiakkaiden vuoro-vaikutus ja tulkinnat. Väitöskirja. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 47/2008. Väestöliitto, Helsinki. <<https://oa.doria.fi/handle/10024/35938>>
- Aura, S., Horelli, L. & Korpela, K. (1997). *Ympäristöpsykologian perusteet*. WSOY, Porvoo.
- Bell, S., Morris, N., Findlay, C., Travlou, P., Gooch, D., Gregory, G. & Ward Thompson, C. (2004). Nature for people: The importance of green spaces to East Midlands communities. English nature research report no. 567. English Nature, Peterborough.
- Bell, S., Blom, D., Rautamäki, M., Castel-Branco, C. Simson, A., Asger & Olsen, I. (2005). Design of urban forests. Julkaisussa: Konijnendijk, C.C., Nilsson, K., Randrup, T.B., Schipperijn, J. (toim.) *Urban forests and trees*, s. 149-186. Springer, Netherlands.
- Bell, S., McLoughlin, J., Reeg, T., Gavaland, A., Muehlthaler, U., Makinen, K., Castro, J., Carvalho, A.M., Czesewzka, A., Borowski, J., Ferrini, F., Pennati, L., Dini-Papanastasi, O. & Ispikoudis, I. (2008). Cultural aspects of the trees in selected European countries. Cost E42 Valuable broadleaved trees in Europe. European science foundation. <http://www.shl.bfh.ch/fileadmin/docs/Forschung/KompetenzenTeams/Forstwirtschaft/Waldökologie/COST_E42-Cultural_values_book_final_2_.pdf>
- Beqiri, N. (2008). Toiveena monipuolinen asukasrakenne. Selvitys asumisen etnisen yhdenvertaisuuden toteutumisesta pääkaupunkiseudulla. Sisäasiainministeriön julkaisu 30/2008. Sisäasiainministeriö, Helsinki. <[http://www.intermin.fi/intermin/biblio.nsf/F37BCBA4EF7973FAC22574D6002493F9/\\$file/302008.pdf](http://www.intermin.fi/intermin/biblio.nsf/F37BCBA4EF7973FAC22574D6002493F9/$file/302008.pdf)>
- Berry, J.W. (1990). Psychology of Acculturation. Julkaisussa: Berman, J.J. (toim.) *Cross-Cultural Perspectives*, Nebraska Symposium on Motivation 1989, Vol. 37, University of Nebraska, Lincoln.
- Berry, J.W. (1997). Immigration, acculturation and adaptation. *Applied Psychology* 46:1, 5-68.
- Bradley, K. (2009a). Just Environments - Politicising Sustainable Urban Development. PhD thesis. Royal Institute of Technology, School of Architecture and the Built Environment, Stockholm. <<http://kth.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2:209293>>
- Bradley, K. (2009b). Planning for eco-friendly living in diverse societies. *Local Environment* 14: 4, 347-363.
- Buijs, A.E., Elands, B.H.M. & Langers, F. (2009). No wilderness for immigrants: Cultural differences in images of nature and landscape preferences. *Landscape and Urban Planning* 91:3, 113-123.
- Byrne, J., Wolch, J. & Zhang, J. (2009). Planning for environmental justice in an urban national park. *Journal of Environmental Planning and Management* 52:3, 365-392.
- Cities of Migration (2009). Twin Streams Project: Common Ground for Environmental Sustainability. Luettu 27.8.2009. <<http://citiesofmigration.ca/twin-streams-project-common-ground-for-environmental-sustainability/lang/en/>>
- Cosco, N.G. (2007). Developing evidence-based design: environmental interventions for healthy development of young children in the outdoors. Julkaisussa: Ward Thompson, C. & Travlou, P. (toim.) *Open space, people space*, s. 125-136. Taylor & Francis, London.
- Cupore (2009). Monikulttuurisuutta ja kulttuuripolitiikkaa koskevia käsitteitä. Luettu 10.7.2009. <<http://www.cupore.fi/monikulttuurisuuskasitteet.php>>
- Dhalmann, H. & Vilkkama, K. (2009). Housing policy and the ethnic mix in Helsinki, Finland: perceptions of city officials and Somali immigrants. *Journal of Housing and the Built Environment* 24: 4, 423-439.
- Espoo alueittain 2006 (2007). www.espoo.fi > Espoo-info > tilastot ja tutkimukset > muut tilastot ja tutkimukset > Espoo alueittain 2006. Luettu 18.5.2009. <<http://www.espoo.fi/default.asp?path=1;28;11894;37617;73021;73541>>
- Espoon kaupungin monikulttuurisuusohjelma 2009-2012 (2009). www.espoo.fi > Palvelut asiakasryhmille > Maahanmuuttajille > Monikulttuurisuusohjelma. Luettu 1.12.2009. <<https://www.espoo.fi/default.asp?path=1;28;11884;11489;114047>>
- Espoon kaupungin tilastollinen vuosikirja 2007 (2008). www.espoo.fi > Espoo-info > tilastot ja tutkimukset > muut tilastot ja tutkimukset > Espoon tilastollinen vuosikirja. Luettu 18.5.2009 <<http://www.espoo.fi/default.asp?path=1;28;11894;37617;73021;73542>>
- Fagerholm, N. & Käyhkö, N. (2009). Participatory mapping and geographical patterns of the social landscape values of rural communities in Zanzibar, Tanzania. *Fennia* 187:1, 43-60.
- Floyd M., Shinew, K.J., McGuire, F. & Noe, F. (1994). Race, class, and leisure preferences: Marginality and ethnicity revisited. *Journal of leisure research* 26:2, 158-173.

- Fredman, P., Karlsson, S.-E., Romild, U. & Sandell, K. (2008). Vilka är ute i naturen? Delresultat från en nationell enkät om friluftsliv och naturturism i Sverige. Forskningsprogrammet Friluftsliv i förändring, Rapport 1. Luettu 18.12.2009. <<http://www.friluftsforskning.se/download/18.45b270a411a9ed8e12780003060/Rapport+1+f%C3%B6r+webb.pdf>>
- Hartig, T. (2007). Three steps to understanding restorative environments as health resources. Julkaisussa: Ward Thompson, C. & Travlou, P. (toim.) Open space, people space, s. 163-180. Taylor & Francis, London.
- Hillbur, P. (2009). Inledning: Närsatens mångfald. Julkaisussa: Hillbur, P. (toim.) Närsatens mångfald. Planering och brukande av Arriesjöns strövområde, s. 8-19. MAPIUS no.3, Malmö University Publications in Urban Studies.
- Helsingin seudun aluesarjat (2009). Helsinki, Espoo, Vantaa, Uudenmaan liitto, Pääkaupunkiseudun yhteistyövaltuuskunta YTV, Tilastokeskus. Px-Web. Luettu 11.5.2009 <<http://www.aluesarjat.fi/>>
- Helsingin ulkomaalaisväestö vuonna 2005, Väestörakenne, muuttoliike, elinkeinot ja alueellinen sijoittuminen (2005). Helsingin kaupungin tietokeskuksen verkkojulkaisuja 2005: 34. <http://www.hel2.fi/tietokeskus/julkaisut/pdf/05_09_23_ranto_vj34.pdf>
- Helsingin ulkomaalaisväestö vuonna 2006 (2007). Tilastoja – Helsingin kaupungin tietokeskus 2007: 1. <http://www.hel2.fi/tietokeskus/julkaisut/pdf/07_01_29_peuranen_vj1.pdf>
- Helsingin ulkomaalaisväestö vuonna 2007 (2008). Tilastoja – Helsingin kaupungin tietokeskus 2008: 4. <http://www.hel2.fi/tietokeskus/julkaisut/pdf/08_02_05_Tilasto_4_Tikkanen.pdf>
- Helsingin ulkomaalaisväestö vuonna 2008 (2008). Tilastoja – Helsingin kaupungin tietokeskus 2008: 33. <http://www.hel2.fi/Tietokeskus/julkaisut/pdf/08_11_03_Tilasto_33_Tikkanen.pdf>
- Helsingin väestö vuodenvaihteessa 2001/2002 ja väestömuutokset vuonna 2001 (2002). Tilastoja – Helsingin kaupungin tietokeskus 2002: 12.
- Helsingin väestö vuodenvaihteessa 2005/2004 ja väestömuutokset vuonna 2004 (2005). Tilastoja – Helsingin kaupungin tietokeskus 2005: 13.
- Helsingin väestö vuodenvaihteessa 2007/2008 ja väestömuutokset vuonna 2007 (2008). Tilastoja – Helsingin kaupungin tietokeskus 2008: 21.
- Henkilötietolaki 22.4.1999/523.
- Henriksson, R. (2009). Ulkomaalaistaustainen ja vieraskielinen väestö Vantaalla 2008. Vantaan kaupungin tilasto ja tutkimus C24: 2009. <http://www.vantaa.fi/i_perusdokumentti.asp?path=1;2075;6962;6999&voucher=F94D4024-7E6F-4991-980E-61E77FE8DCAA>
- Honkatukia, P. (2005). Väkipalva maahanmuuttajien kokemana ja kertomana. Julkaisussa: Paananen, S. (toim.) Maahanmuuttajien elämää Suomessa, s. 119-135. Tilastokeskus, Helsinki.
- Hutchison, R. (1987). Ethnicity and urban recreation: Whites, blacks, and hispanics in Chicaco's public parks. *Journal of Leisure Research* 19:3, 205-222.
- Hynynen, A. (2002). Kotoutumisen paikat - Kaupunkitila maahanmuuttajien integraatioprosesseissa. *Yhdyskuntasuunnittelu* 40:3-4, 40-59.
- Hyypä, M.T. (2002). Elinvoimaa yhteisöstä. Sosiaalinen pääoma ja terveys. PS-kustannus, Keuruu.
- Jaakkola, M. (2009). Maahanmuuttajat suomalaisten näkökulmasta. Asennemuutokset 1987-2007. Tutkimuksia – Helsingin kaupungin tietokeskus 2009: 1. <http://www.hel2.fi/Tietokeskus/julkaisut/pdf/09_02_19_Tutkimus_Jaakkola.pdf>
- Jay, M. & Schraml, U. (2009) Understanding the role of urban forests for migrants – uses, perception and integrative potential. *Urban Forestry & Urban Greening* 8:4, 283-294.
- Johnson, C.Y. & Bowker, J.M. (1999). On-site wildland activity choices among African Americans and White Americans in the rural south: implications for management. *Journal of Parks and Recreation Administration* 17:1, 21-39.
- Joronen, T. (2005a). Maahanmuuttajien elinolut: olosuhteita ja koettuja elinoloja. Julkaisussa: Joronen, T. (toim.) Maahanmuuttajien elinolut pääkaupunkiseudulla, s. 7-9. Helsingin kaupungin tietokeskus, Helsinki.
- Joronen, T. (2005b). Maahanmuuttajien palvelut pääkaupunkiseudulla. Julkaisussa: Joronen, T. (toim.) Maahanmuuttajien elinolut pääkaupunkiseudulla, s. 47-88. Helsingin kaupungin tietokeskus, Helsinki.
- Joronen, T. (2009a). Johdatus kirjan teemoihin. Julkaisussa: Joronen, T. (toim.) Maahanmuuttajien vapaa-aika ja kulttuuripalvelut pääkaupunkiseudulla, s. 10-24. Tutkimuksia – Helsingin kaupungin tietokeskus 2009:4. <http://www.hel2.fi/tietokeskus/julkaisut/pdf/09_10_20_Tutk_4_Joronen.pdf>
- Joronen, T. (2009b). Kulttuuripalveluiden saavutettavuus maahanmuuttajataustaisten lapsiperheiden näkökulmasta. Julkaisussa: Joronen, T. (toim.) Maahanmuuttajien vapaa-aika ja kulttuuripalvelut pääkaupunkiseudulla, s. 73-88. Tutkimuksia – Helsingin kaupungin tietokeskus 2009:4. <http://www.hel2.fi/tietokeskus/julkaisut/pdf/09_10_20_Tutk_4_Joronen.pdf>
- Joronen, T. (2009c). Vapaa-ajan harrastusten merkitys ja suuntautuminen – kantaväestön ja ulkomaalaistaustaisten vertailua. Julkaisussa: Joronen, T. (toim.) Maahanmuuttajien vapaa-aika ja kulttuuripalvelut pääkaupunkiseudulla, s. 58-72. Tutkimuksia – Helsingin kaupungin tietokeskus 2009:4. <http://www.hel2.fi/tietokeskus/julkaisut/pdf/09_10_20_Tutk_4_Joronen.pdf>
- Juntto, A. (2005). Maahanmuuttajien asuminen integroitumista vai segregoitumista? Julkaisussa: Paananen, S. (toim.) Maahanmuuttajien elämää Suomessa, s. 43-58. Tilastokeskus, Helsinki.
- Juntunen, M. (2009). Irakilaispakolaisena Internetissä. Julkaisussa: Joronen, T. (toim.) Maahanmuuttajien vapaa-aika ja kulttuuripalvelut pääkaupunkiseudulla, s. 115-126. Tutkimuksia – Helsingin kaupungin tietokeskus 2009:4. <http://www.hel2.fi/tietokeskus/julkaisut/pdf/09_10_20_Tutk_4_Joronen.pdf>

- Kortteinen, M., Tuominen, M. & Vaattovaara, M. (2005). Asumistoiveet, sosiaalinen epäjärjestys ja kaupunkisuunnittelu pääkaupunkiseudulla. *Yhteiskuntapolitiikka* 70:2, 121-131.
- Koskela, H. (2009). Pelkokierre: pelon politiikka, turvamarkkinat ja kamppailu kaupunkitilasta. Gaudeamus, Helsinki.
- Kyntäjä, E. (2005). Venäläisten ja virolaisten leimautumiskokemuksia. Julkaisussa: Paananen, S. (toim.) *Maahanmuuttajien elämää Suomessa*, s. 137-156. Tilastokeskus, Helsinki.
- Lacerte, S. (2009). Adapting the botanical garden into a sustainable multicultural resource. *Queens botanic garden, Flushing, NY*. Julkaisussa: Cambell, L. & Wiesen, A. (toim.) *Restorative commons: Creating health and well-being through urban landscapes*, s. 216-231. USDA Forest service.
- Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta 9.4.1999/493.
- Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta annetun lain muuttamisesta 29.12.2005/1215.
- Laurén, K. (2008). "Metsässä suomalainen on kotonaan". *Kertomukset metsän läheisestä merkityksestä*. Julkaisussa: Haapala, A. & Kaukio, V. (toim.) *Ympäristö täynnä tarinoita. Kirjoituksia ympäristön kuvien ja kertomusten kysymyksistä*, s. 33-50. UNIpress, EU.
- Leppänen, A.-M. (2009). Sipuli, selleri ja suolaheinä – kaupunkiviljely Turun kaupungissa ja uussuomalaisen näkemykset palstaviljelystä. Pro gradu -tutkielma, Turun yliopisto, maantieteen laitos. Institute of Migration Web Reports 55. <http://www.migrationinstitute.fi/pdf/webreports55.pdf>
- Liebkind, K. (1994). Maahanmuuttajat ja kulttuurien kohtaaminen. Julkaisussa: Liebkind, K. (toim.) *Maahanmuuttajat. Kulttuurien kohtaaminen Suomessa*. Gaudeamus, Helsinki.
- Lisberg Jensen, E. (2009). "Gud har varit givmild här" – Friluftsliv, etnicitet och ekologisk läskunnighet i Arrie. Julkaisussa: Hillbur, P. (toim.) *Närnaturens mångfald. Planering och brukande av Arriesjöns strövområde*, s. 197-219. MAPIUS no.3, Malmö University Publications in Urban Studies.
- Low, S., Taplin, D. & Scheld, S. (2005). Rethinking urban parks. *Public space and cultural diversity*. The University of Texas Press, Austin.
- Lyytimäki, J., Petersen, L.K., Nomander, B. & Bezák, P. (2008). Nature as a nuisance? Ecosystem services and disservices to urban lifestyle. *Environmental Sciences* 5:3, 161-172.
- Lyytimäki, J., Sipilä, M. (2009). Hopping on one leg – The challenge of ecosystem disservices for urban green management. *Urban Forestry & Urban Greening* 8:4, 309-315.
- Maahanmuuttovirasto (2004). Turvapaikan hakijat 1997-2003. Luettu 20.7.2009 <<http://www.migri.fi/netcomm/content.asp?article=3127>>
- Maahanmuuttovirasto (2009). Sanasto. Luettu 10.7.2009. <<http://www.migri.fi/netcomm/content.asp?path=8,2709,2722>>
- Maier, J. (2007). Kansainväliset puutarhat Berliinissä. Pro gradu -tutkielma, Joensuun yliopisto. <http://joypub.joensuu.fi/publications/masters_thesis/maier_kansainvaliset/>
- Maier, J. (2009). Kansainväliset puutarhat Berliinissä – mahdollisuudet Suomessa? *Yhdyskuntasuunnittelu* 47:3, 38-43.
- McKenzie, K., Bhui, K., Nanchahal, K. & Blizard, B. (2008). Suicide rates in people of South Asian origin in England and Wales 1993-2003. *British Journal of Psychiatry* 193:5, 406-409.
- Millennium Ecosystem Assessment (2003). *Ecosystems and human well-being – A framework for assessment*. Island Press, Washington DC. <<http://www.millenniumassessment.org/en/Framework.asp>>
- Mitchell, R. & Popham, F. (2008). Effect of exposure to natural environment on health inequalities: an observational population study. *The Lancet* 372:9650, 1655-1660.
- Monimuotoisuus ja maahanmuutto (2009). www.hel.fi/heke/maahanmuutto > Strategiset linjaukset > Monimuotoisuus ja maahanmuutto. Luettu 1.12.2009. <http://www.hel.fi/wps/wcm/connect/3fd2a7804f9c32c5b5fab7a4cf6ee88a/monimuotoisuus+ja+maahanmuutto_fontit+upotettu_uusi+painos.pdf?MOD=AJPERES>
- Munter, A. (2005). Pääkaupunkiseudun maahanmuuttajat tilastoissa. Julkaisussa: Joronen, T. (toim.) *Maahanmuuttajien elinolot pääkaupunkiseudulla*, s. 11-24. Helsingin kaupungin tietokeskus, Helsinki.
- Mäenpää, P. (2008). Avara urbanismi. Yritys ymmärtää suomalainen kaupunki toisin. Julkaisussa: Norvasuo, M. (toim.) *Asuttaisiinko toisin? Kaupunkiasumisen uusia konsepteja kartoittamassa*, s. 21-48. YTK:n julkaisuja B95. Teknillinen korkeakoulu, Espoo.
- Mäkelä, O.-V. (2009). Roihuvuoren hanamijuhla 2009. Luettu 27.8.2009. <http://kaupunginosat.net/roiuhvuori/index.php?option=com_content&task=view&id=2209&Itemid=896>
- Mäkinen, K. (2008). Finland: Koivu; Rauduskoivu (B. Pendula), Hieskoivu (B. pubescens). Julkaisussa: Bell, S., McLoughlin, J., Reeg, T., Gavaland, A., Muehlthaler, U., Mäkinen, K., Castro, J., Carvalho, A.M., Cziesewzka, A., Borowski, J., Ferrini, F., Pennati, L., Dini-Papanastasi, O. & Ispikoudis, I. *Cultural aspects of the trees in selected European countries*, 54-57. Cost E42 Valuable broadleaved trees in Europe. European science foundation. <http://www.shl.bfh.ch/fileadmin/docs/Forschung/KompetenzenTeams/Forstwirtschaft/Waldoekologie/COST_E42-Cultural_values_book_final_2_.pdf>
- Newman, A. (2008). Inclusive Planning of Urban Nature. *Ecological Restoration* 26:3, 229-234.
- Niemi, H. (2009). Nuoret somalimiehet maahanmuuttajanuorten olohuoneessa. Julkaisussa: Joronen, T. (toim.) *Maahanmuuttajien vapaa-aika ja kulttuuripalvelut pääkaupunkiseudulla*, s. 100-114. Tutkimuksia – Helsingin kaupungin tietokeskus 2009:4. <http://www.hel2.fi/tietokeskus/julkaisut/pdf/09_10_20_Tutk_4_Joronen.pdf>
- Norén-Björn, E. (1977). Lek, lekplatser, lekredskap: en utvecklingspsykologisk studie av barns lek på lekplatser. LiberFörlag, Stockholm.

- OPENspace (2006). Review of the Scottish forestry strategy. Consultation process: focus groups. Final report. OPENspace, Edinburgh College of Art and Heriot-Watt University. <<http://www.openspace.eca.ac.uk/pdf/sfsfocusgpfinalreportopenspace.pdf>>
- Ouis, P. (2009). Grusade förhoppningar. Friluftsliv som integration i Arrie. Julkaisussa: Hillbur, P. (toim.) Närraturens mångfald. Planering och brukande av Arriesjöns strövmråde, s. 170-196. MAPIUS no.3, Malmö University Publications in Urban Studies.
- Ouis, P. & Jensen, E. (2009). "I brought a hazelnut from Macedonia". Cultural and biological diversity in a globalizing world. Julkaisussa: Björk, F., Eliasson, P. Poulsen, B. (toim.) Transcending boundaries, s. 127-141. Environmental histories from the Øresund region. Skrifter med historiska perspektiv. Malmö University.
- Paananen, S. (2005). Maahanmuuttajien integrointi: vaikea ja ristiriitainen hanke. Julkaisussa: Paananen, S. (toim.) Maahanmuuttajien elämää Suomessa, s. 173-180. Tilastokeskus, Helsinki.
- Perhoniemi, R. & Jasinskaja-Lahti, I. (2006). Maahanmuuttajien kotoutuminen pääkaupunkiseudulla. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 2006:2.
- Pohjanpää, K. (2003). Syrjintä. Julkaisussa: Pohjanpää, K., Paananen, S. ja Nieminen, M. Maahanmuuttajien elinolot. Venäläisten, virolaisten, somalialaisten ja vietnamilaisten elämää Suomessa 2002, s. 65-77. Elinolot 2003:1. Tilastokeskus.
- Pohjanpää, K., Paananen, S. ja Nieminen, M. (2003). Maahanmuuttajien elinolot. Venäläisten, virolaisten, somalialaisten ja vietnamilaisten elämää Suomessa 2002. Elinolot 2003:1. Tilastokeskus.
- Priego, C., Breuste, J.-H. & Rojas, J. (2008). Perception and value of nature in urban landscapes: a comparative analysis of cities in Germany, Chile and Spain. Landscape Online 7, 1-22.
- Päivänen, J., Leppänen, P. & Pastinen, V. (2006). Kaupunginosien sosiokulttuurinen profilointi. Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston yleissuunnitteluosaston selvityksiä 2006:11.
- Rakennusvirasto (2009). Roihuvuoreen kasvaa kirsikkapuisto japanilaisten, kaupunkilaisten ja Helsingin kaupungin yhteistyönä. Luettu 27.8.2009. <<http://www.hyvakasvaa.fi/index.php?20>>
- RAXEN Thematic study (2009). Housing conditions of Roma and travelers. National Focal Point Finland. European Union Agency for Fundamental Rights. Luettu 2.12.2009. <http://fra.europa.eu/fraWebsite/research/raxen/country_reports/cr_raxen_roma_housing_en.htm>
- Reuter, A. & Jaakkola, M. (2005). Venäjänkielisten, virokielisten ja kaksikielisten maahanmuuttajien sosiaaliset verkostot. Julkaisussa: Paananen, S. (toim.) Maahanmuuttajien elämää Suomessa, s. 23-41. Tilastokeskus, Helsinki.
- Rinkinen, K. (2004). Rivien väliin jäävät asukkaat. Hiljaisten ryhmien osallistaminen ympäristösuunnittelussa. Diplomityö. Vantaan kaupunki, viheralueyksikkö.
- Ross, S. (2006). Paradokseja ja arvoituksia. Julkaisussa: Haapala, A. & Kunnaskari, M. (toim.) Paradokseja paratiiseissa – Näkökulmia urbaanin luonnon kysymyksiin, s. 16-40. Suom. Hanna Mattila. Kansainvälisen soveltavan estetiikan instituutin raportteja 4.
- Saarela, S.-R. & Söderman, T. (2008). Ekologisesti kestävät kaupunkiseudut ja niiden ekosysteemipalvelut. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 33. Suomen ympäristökeskus, Helsinki. <<http://www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=96268&lan=fi>>
- Sandberg, M. (2009). Barn och natur i storstaden – En studie av barns förhållande till naturområden i hemmets närhet – med exempel från Stockholm och Göteborg. Lisensiaatin tutkielma. Institutionen för kulturgeografi och ekonimisk geografi. Choros 2009:1. <<http://www.friluftsforskning.se/download/18.71552e2411fa881a5cb800030978/FIF+rapport+9.pdf>>
- Sarola, J.P. (1994). Asuinympäristön ja paikan merkitys vanhalle ihmiselle. Julkaisussa: Uutela, A. & Ruth, J.-E. (toim.) Muuttuva vanhuus. Helsinki, Gaudeamus.
- Seeland, K., Dübendorfer, S. & Hansmann, R. (2009). Making Friends in Zurich's Urban Forests and Parks: The Role of Public Green Space for Social Inclusion of Youths from Different Cultures. Forest Policy and Economics 11:1, 10-17.
- SeutuCD (2003). Tietosisältökuvaukset & karttaohjeet. Espoon, Helsingin, Kauniaisten ja Vantaan kaupungit sekä YTV. Ks. myös <<http://www.hsy.fi/seututieto/kaupunki/paikkatiedot/seutucd/Sivut/default.aspx>>
- Sievänen, T. (toim.) (2001). Luonnon virkistyskäyttö 2000. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 802.
- Sipilä, M., Bäcklund, P. & Tyrväinen, L. (2009). Vaikuttamisen rajoilla: onko koetulla luonnolla sijaa kaupungin suunnittelussa ja päätöksenteossa? Alue & Ympäristö 38:1, 39-50.
- SuomiCD (2006). Tilastokeskus. Luettu 2.12.2009. <<http://www.stat.fi/tup/suomicd/tietosisalto.html>>
- Säävälä, M. (2009). Naisia kotoutumassa Eurooppaan. Vertailevan FEMAGE-hankkeen loppuraportti. Väestötutkimuslaitos. Katsauksia E 35 2009. <www.vaestoliitto.fi/@Bin/234116/Femage_loppuraportti_1.pdf>
- Teppo, A. (2008). Utopioita ja pragmatioita. Monikulttuuriset kaupungit ja sosiaalinen insinööritaito. Alue ja ympäristö 37:2, 16-26.
- Tiilikainen, M. (2003). Arjen islam. Somalialaisten elämää Suomessa. Väitöskirja. Vastapaino, Tampere.
- Tilastot ja raportit – Espoon kaupunki (2009). Espoo. www.espool.fi > palvelut asukasryhmille > maahanmuuttajille > tilastot ja raportit. Luettu 13.5.2009. <<http://www.espool.fi/default.asp?path=1;28;11884;11489;11503>>
- Tuormaa, I. (2009). Metropolin ympärille suunnitteilla yhtenäinen virkistysvyöhyke. Helsingin Sanomat 6.6.2009.
- Työministeriö (2006). Suomen vastaanottamat pakolaiset alkuperämaan mukaan. Tilastoja 3/2006. Luettu 9.7.2009. <[http://www.intermin.fi/intermin/images.nsf/files/9b88f7632ca8a5dbc22573b60048c4f3/\\$file/til063.pdf](http://www.intermin.fi/intermin/images.nsf/files/9b88f7632ca8a5dbc22573b60048c4f3/$file/til063.pdf)>

- Ulkomaalaiset Helsingissä (2005). Väestörakenne, muuttoliike, elinkeinot ja alueellinen sijoittuminen. Helsingin kaupungin tietokeskuksen verkkojulkaisuja 2005: 12.
- Uusitalo, L. (2009). Millaista brändiosaamista tulevaisuudessa tarvitaan? Julkaisussa: Uusitalo, L. & Joutsenvirta, M. (toim.) Kulttuuriosaaminen – tietotalouden taitolaji, s. 265-278. Gaudeamus, Helsinki.
- Vaattovaara, M. (2006). Kaupunkiseutujen kehityspiirteiden analysointi aineistotyyppejä yhdistellen. Julkaisussa: Kytömäki, J. & Moision, S. (toim.) Paikka, kaupunki, valtio. Ihmismaantieteen perspektiivejä, s. 39-53. Kirja-Aurora, Turun yliopisto, Turku.
- Vantaa – kokonainen maailma: Vantaan monikulttuurisuusohjelma 2009-2012 (2009). www.vantaa.fi > Päätöksenteko > Strategiat > Monikulttuurisuusohjelma. <http://www.vantaa.fi/i_perusdokumentti.asp?path=1;2031;20717;20737>
- Vantaan väestö 2007/2008 (2008). Vantaan kaupungin tilasto ja tutkimus B13: 2008. www.vantaa.fi > tilastot ja julkaisut. <http://www.vantaa.fi/i_perusdokumentti.asp?path=1;2075;6962;16187&voucher=FEDC1F0E-AA92-4B24-B0CB-13BC0BB71E14>
- Vilkuna, J. (1997). Kaupungin eletyt ja institutionaaliset luonnot. Julkaisussa: Haarni, T., Karvinen, M., Koskela, H. & Tani, S. (toim.) Tila, paikka ja maisema. Tutkimusretkiä uuteen maantieteeseen, s. 163-178. Vastapaino, Tampere.
- Virtanen, H. (2007). Monietytävät lähiöt – suomalaisten asuinalueiden etninen erilaistumiskehitys ja siihen vaikuttavat tekijät. *Yhdyskuntasuunnittelu* 45:3, 6-19.
- Virtanen, H. (2008). Somali- ja venäläistäustaisten asumistoiveet ja -valinnat pääkaupunkiseudulla. *Yhteiskuntapolitiikka* 73:6, 640-651.
- Väänänen, A., Toivanen, M., Aalto, A.-M., Bergbom, B., Härkäpää, K., Jaakkola, M., Koponen, P., Koskinen, S., Kuusio, H., Lindström, K., Malin, M., Markkula, H., Mertaniemi, R., Peltola, U., Seppälä, U., Tiitinen, E., Vartia-Väänänen, M., Vuorenmaa, M., Vuorento, M. & Wahlbeck, K. (2009). Maahanmuuttajien integroituminen suomalaiseen yhteiskuntaan elämän eri osa-alueilla. *Sektoritutkimuksen neuvottelukunta* 9/2009. <<http://tietohallinto.metropolia.fi/pages/viewpage.action?pageId=10561250>>
- Ward Thompson, C. (2007). Playful nature. What makes the difference between some people going outside and others not? Julkaisussa: Ward Thompson, C. & Travlou, P. (toim.) *Open space, people space*, s. 23-37. Taylor & Francis, London.
- Ward Thompson, C., Aspinall, P., Bell, S., Findlay, C., Wherrett, J. & Travlou, P. (2004). Open space and social inclusion: local woodland use in Central Scotland. Forestry Commission, Edinburgh. <<http://www.openspace.eca.ac.uk/publications.htm>>
- Washburne, R.F. (1978). Black under-participation in wild land recreation: Alternative explanations. *Leisure Sciences* 1:2, 178-189.
- West, P. (1989). Urban region parks and black minorities: Subculture, marginality, and interracial relations in park use in the Detroit metropolitan area. *Leisure Sciences* 11:1, 11-28.
- Wong, J.L. (2007). Culture, heritage and access to open spaces. Julkaisussa: Ward Thompson, C. & Travlou, P. (toim.) *Open space, people space*, s. 41-53. Taylor & Francis, London.
- Wood, P. & Landry, C. (2008). *Intercultural city – planning for diversity advantage*. Earthscan, London.
- Woolf, J. (1996). In defense of the metropolitan mosaic. *National Parks* 70: 41.